

Ekonomická
fakulta
Faculty
of Economics

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Ekonomická fakulta

Katedra aplikované ekonomie a ekonomiky

Diplomová práce

Determinanty finanční gramotnosti

Vypracovala: Bc. Jana Měrtllová

Vedoucí práce: Ing. Antonín Šmejkal, Ph.D.

České Budějovice 2022

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Ekonomická fakulta

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Bc. Jana MĚRTLOVÁ
Osobní číslo: E20420
Studijní program: N0413A050036 Ekonomika a management
Studijní obor:
Téma práce: Determinanty finanční gramotnosti
Zadávající katedra: Katedra aplikované ekonomie a ekonomiky

Zásady pro vypracování

Cíl:

Uvést přehled programů a strategií nadnárodních a vládních organizací za účelem zlepšení finanční gramotnosti. Identifikovat klíčové determinanty finanční gramotnosti u vybrané skupiny obyvatel v České republice.

Osnova:

1. Úvod a vymezení pojmů, složky, význam, dopady
2. Instituce podporující finanční gramotnost
3. Měření úrovně finanční gramotnosti
4. Faktory ovlivňující finanční gramotnost
5. Identifikace klíčových determinantů finanční gramotnosti u vybrané skupiny obyvatel

Rozsah pracovní zprávy:

Rozsah grafických prací:

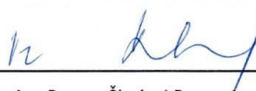
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

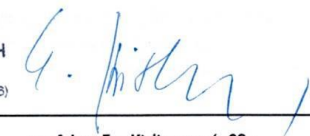
- Balabán, Z. (2011). Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti (2. aktualiz. vydání). Praha: Cofet
- Brabec, J., Čejka, J., Herout, V., Šula, S., Cibulka, M., Novák, M., & Václavíková, M. (2016). Finanční gramotnost srozumitelně a bez překážek (4. vydání). ABC finančního vzdělávání
- Dombrovská, M., Landová, H. & Tichá L. (2004). Informační gramotnost –teorie a praxe v ČR. Národní knihovna. Dostupné z: <http://full.nkp.cz/NKKR/pdf/0401/0401007.pdf>
- Jorgensen, B., & Savla, J. (2010). Financial Literacy of Young Adults: The Importance of Parental Socialization. Family Relations, 59(4), 465-478. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/40864565>
- Ministerstvo financí. (2020, 25. červen). Měření finanční gramotnosti 2020. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/mereni-urovne-financni-gramotnosti/2020/mereni-financni-gramotnosti-2020-3302>
- OECD. (2020). Core competencies frameworks on financial literacy. Dostupné z: <http://www.oecd.org/finance/financial-education/core-competencies-frameworks-for-financial-literacy.htm>

Vedoucí diplomové práce: Ing. Antonín Šmejkal, Ph.D.
Katedra aplikované ekonomie a ekonomiky

Datum zadání diplomové práce: 20. února 2021
Termín odevzdání diplomové práce: 30. dubna 2022

doc. Dr. Ing. Dagmar Škodová Parmová
děkanka

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA
Studentská 13 (26)
370 05 České Budějovice

prof. Ing. Eva Kislingerová, CSc.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 22. února 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to – v nezkrácené podobě/v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Ekonomickou fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 30. 6. 2022

.....

Jana Měrtllová

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala Ing. Antonínu Šmejkalovi, Ph.D. za vstřícný přístup, množství cenných rad, doporučení a připomínek při zpracování diplomové práce.

Obsah

1	Úvod.....	3
2	Literární rešerše	5
2.1	Problematika finanční gramotnosti	5
2.1.1	Pojetí finanční gramotnosti nadnárodních institucí	5
2.1.2	Pojetí finanční gramotnosti v České republice	8
2.2	Druhy finanční gramotnosti	10
2.2.1	Cenová gramotnost	10
2.2.2	Peněžní gramotnost.....	11
2.2.3	Rozpočtová gramotnost	12
2.3	Finanční vzdělávání v České republice.....	13
2.3.1	Strategie finančního vzdělávání 2007.....	15
2.3.2	Národní strategie finančního vzdělávání 2010	16
2.3.3	Národní strategie finančního vzdělávání 2.0	17
2.4	Instituce podporující finanční gramotnost v České republice.....	18
2.4.1	Ministerstvo financí	18
2.4.2	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy	19
2.4.3	Ministerstvo průmyslu a obchodu.....	19
2.4.4	Česká národní banka	19
2.4.5	Ministerstvo práce a sociálních věcí	20
2.4.6	Ministerstvo vnitra	20
2.4.7	Ministerstvo spravedlnosti	20
2.4.8	Role dalších subjektů	20
2.5	Výzkumy finanční gramotnosti v České republice	21
2.5.1	Průzkum ČBA 2021	21
2.5.2	Měření úrovně finanční gramotnosti dospělé populace ČR 2020.....	23

2.5.3	Mezinárodní šetření PISA 2012.....	24
2.6	Faktory ovlivňující finanční gramotnost.....	27
2.6.1	Společensko-demografické faktory	27
2.6.2	Psychologické faktory.....	29
3	Cíl práce a metodika	31
3.1	Cíl práce	31
3.2	Hypotézy	31
3.3	Sběr dat dotazníkového šetření	32
4	Praktická část	33
4.1	Základní údaje respondentů	34
4.2	Analýza výsledků dotazníkového šetření.....	36
4.2.1	Vliv pohlaví	37
4.2.2	Vliv věku.....	49
4.2.3	Vliv studovaného oboru.....	58
4.2.4	Vliv studovaného ročníku studia	66
5	Závěr.....	77

1 Úvod

Finanční gramotnost je slovní spojení, kterému se začala od počátku 21. století věnovat zvýšená pozornost, jelikož občanům chybí stále více základních dovedností a znalostí, jež jsou důležité k tomu, aby byli schopni zabezpečit sebe a své blízké. Z důvodu rostoucího tempa růstu finančního trhu a rostoucí nabídky finančních produktů a služeb, je žádoucí, aby se této problematice věnovala dostatečná pozornost. Jedná se především o správu příjmů a výdajů, schopnost své volné peněžní prostředky dále zhodnocovat a k tomu je nutné, aby měl jedinec dostatečné vědomosti v oblastech jako jsou makroekonomické pojmy, daňová legislativa, finanční produkty apod. V současné době mnoho lidí nemá dostatečné vědomosti, a tím se dostávají do problémů, kdy nejsou schopni splácet své dluhy. Právě z tohoto důvodu se tato problematika stává současným fenoménem, a proto je potřeba činit kroky, které pomohou zvýšit obecné znalosti v oblasti financí a hospodaření s penězi v celé populaci. U žáků a studentů je možné využívat povinné výuky na základních a středních školách, u studentů vysokých škol je možné zavedení povinných speciálních kurzů a workshopů zaměřených na finanční gramotnost, vyšší věkové kategorie obyvatel mohou prohloubit své finanční znalosti pomocí webových stránek e-learningového vzdělávání.

V současnosti hraje významnou roli zvyšující se inflace, zejména rostou ceny bydlení, potravin, pohonných hmot a energií, které výrazně ovlivňují životní úroveň občanů České republiky. V souvislosti s inflací bude ČNB nadále zvyšovat úrokové sazby, které se s rostoucí cenou energií a potravin na světových trzích rovněž promítnou do růstu cen všech výrobců a poskytovatelů služeb, takže růst cen se bude i nadále promítat do všech důležitých komodit uspokojujících nezbytné potřeby všech obyvatel. S tím souvisejí i nezbytné kroky v sociální oblasti a zvyšování tlaku na státní rozpočet. Z tohoto důvodu je význam finanční gramotnosti stále vyšší a je nezbytně nutné, aby jí jedinci věnovali pozornost, jelikož dopady finanční „negramotnosti“ jim mohou zkomplikovat život tím, že se dostanou do finančních problémů i při zabezpečování základních životních potřeb.

Tato práce se zabývá finanční gramotností vysokoškolských studentů v České republice, kde bylo hlavním cílem zjistit, jaké klíčové determinanty mají vliv na finanční gramotnost vybrané cílové skupiny. Otázky, které byly vybrány do dotazníkového šetření vycházejí jednak z průzkumů uskutečněných v zahraničí a dále dosavadních průzkumů finanční

gramotnosti v České republice, které byly realizovány Ministerstvem financí ČR v letech 2015 a 2020.

Diplomová práce je rozdělena na dvě části, první část je ryze teoretická. Je v ní popsána problematika finanční gramotnosti a její členění, dále následuje přiblížení pojetí finanční gramotnosti u nadnárodních institucí a v závěru teoretické části i výsledky výzkumů finanční gramotnosti realizované v České republice, které hrají klíčovou roli i v praktické části diplomové práce. Otázky dotazníkového šetření zaměřeny tak, aby mapovaly situaci ve všech třech složkách finanční gramotnosti, a to v cenové, peněžní a rozpočtové gramotnosti u zkoumaného souboru respondentů složených ze studentů bakalářského a magisterského studia.

Teoretická část dále popisuje finanční vzdělávání v ČR a schválené strategie finančního vzdělávání od roku 2007. Jsou zmíněny instituce podporující zvyšování finanční gramotnosti a provádějící výzkumy finanční gramotnosti v České republice, na jejichž základě jsou vytyčeny faktory determinující úroveň finanční gramotnosti jedince.

Praktická část je věnována vlastnímu výzkumu finanční gramotnosti studentů magisterských a bakalářských oborů v České republice. Pro sběr dat bylo využito dotazníkové šetření, kdy pro volbu a výběr otázek bylo čerpáno z výše uvedených výzkumů provedených Ministerstvem financí ČR. Výsledky jsou prezentovány prostřednictvím tabulek a grafů, doplněných komentářem. Po analýze výsledků dotazníkového šetření byly zhodnoceny klíčové determinanty a celková úroveň finanční gramotnosti studentů, posléze vyhodnoceny stanovené hypotézy, které jsou prezentovány v závěru diplomové práce.

2 Literární rešerše

2.1 Problematika finanční gramotnosti

Peníze ovlivňují společnost a její vnímání a konání více, než je ochotna si připustit. V současné době je každý člověk závislý na větším počtu nákupních zdrojů, než tomu bylo dříve. Lidem čím dál více chybí základní dovednosti, znalosti a hodnotové postoje k hospodaření s penězi, které jsou důležité k tomu, aby byl každý schopen zabezpečit sebe a své blízké. Tato schopnost se nazývá finanční gramotnost. Doba, odkdy začala být finanční gramotnost vnímána jako problém 21. století, není přesně vymezena. Objevují se názory, že problémy související s nakládáním s penězi byly odjakživa. V posledních letech se toto sousloví stalo aktuálním tématem, kterým se zabývá celý svět. Probírá ho nejen veřejnost, ale také veřejné orgány, které přizpůsobují národní strategie finančního vzdělávání tak, aby se zlepšila finanční gramotnost všech občanů. (Vybíhal, Nováková & Sobotka, 2011)

Finančně gramotný jedinec se orientuje v problematice peněz a cen, je schopen spravovat svůj osobní nebo rodinný rozpočet, včetně správy finančních závazků a aktiv s ohledem na měnící se životní podmínky. (Pavelková, 2014)

V literatuře se setkáme s celou řadou definic finanční gramotnosti. Je to způsobeno tím, že každý vnímá finanční gramotnost různě. Někteří si pod pojmem představí pouze úzkou souvislost s penězi (spoření, investování, pojištění, sestavování rozpočtu), jiní ho vnímají více široce, ve smyslu ekonomické gramotnosti. (Worthington, 2006)

V České republice se věnuje problematice finanční gramotnosti především Ministerstvo financí a Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. V roce 2021 byl Mezinárodní sítí finančního vzdělávání (dále INFE) vydán dokument, který obsahuje doporučení ke zvýšení finanční gramotnosti. Ministerstvo financí se aktivně podílelo na připomínkování a při sestavování dokumentu se vycházelo z Národní strategie finančního vzdělávání 2.0, která bude podrobněji popsána v následujících kapitolách této práce. (Ministerstvo financí ČR, 2021a)

2.1.1 Pojetí finanční gramotnosti nadnárodních institucí

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj neboli The Organisation for Economic Cooperation and Development, je mezinárodní organizací, jejímž cílem je vytvářet politické strategie, které celosvětově povedou ke zlepšení rovnosti, prosperity a blahobytu.

Vznikla v roce 1961 z přeměny Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci, zřízenou původně k administraci poválečného Marshallova plánu. V současnosti sdružuje 38 členských zemí, přičemž od roku 1995 spolupracuje s Českou republikou. (OECD, 2021a)

Od roku 2002 se tato organizace začala zabývat budováním finanční gramotnosti a zahájila unikátní a komplexní projekt finančního vzdělávání. Hlavním důvodem byla skutečnost, že se finanční prostředí stávalo stále složitějším. V roce 2005 vydalo OECD dokument, na jehož základě je doporučeno členským zemím prosazovat finanční vzdělávání a celkový finanční přehled společně s osvědčenými postupy a zásadami. Zvýšená potřeba finančního vzdělání je v publikaci *„Improving Financial Literacy“* opodstatněna kvůli politickým, ekonomickým a demografickým změnám, které populace na přelomu milénia zaznamenala. (OECD OCDE, 2005)

V roce 2008 byl projekt dále posílen vytvořením Mezinárodní sítě finančního vzdělávání (INFE), která má v současnosti více než 270 členů, včetně centrálních bank, ministerstev financí a ministerstev školství v 13 zemích. Společně s INFE byl vytvořen internetový portál, na základě kterého je možné uchovávat výzkumy a analýzy prováděné OECD a dalšími institucemi. (OECD, 2021b)

Podle Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj je definice finančního vzdělávání následující: *„Finanční vzdělávání je proces, kterým jednotlivci zlepšují své porozumění finančním produktům a konceptům. Činili tak prostřednictvím informací, instrukcí a objektivních rad, tím rozvíjeli své dovednosti a znalosti. Lépe si uvědomili finanční rizika a příležitosti a činili informovaná rozhodnutí a věděli, kam se obrátit o pomoc a podnikali další účinná opatření ke zlepšení své finanční prosperity.“* (OECD OCDE s. 4, 2005)

Finanční gramotnost je stále více vnímána jako dlouhodobá politická priorita v několika zemích a ekonomikách a je uznávána jako důležitý doplněk tržního chování a finančního začleňování. V květnu roku 2020 navrhovalo, nebo zavádělo národní strategie pro finanční gramotnost více než 70 zemí a ekonomik po celém světě. (OECD Legal Instruments, 2020)

Propuknutí pandemie COVID-19 poukázalo na omezenou finanční gramotnost jedinců, domácností a malých podniků. Vyrovnat se s nečekanými finančními situacemi znamená mít dovednosti a zdroje k navrhování krátkodobých i dlouhodobých strategií. Čelit neočekávané ztrátě příjmů nebo neplánovaným výdajům vyžaduje schopnost chápat

každodenní finance. Finanční odolnost také vyžaduje plánovat dopředu a zavádět preventivní strategie, jako je dlouhodobé spoření či pojištění. OECD plánuje řadu webinářů, které poskytují jedincům sdílet zkušenosti a diskutovat o tom, jak může vzdělávání o finanční gramotnosti podpořit finanční odolnost domácností a malých podniků v době krize i mimo ni. (OECD Financial Education, 2021)

Složky finanční gramotnosti

Mezinárodní síť finančního vzdělávání OECD vyvinula v roce 2018 nástroj průzkumu, který lze použít ke zjištění finanční gramotnosti lidí, kteří žijí v odlišném prostředí a je vhodný k použití v několika zemích.

Hlavní složky finanční gramotnosti dle Atkinson & Messy (2018) jsou:

Finanční znalosti – Jednotlivec, který disponuje finančními znalostmi je schopný porovnávat finanční produkty, a tím dospět ke správnému řešení. Finančně gramotný člověk má základní znalosti klíčových finančních pojmů a schopnost aplikovat numerickou gramotnost ve finančních situacích. Většinou se tážou na otázky týkající se jednoduchého a složitého úročení, inflace, rizika a výnosu.

Finanční chování – Základním a pravděpodobně nejdůležitějším prvkem finanční gramotnosti je chování. Výsledky, týkající se finanční gramotnosti, jsou řízeny chováním jednotlivců, jak přistupují k řešení každodenních problémů a záležitostí. Konkrétně se to týká způsobů, jak sestavují svůj finanční plán, nebo vytvářejí rezervy.

Finanční postoje – Dalším důležitým prvkem finanční gramotnosti jsou postoje a preference jednotlivců. Ti, kteří mají vyšší finanční gramotnost a přemýšlí o své budoucnosti, jsou ochotni spořit a mají k tomu pozitivní přístup. Ti, kteří mají nižší finanční gramotnost a žijí okamžikem, nemají pozitivní sklony k vytváření si úspor a peníze raději utrácejí. (Atkinson & Messy, 2018)

Doporučení Rady pro finanční gramotnost

Doporučení aktualizuje a nahrazuje doporučení Rady *o zásadách a osvědčených postupech pro finanční vzdělávání a informovanosti z roku 2005*, doporučení Rady z roku 2008 *o osvědčených postupech pro lepší povědomí o rizicích a vzdělávání v otázkách pojištění*, doporučení Rady z roku 2008 *o osvědčených postupech pro finanční vzdělávání v oblasti soukromého penzijního připojištění* a doporučení Rady z roku 2009 *o osvědčených postupech v oblasti finančního vzdělávání a informovanosti o úvěrech*. Doporučení bylo

vypracováno v letech 2017 a 2018 Mezinárodní sítí finančního vzdělávání (INFE) a schváleno CMF a IPPC bylo dne 25. září 2020. (OECD Legal Instruments, 2020)

Představuje jediný komplexní nástroj pro finanční gramotnost, který má vládám, dalším souvisejícím veřejným orgánům a příslušným zainteresovaným stranám navrhnout, zavést a vyhodnotit politiku finanční gramotnosti. (OECD Legal Instruments, 2020)

V budoucnosti bude doporučení přezkoumáno prostřednictvím CMF a IPPC v úzké spolupráci s INFE do pěti let a po jeho přijetí bude vyhodnocováno pravidelně, aby se zajistila užitečnost doporučení a bylo tak nadále užitečné a relevantní v čase. (OECD Legal Instruments, 2020)

2.1.2 Pojetí finanční gramotnosti v České republice

V České republice má finanční gramotnost zcela unikátní postavení, jelikož je vymezena na základě strategie, která byla vytvořena na národní úrovni, a tím se stala závaznou pro celou státní správu. Jak již bylo zmíněno, v literatuře se setkáme s odlišnými definicemi finanční gramotnosti, v každé zemi vnímají finanční gramotnost jiným způsobem, a proto ji definují jinak a tím vznikají určité odchylky.

Dle Bohanesové (2018) je finanční gramotnost schopnost rozhodovat o svých finančních prostředcích ve smyslu tvorby vlastního rozpočtu, umět použít cizí zdroje v případě, kdy to je nezbytně nutné, umět rozhodovat o umisťování volných zdrojů a orientovat se na dnešním finančním trhu.

V České republice je pojem finanční gramotnosti formulován ve Strategii finančního vzdělávání z roku 2007 resp. v NSFV z roku 2010 a 2020. Definice vznikla na základě dohody mezi Ministerstvem financí, Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvem průmyslu a obchodu a Českou národní bankou ve vzájemné spolupráci se spotřebitelskými a profesními sdruženími. Při sestavování se vycházelo z nadnárodních dokumentů a zahraničních zkušeností. (Altmanová a kol., 2011)

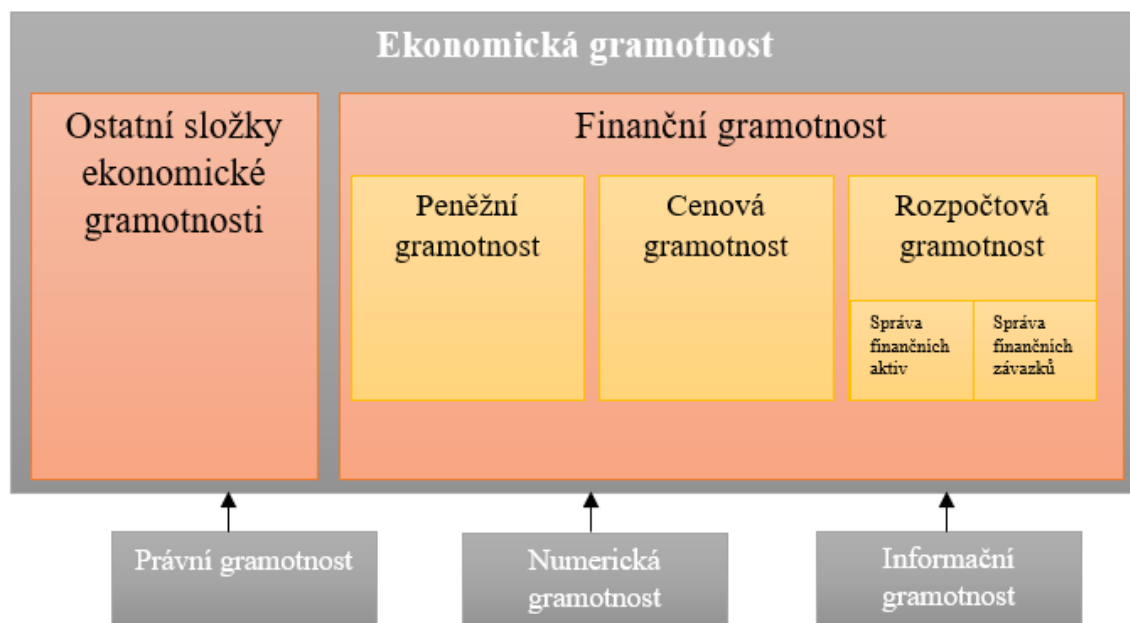
Definice finanční gramotnosti je dle NSFV (2010, s. 11) formulována následovně.

Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Z této definice vyplývá, že by se finančně gramotný občan měl orientovat jak ve finančních záležitostech, tak

i v základních oblastech ekonomie. Proto by měl o finanční gramotnosti uvažovat tak, že je součástí širší ekonomické gramotnosti. (Pavelková, 2014)

Aby se občané stali ekonomicky, též finančně gramotnými, je zapotřebí dosáhnout určité úrovně právní, numerické a informační gramotnosti. Obrázek 1 popisuje členění ekonomické gramotnosti a její vazbu na ostatní gramotnosti.

Obrázek 1: Členění ekonomické gramotnosti a její vztah k ostatním gramotnostem

Zdroj: Národní strategie finančního vzdělávání 2007, s. 7, Škvára M. 2011 s. 14, vlastní zpracování

Finanční gramotnost je spjatá se správou rodinných i osobních financí a je rozdělena na tři složky, které jsou zmíněné níže v této kapitole.

- Cenová gramotnost
- Peněžní gramotnost
- Rozpočtová gramotnost (Kalátová, 2021)

Zvláště se s finanční gramotností pojí další významné oblasti, do kterých se řadí gramotnost numerická, gramotnost informační a gramotnost právní. Zvýšení těchto gramotností u občanů by mohlo přispět k vytváření a posilování politického, ekonomického a právního myšlení.

- Numerická gramotnost: Z pohledu finanční gramotnosti se týká především řešení numerických úloh s využitím matematického aparátu, včetně práce s grafy, statistickými modely a numerickými operacemi. Škvára (2011) dále k numerické

gramotnosti uvedl, že se jedná o schopnost používat a interpretovat matematické informace a komunikovat o nich, aby se dospělo k aktivnímu vyrovnávání se s matematickými nároky v rozmanitých situacích dospělého života.

- Informační gramotnost: Gramotně vzdělaný jedinec by měl být schopen orientovat se v kvantitě informací, které jsou volně dostupné. V současnosti je tato gramotnost klíčová, jelikož jsme jak kvalitními, tak i nekvalitními informacemi zahlceni. Jedinec musí být schopen vyhledávat, používat a vyhodnocovat podstatné informace v kontextu.
- Právní gramotnost: Občan by měl být schopen orientovat se v právním systému, měl by mít přehled o svých právech a povinnostech a vědět, kam se může obrátit v případě, kdy bude potřebovat pomoc. Pochopením základních oblastí práva by mohlo občanům napomoci předejít mnoha nepříjemnostem. (Ministerstvo financí ČR, 2010)

2.2 Druhy finanční gramotnosti

V obrázku 1 jsou znázorněné složky ekonomické gramotnosti, kterou můžeme definovat jako schopnost jedince zajistit si příjem a dále představuje dovednosti a hodnotové postoje, které by měl občan mít, aby se dokázal uplatnit ve společnosti. Finanční gramotnost je součástí ekonomické gramotnosti.

2.2.1 Cenová gramotnost

Zahrnuje kompetence, které jsou nutné k pochopení inflace a cenových mechanismů. Důležité je porozumět principu časové hodnoty peněz, cenám finančních nástrojů a rozdílu mezi reálnou a nominální úrokovou sazbou. (Ministerstvo financí ČR, 2010)

Cena

Trh je místo, kde se střetává nabídka s poptávkou a dochází tak ke směně zboží či služeb za peníze a tímto mechanismem se utváří cena produktů či služeb. (Pettinger, 2018)

Inflace

Pod pojmem inflace si můžeme představit opakovaný růst většiny cen v ekonomice. Jedná se o oslabení kupní síly vůči zboží a službám, které jsou nakupovány spotřebitelem. (cnb.cz, 2022) S inflací jsou spojeny jak životní náklady, tak ekonomické náklady v podobě poklesu hodnoty úspor, konkurenceschopnosti vývozu v případě, kdy je zahraniční inflace nižší než domácí. (Pettinger, 2018)

Metody měření inflace jsou index spotřebitelských cen a implicitní cenový deflátor.

Reálná a nominální úroková sazba

Reálná úroková sazba představuje změnu kupní síly vložených nebo půjčených peněz a získáme ji tak, že nominální úrokové sazby snížíme o vliv inflace tzn. snížíme o oslabení reálné hodnoty půjčované, resp. vkládané peněžní částky za určité období. (cnb.cz, 2021)

2.2.2 Peněžní gramotnost

Zahrnuje kompetence, které jsou nutné pro správu hotovostních a bezhotovostních peněz a transakcí jedince. Dále představuje řízení nástrojů, které jsou s nimi spjaty, např. běžný účet, spořicí účet, platební nástroje. (Ministerstvo financí ČR, 2010)

Peníze

Peníze jsou základem peněžní gramotnosti, je to aktivum, které je přijímáno ekonomickými subjekty jako prostředek pro provádění plateb za zboží, služby, nebo slouží k úhradě jiných závazků. (Polouček a kol., 2009) Peníze dělíme na oběživo a depozita.

Mezi základní funkce peněz řadíme:

- Prostředek směny – peníze jsou využívány k platbě za zboží a služby
- Zúčtovací jednotka – peníze vyjadřují cenu zboží či služby
- Uchovatel hodnoty – peníze neztrácejí hodnotu a uchovávají si svoji kupní sílu (nb.vse.cz, 2022)

Bankovní produkty

Můžeme se setkat s celou řadou bankovních produktů, které primárně třídíme na:

- Úvěrové bankovní produkty
- Investiční bankovní produkty
- Ostatní bankovní produkty a služby (Rejnuš, 2014)

Běžný účet

Na běžný účet je možné vkládat peníze v hotovosti a prostředky z účtu je možné v hotovosti také vybírat prostřednictvím platební karty. Jde o platební instrument, který je používán v bezhotovostním platebním styku a využívá se k platbám spotřebních výdajů a na výběry z bankomatů. (Finanční vzdělávání, 2021b)

Platební karty se dělí na kreditní a debetní. Zásadní rozdíl mezi nimi je ten, že u debetních karet můžeme čerpat peněžní prostředky, kterými reálně disponujeme, zatímco kreditní představují určitý typ úvěru. Dále je možné vlastnit charge karty, které jsou podobné kreditním s tím rozdílem, že za realizované platby na úvěr nejsou zúčtovány úroky v případě, že dojde ke splacení v určitém termínu. Nákupní úvěrové karty jsou vydávány nebankovními institucemi, a od kreditních se liší cenou karty, omezením použitelnosti a výší úroků. (Škvára, 2016)

Spořicí účet

Můžeme říci, že se jedná o účet, kde si mohou jedinci své peníze spořit. Odkládají své finanční prostředky, aby získali určitou rezervu a tím eliminovali riziko ztráty příjmů, zajistili se na stáří, nebo byli připraveni na neočekávanou situaci, která jim přinese nepředvídatelné výdaje. (Finanční vzdělávání, 2021c)

Dle Jandy (2012) využívají spoření jedinci také k tomu, aby nevyužívané peněžní prostředky neztrácely hodnotu na běžných účtech s takřka nulovými úrokovými sazbami a tím jejich majetek odolával inflaci.

Spotřebitelský úvěr

Spotřebitelské úvěry jsou úvěry, které jsou poskytované spotřebitelům k financování jejich nepodnikatelských potřeb. Tyto úvěry můžeme rozdělit na:

- Přímé a nepřímé,
- Krátkodobé a dlouhodobé,
- Účelové a neúčelové,
- Zajištěné a nezajištěné. (Málek, Oškrdalová & Valouch, 2010)

S poskytováním úvěrů je spjat pojem RPSN (tj. Roční procentní sazba nákladů), který představuje celkové náklady spotřebitelského úvěru pro spotřebitele, vyjádřené jako roční procentní podíl z celkové výše úvěru a slouží k porovnávání nákladů na úvěr mezi různými poskytovateli. (Finanční vzdělávání, 2021c)

2.2.3 Rozpočtová gramotnost

Zahrnuje kompetence, které jsou nutné pro vedení osobního či rodinného rozpočtu jedince. Pomáhá jedincům zvládat různé životní situace, jimiž si v průběhu života prochází a které se odrážejí na jeho finančním rozhodování. Jde o schopnost vytvořit si a vést rozpočet, vhodně alokovat finanční zdroje. Rozpočtová gramotnost dále zahrnuje dvě

specializované složky. První složkou je správa finančních závazků, která představuje úvěrové produkty či leasing a druhou je správa finančních aktiv, která představuje například vklady, pojištění či investice. To předpokládá schopnost umět jednotlivé produkty porovnat mezi sebou a zvolit tu, která bude vzhledem k životní situaci jednotlivce nejvhodnější. (Ministerstvo financí ČR, 2010)

Osobní rozpočet

Správa osobního rozpočtu má napomoci snížit dluh, nebo naleznout zdroje pro pravidelné spoření. Jde o rozdíl mezi příjmy a výdaji jedince, nebo jeho rodiny. Pokud jsou příjmy vyšší, hovoříme o přebytku osobního rozpočtu. V případě, kdy převyšují výdaje, vzniká deficit. (Balabán & Noveský, 2009)

Příjmy jsou peněžní částky, kterou jedinec, či domácnost získala v hotovosti, nebo na bankovní účet. Jedná se o příjmy od zaměstnavatele, z podnikání a jiné samostatně výdělečné činnosti, z kapitálového majetku nebo dávek sociální podpory. (Balabán & Noveský, 2009)

Výdaje jsou peníze, které jedinec či rodina vynaložila na chod domácnosti. Mezi nejobvyklejší výdaje patří nájemné, platby za energie, splácení úvěrů a půjček, nebo pojištění, dále také platby na vytváření rezervy na neočekávané situace tj. spoření. (Málek, Oškrdalová & Valouch, 2010)

2.3 Finanční vzdělávání v České republice

V roce 2005 se v České republice začalo hovořit o finančním vzdělávání, kdy bylo vládou na základě usnesení č. 1594 uloženo místopředsedovi vlády a ministrům financí, průmyslu a obchodu a ministryni školství, mládeže a tělovýchovy připravit systém zaměřený na budování finanční gramotnosti u žáků na základních a středních školách. (Vláda České republiky, 2005)

V srpnu roku 2017 Ministerstvo financí představilo rámcovou politiku v oblasti ochrany spotřebitele. Jejím cílem bylo formulovat ucelenou koncepci ochrany spotřebitele, která má pomoci spotřebitelům činit adekvátní rozhodnutí v rámci jejich aktivit na finančním trhu. (Ministerstvo financí ČR, 2007b)

K dosažení výše zmíněného cílového stavu byly formulovány pilíře OSFT, jejichž hlavní aktivity jsou představeny níže:

1) Informace

- Spotřebitel by měl mít k dispozici úplné, srozumitelné, transparentní informace o finančních produktech a jejich poskytovatelích v adekvátním okamžiku.
- Jsou k dispozici nezávislé poskytovatelé informací o finančních institucích a produktech.
- Je k dispozici katalog práv a povinností k finančnímu produktu/službě.

2) *Schopnost pracovat s informacemi*

- Je dosaženo odpovídající úrovně finanční gramotnosti.
- Existuje adekvátní systém komerčního finančního poradenství, ratingových a analytických firem.

3) *Možnost spotřebitele prosazovat a chránit své zájmy a práva*

- Je k dispozici přehledná a jednotná legislativa v relevantních aspektech, která je přehledná pro spotřebitele a finanční instituce.
- Ve všech finančních institucích jsou efektivní a transparentní mechanismy pro řešení stížností.
- Existuje mechanismus k řešení stížností a sporů mezi spotřebiteli a finančními institucemi, jehož součástí je systém mimosoudního řešení sporů a který je využíván ze strany finančních institucí. (Ministerstvo financí ČR, 2007b)

Dále byla v roce 2007 vydána Ministerstvem financí Strategie finančního vzdělávání, na jejímž základě byla zavedena povinná výuka finanční gramotnosti ve školách. Nejdříve se začalo výukou na středních školách, která odstartovala v roce 2009, následně, o 4 roky déle, se začala vyučovat i na základních školách. To znamená, že od 1. září 2013 se začala finanční gramotnost povinně vyučovat na všech typech středních i základních škol (Hesová, 2015). Tímto se stala Česká republika jednou z prvních zemí, která zavedla povinnou výuku finanční gramotnosti ve školách. (Ministerstvo financí ČR, 2020)

V roce 2008 se stala Česká republika zakládajícím členem Mezinárodní sítě finančního vzdělávání při Organizaci pro hospodářskou spolupráci a rozvoj. V roce 2010 byl vládou schválen první ucelený a koncepční materiál *Národní strategie finančního vzdělávání*, ve kterém jsou vytyčeny dlouhodobé cíle, ke kterým by aktivity spojené s finančním vzděláváním měly směřovat. V této strategii jsou též definovány úkoly a subjekty veřejné správy a soukromého sektoru, které jsou hlavními aktéry v oblasti finančního vzdělávání. (Ministerstvo financí ČR, 2020)

Součástí dokumentů Národní strategie finančního vzdělávání z roku 2007, 2010 a 2020 je definice dvoupilířové struktury finančního vzdělávání. V prvním pilíři je publikován Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách, který je zaměřený na implementaci finančního vzdělávání do počátečního vzdělávání. V rámci druhého pilíře je vymezen Systém dalšího finančního vzdělávání spotřebitelů, který je zaměřený na finanční vzdělávání dospělých v rámci celoživotního vzdělávání zajištěným převážně soukromým sektorem. (Ministerstvo financí ČR, 2010)

2.3.1 Strategie finančního vzdělávání 2007

Jak je již zmíněno výše v této kapitole, strategie finančního vzdělávání je přístupem k řešení nízké úrovně finanční gramotnosti u populace České republiky. Tato strategie vychází z doporučení mezinárodních organizací a je úzce propojena se Strategií spotřebitelské politiky 2007 – 2013 a Koncepcí spotřebitelské politiky 2006 – 2010, která byla zpracována Ministerstvem průmyslu a obchodu. (Strategie finančního vzdělávání, 2007)

Finanční vzdělávání je základní prvek v ochraně spotřebitele na finančním trhu a je jedním ze tří pilířů přístupu Ministerstva financí. Podporuje aktivní roli občana jako spotřebitele a nutí ho k pochopení a přijetí odpovědnosti za finanční zajištění sebe a jeho rodiny. Rovněž musí být schopen si uvědomit důsledky socioekonomického vývoje společnosti, jako je prevence předlužení a zajištění se na stáří. V procesu finančního vzdělávání je důležité, aby všechny vzdělávací aktivity pokryly všechny oblasti finančního trhu, nebyl opomenut nějaký ze sektorů, nebo skupina občanů. (Strategie finančního vzdělávání, 2007)

Mezi prioritní oblasti v rámci finančního vzdělávání spadá:

- I. Aktivní a zodpovědná účast na finančním trhu – každý občan musí mít dostatek znalostí ohledně svých spotřebitelských práv či přístupů k využívání produktů a služeb. Musí se rozhodovat efektivně a k tomu potřebují dostatek informací a odpovídající úroveň finanční gramotnosti.
- II. Prevence proti předlužení – zadlužení českých domácností se neustále zvyšuje, je to způsobené tím, že nízkopříjmové rodiny, rodiny s jedním živitelem nebo rodiny se špatnou orientací ve finanční problematice nejsou schopny splácet své dluhy a hrozí jim exekuce. Je nutné, aby občané byli schopni zodpovědně posuzovat své možnosti a měli své dluhy pod kontrolou.

- III. Zajištění na stáří – v několika příštích letech se budoucí senioři nebudou moci spolehnout na zabezpečení od státu a je nezbytné, aby si vytvářeli úspory, které budou moci čerpat až to bude nutné. (Strategie finančního vzdělávání, 2007)

Dvoupilířová struktura finančního vzdělávání představuje vzdělávání počáteční a další.

- I. Systém zaměřený na zvyšování finanční gramotnosti u žáků na základních a středních školách
- Mezi základní opatření v rámci počátečního vzdělávání spadá:
 - Vytvoření standardu finanční gramotnosti pro žáky středních a základních škol;
 - Vytvoření metodických doporučení a školních vzdělávacích programů pro základní a střední školy;
 - Neustálé monitorování úrovně finanční gramotnosti u žáků a následná revize systému.
- II. Systém dalšího finančního vzdělávání zaměřený na dospělou populaci
- Mezi základní opatření v rámci dalšího vzdělávání spadá:
 - Součinnost subjektů veřejné správy, sdružení spotřebitelů v rámci Pracovní skupiny pro finanční vzdělávání a profesích sdružení finančních institucí;
 - Počáteční ověření úrovně finanční gramotnosti u českých občanů;
 - Vytvářet projekty pro finanční vzdělávání, jejich aktualizace a zajištění informovanosti o těchto projektech.
 - Neustálé monitorování úrovně finanční gramotnosti občanů a následná revize standardů. (Strategie finančního vzdělávání, 2007)

Ve strategii jsou dále vymezeny tři principy – princip obecnosti (rozvíjet úroveň finanční gramotnosti na bázi základního přehledu o finančních produktech či službách), princip odbornosti (odborná úroveň vzdělávajících) a princip zacílení (jasné vymezení cílové skupiny a využití vhodných informačních kanálů). (Strategie finančního vzdělávání, 2007)

2.3.2 Národní strategie finančního vzdělávání 2010

Již zmíněná strategie představuje kompaktní systematický přístup, který má zvýšit finanční gramotnost občanů v České republice. Zmiňuje zásadní problémy a kompletuje

kroky v této oblasti převážně pro subjekty veřejné správy. Záměrem této strategie je určit společné cíle a obecné principy, a zároveň prostředky, kterými těchto cílů bude dosaženo. (Ministerstvo financí ČR, 2010)

Obsah této strategie je aktualizovaným zněním výše zmíněné strategie a byl vypracován vzájemnou spoluprací mezi Ministerstvem financí, Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a Českou národní bankou. Je v ní vymezen význam finančního vzdělávání, výsledky průzkumu, který byl proveden MF v roce 2007 na základě kterého byla zjištěna naléhavost rozvoje finančního vzdělávání a dosavadní kroky, které byly do roku 2010 uskutečněny k jeho zlepšení. (Ministerstvo financí ČR, 2010)

Dále je v ní zakotvena definice finanční gramotnosti, která zní: „*Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.*“ (Ministerstvo financí ČR, Národní strategie finančního vzdělávání – květen 2010, s. 11)

Další kapitolou strategie jsou priority, principy a dvoupilířová struktura, která jsou zmíněné již v předchozí podkapitole. Také zahrnuje role klíčových subjektů a koordinace aktivit. (Ministerstvo financí ČR, 2010)

2.3.3 Národní strategie finančního vzdělávání 2.0

V lednu v roce 2020 byla schválena Vládou České republiky Národní strategie finančního vzdělávání 2.0. Cílem je vytvořit takové podmínky, aby se dlouhodobě zvyšovala úroveň finanční gramotnosti občanů ČR. Mělo by jít o prevenci proti exekucím, chudobě, ale také o cestu ke snížení potřeby státních zásahů. (Ministerstvo financí ČR, 2020)

Vytvoření nové strategie a potřebu přepracování strategie z roku 2010 iniciovalo Ministerstvo financí v roce 2017 z důvodu měnících se podmínek na finančním trhu, nové legislativy a rozvoje digitalizace. Potřebu upravit dosavadní strategii navrhlo též Ministerstvo spravedlnosti z důvodu vysoké zadluženosti a předluženosti občanů České republiky. (Ministerstvo financí ČR, 2020)

Oproti původní strategii rozšiřuje záběr finančního vzdělávání na určité skupiny populace. Obecně se zaměří na důchodce, nezaměstnané a občany, kteří potřebují a čerpají pomoc v hmotné nouzi. Dále se zaměří na ty, kteří těmto občanům pomáhají, tedy na

zaměstnance úřadu práce, sociální pracovníky apod. Finanční vzdělávání u žáků na středních a základních školách nadále pokračuje. (Ministerstvo financí ČR, 2020)

Důležité změny v nové strategii oproti strategii z roku 2010 jsou následující:

- Zaměření se i na vybrané skupiny dospělé populace. Především na zranitelné sociální skupiny jako jsou nezaměstnaní na Úřadu práce, senioři a příjemci hmotné nouze, přičemž chtějí finančně vzdělávat i profese, které s těmito cílovými skupinami pracují.
- Zdokonalení spolupráce s finančními institucemi.
- Zprostředkování informací široké veřejnosti o vzdělávacích projektech na webu Ministerstva financí.
- Poskytování návrhů opatření, které jsou podloženy konkrétními daty z měření finanční gramotnosti.
- Brání v úvahu postupující digitalizace trhu finančních služeb. (Ministerstvo financí ČR, 2020)

2.4 Instituce podporující finanční gramotnost v České republice

- Česká národní banka
- Ministerstvo financí ČR
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
- Evropská unie
- bankovní i nebankovní instituce poradenské společnosti

2.4.1 Ministerstvo financí

Orgán státní správy, který představuje hlavní článek finančního vzdělávání v České republice. Tento orgán je zodpovědný za oblast ochrany spotřebitele na finančním trhu, kdy podporuje finanční vzdělávání jako jeden z hlavních prvků ochrany spotřebitele. Je odborným konzultantským orgánem u obsahu projektů celoživotního vzdělávání dospělých. (Ministerstvo financí ČR, 2010)

Podporuje procesy v oblasti počátečního vzdělávání implementující finanční vzdělávání do rámcových vzdělávacích programů u základních a středních škol a navazujících školních vzdělávacích programů. (Ministerstvo financí ČR, 2010)

Řídí Výkonný výbor pracovní skupiny, která představuje nezávislou skupinu, umožňující diskusi a koordinaci aktivit všech zainteresovaných stran v rámci finančního vzdělávání. (Ministerstvo financí ČR, 2010)

2.4.2 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Hlavním úkolem výše zmíněného ministerstva je rozvoj vzdělávací soustavy v České republice, zodpovídá za její stav a koncepci. V rámci strategie finančního vzdělávání vydává rámcové vzdělávací programy a zaštiťuje tak první pilíř v NSFV, kde jsou cílovou skupinou žáci na středních a základních školách. (MŠMT, 2021)

Ve spolupráci s Národním ústavem odborného vzdělávání a Výzkumným ústavem pedagogickým zajišťují implementaci standardů finanční gramotnosti do rámcových vzdělávacích programů s cílem zvýšit úroveň finanční gramotnosti žáků. Dále zajišťuje prostřednictvím uvedených organizací metodickou podporu učitelů, další vzdělávání pedagogů zajišťuje Národní institut pro další vzdělávání. (MŠMT, 2021)

MŠMT uděluje akreditace vzdělávacích programů a institucí jiným subjektům, které nabízejí vzdělávání pedagogických pracovníků. (MŠMT, 2021)

2.4.3 Ministerstvo průmyslu a obchodu

Společně se spotřebitelskými sdruženími podporuje vzdělávání spotřebitelů, aby přispěli k ochraně spotřebitele. Ministerstvo poskytuje spotřebitelským organizacím dotace pro realizaci projektů zaměřených na finanční vzdělávání a podporuje poradenské činnosti spotřebitelských organizací. (Ministerstvo financí ČR, 2010)

2.4.4 Česká národní banka

Aktivně podporuje oba pilíře, finanční i širší ekonomické vzdělávání. Soustředí se na implementaci finančního vzdělávání u středních a základních škol v oblasti počátečního vzdělávání. V pilíři dalšího vzdělávání poskytuje na svých stránkách výukové materiály pro učitele a žáky středních a základních škol a také pro veřejnost a školní skupiny. (Ministerstvo financí ČR, 2010)

V roce 2016 spustila ČNB web s názvem Peníze na útěku, který má veřejnosti pomoci orientovat se na finančním trhu, vést si domácí rozpočet, nebo si vytvářet rezervy, aby se při neplánovaných událostech vyhnula určitým potížím. (Česká národní banka, 2021)

Mezi aktivity podporované Českou národní bankou patří:

- Ekonomická olympiáda – soutěž ve znalostech ekonomie a financí pro studenty středních škol.
- Experti do škol – projekt formou přednášek, který seznamuje žáky středních škol s aktuálními ekonomickými událostmi.
- Esej na téma finanční gramotnost – soutěž o nejlepší esej, která je určena pro studenty středních škol. (Česká národní banka, 2021)

V roce 2021 zahájila kampaň, v rámci které byla vytvořena vzdělávací prezentace s názvem *Osobní finance – aneb jak proplout bez nehody světem financí*, která je určena pro žáky na druhém stupni základních škol, středních škol a také pro pedagogy. (Česká národní banka, 2021)

2.4.5 Ministerstvo práce a sociálních věcí

V rámci finančního vzdělávání se MPSV zabývá prací se skupinami osob, které se nachází ve ztížené sociální situaci. Poskytuje vzdělávací poradenství pro zaměstnance úřadu práce, jelikož je finanční edukace součástí sociálního poradenství. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2021)

2.4.6 Ministerstvo vnitra

MV je ústředním orgánem státní správy, který zodpovídá za koordinaci vzdělávacích aktivit ve státní správě, současně zajišťuje vzdělávání zaměstnanců státní správy a samosprávy. Další důležitou aktivitou je vzdělávání v oblasti prevence kriminality a extremismu, která je též spjatá s finanční gramotností. (Ministerstvo financí ČR, 2017)

2.4.7 Ministerstvo spravedlnosti

Společně s Vězeňskou službou a Probační a mediační službou poskytuje finanční vzdělávání odsouzeným ve výkonu trestu odnětí svobody a odsouzeným k alternativním trestům, také podporuje vzdělávání zaměstnanců a příslušníků Vězeňské služby. (Ministerstvo financí ČR, 2017)

2.4.8 Role dalších subjektů

Na rozvoji finanční gramotnosti se různými projekty podílí i Česká bankovní asociace. Jedním z nich je vzdělávací portál pro veřejnost nesoucí název „*Finanční vzdělávání*“, jenž má lidem zlepšit orientaci ve světě financí. Tento webový portál dále obsahuje rubriky s názvy: „*Jak na to?*“ a „*Já ve světě financí*“, které poskytují rady ohledně placení, finančních plánů, půjčování, pojištění apod. (Finanční vzdělávání, 2021)

2.5 Výzkumy finanční gramotnosti v České republice

V České republice se finanční gramotnost nepohybuje na příliš vysoké úrovni. Z toho důvodu se stala tato problematika více probíraným tématem. Jelikož není v České republice finanční gramotnost na příliš vysoké úrovni a stala se o tuto problematiku více probíraným tématem. Postupně se začaly provádět výzkumy, které by měly zkoumat úroveň finanční gramotnosti obyvatel s ohledem na jejich věk, pohlaví, vzdělání, sociální prostředí apod. Výstupy z těchto šetření slouží k přípravě vzdělávacích projektů, programů a hodnocení jejich účinnosti. Z globálního hlediska se testováním finanční gramotnosti zabývá Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj. V této kapitole jsou zmíněny výzkumy, které byly provedeny v České republice.

2.5.1 Průzkum ČBA 2021

V březnu roku 2021 uskutečnila Česká bankovní asociace (dále jen ČBA) průzkum finanční gramotnosti, kterého se účastnilo 1000 osob ve věku 18-79 let. Výzkumným nástrojem byl strukturovaný dotazník, jehož vyplnění trvalo cca 15 minut. (cbaonline.cz, 2021)

Nynější pandemická situace a vládou přijatá opatření se promítají do finanční situace občanů, jejich znalostí a postojů k financím obecně. Dle ČBA se více než čtvrtině obyvatel hůře orientuje ve světě financí, nemají dostatečné znalosti k relevantnímu hospodaření s penězi a považují informace, týkající se finančních záležitostí, za zbytečné. Z provedeného výzkumu došla ČBA k pozitivnímu závěru. O finančním hospodaření více přemýšlí až dvě třetiny obyvatel České republiky. (Česká bankovní asociace, 2021)

Z výzkumu vyplývá, že pandemie COVID-19 ovlivnila 72 % respondentů v jejich uvažování o financích. Své výdaje budou lépe plánovat a sledovat, nebo si pravidelně spořit. Zbylých 35 % pandemie neovlivnila, z toho 1 % se spoléhá na pomoc státu. (Česká bankovní asociace, 2021)

Většina české populace si odkládá část svých příjmů pro případ nečekané události a na stáří. Dle Michala Straky, specialisty agentury Ipsos, jsou spořivější obyvatelé s vyšším vzděláním a většina mladých lidí do 26 let si finanční rezervy nevytvářejí. Z pohledu celé populace ČR by 27 % obyvatel vydržela finanční rezerva 3 měsíce. Dle gestorky ČBA, Heleny Brychové, se populace v době pandemie chovala racionálně a zodpovědně. Především omezila běžnou spotřebu. Z výzkumu lze demonstrovat, že 29 % respondentů nemuselo z finanční rezervy během pandemie čerpat. Naopak 16 % respondentů nemělo

během pandemie žádnou finanční rezervu. V současné době se o produkty a služby na finančním trhu zajímá méně respondentů, až 40 % si pořizuje finanční služby online. (Česká bankovní asociace, 2021)

Výzkum dále prokázal, že 56 % respondentů shledává důvod zhoršující finanční gramotnosti ve školním systému. Dle Brychové hraje důležitou roli sociální prostředí, ve kterém jedinec vyrůstá. V současnosti se rodiče snaží svým dětem předat základy správného finančního hospodaření na prvním stupni základních škol (29 %), v předškolním věku až 26 % respondentů. ČBA se dlouhodobě podílí na zvyšování úrovně finanční gramotnosti řadou aktivit a projektů. Příkladem je seriál „Bankovkovi“, nebo kampaň na podporu kyberbezpečnosti. (Česká bankovní asociace, 2021)

Porovnání s výzkumem finanční gramotnosti v roce 2020

Z obou výzkumů je zřejmé, že v roce 2020 index finanční gramotnosti dosáhl hodnoty 61 bodů ze 100. Dosáhl tak nejvyšší hodnoty za posledních několik let. Tento úspěch se odvíjel ze vzdělání respondentů a potvrdilo se, že čím vyšší úroveň vzdělání, tím vyšší povědomí o finanční gramotnosti. (Česká bankovní asociace, 2020)

V roce 2021 index po letech růstu poklesl na 55 bodů a vrátil se tak na úroveň, jež byla v roce 2017. Více než polovina obyvatel ČR se hůře orientuje ve financích a řada z nich vnímá informace jako nepodstatné. Po letech výzkumů se v roce 2021 opět potvrdilo, že respondentům činí největší problém určit, který z navrhovaných úvěrů je, z hlediska úrokové sazby, nejvýhodnější. Dle Heleny Brychové je pokles indexu způsoben pandemií, protože má většina obyvatel jiné starosti. O financích přemýšlejí pouze v souvislosti s hospodařením svých domácností. (Česká bankovní asociace, 2021)

Dle výzkumu, který pro ČBA realizovala agentura Ipsos, se až 27 % populace hůře orientuje ve financích, než před pandemií a až 36 % považuje většinu informací o finančních produktech za nepotřebné. (Česká bankovní asociace, 2021)

Výzkumy prokázaly, že v obou letech si většina respondentů myslí, že mají znalosti o financích dostačující, ale v některých případech si nechají raději poradit od odborníků. Oproti roku 2020 však narostl počet těch, kteří si často nevědí rady a ve financích se dobře neorientují. Dle průzkumu mají respondenti největší mezery v oblasti investování, naopak ve spoření a hospodaření si většinou vědí rady. (Česká bankovní asociace, 2021)

2.5.2 Měření úrovně finanční gramotnosti dospělé populace ČR 2020

V lednu v roce 2020 provedlo Ministerstvo financí prostřednictvím společnosti PPM Factum měření finanční gramotnosti v České republice. (Ministerstvo financí, 2020)

Dotazník byl testován dvěma metodami – Focus Group a Face-to-Face. Po ukončení pilotního testování byl dotazník distribuován mezi tazatele. (Ministerstvo financí, 2020)

Šetření se zúčastnilo 1003 respondentů, kteří byli zvoleni tak, aby zastoupili veškeré socioekonomické skupiny podle věku, vzdělání, bydliště, hrubého měsíčního příjmu, ekonomické aktivity, apod. (Ministerstvo financí ČR, 2020)

Otázky byly vybrány z osmi okruhů, které se týkaly finanční problematiky – rozpočet domácností, finanční rezervy domácností, finanční produkty, úvěry, obecné postoje, ochrana spotřebitele na finančním trhu, makroekonomie a matematika. Jednotlivé otázky měřily jak úroveň finanční znalosti jedince, tak i jejich ekonomickou zodpovědnost. Po zodpovězení všech otázek byl každý respondent rozdělen do jedné ze čtyř kategorií. (Ministerstvo financí ČR, 2020)

Kategorie byly rozděleny následovně:

- 100-75 % – Velmi vysoká EZ a FZ,
- 75-50 % – Spíše vysoká EZ a FZ,
- 50-25 % – Spíše nízká EZ a FZ,
- 25 % a méně – Velmi nízká EZ a FZ.

Z výsledků výzkumu je patrné, že velmi vysokou úroveň finanční znalosti vykazuje pouze 6 % populace, naopak velmi nízkou znalost vykazuje o 4 % více, tedy 10 %. Z výsledků finanční znalosti dále vyplývá, že 42 % obyvatel vykazuje finanční znalost spíše vysokou a 42 % obyvatel spíše nízkou. Na základě výsledků lze konstatovat, že úroveň finanční znalosti není příliš závislá na pohlaví, výraznější závislost lze pozorovat u dosaženého vzdělání a u výše příjmů. (Ministerstvo financí ČR, 2020)

Silnější polovina (59 %) vykazuje spíše vysokou ekonomickou zodpovědnost, přičemž 10 % respondentů velmi vysokou. Na druhé straně, spíše nezodpovědně se chová 27 % populace a 4 % nemají ekonomickou zodpovědnost žádnou. Na základě socioekonomických charakteristik zde není také závislost na pohlaví, spíše na úrovni dosaženého vzdělání, velikosti příjmů domácností, věku a ekonomické aktivity. Nízkou úroveň

ekonomické zodpovědnosti mají studující, lidé se základním stupněm vzdělání, osoby mladší 30 let a ekonomicky neaktivní lidé. (Ministerstvo financí ČR, 2020)

Na základě výzkumu se dospělo k zásadním zjištěním:

Rozpočet si sestavuje 43 % domácností (spíše ženy a starší lidé), z toho 83 % ho vytváří pravidelně. Ti, kteří si rozpočet nevytváří, uvedli, že je pro ně zbytečný.

V případě ztráty hlavního příjmu by čtvrtina obyvatel hledala nové zaměstnání, 42 % obyvatel by nevědělo, co v takové situaci dělat (jedná se o lidi s nízkým vzděláním a příjmy). V takové situaci by až 16 % domácností nevydrželo pokrývat své životní náklady ani jeden měsíc bez půjčky či přestěhování.

Rozdíl mezi debetní a kreditní kartou dokáže určit až 55 % populace (oproti roku 2015 je to dvakrát více respondentů).

Splácet závazky je schopno až 87 % populace. V terminologii mají rezervy, proto nemusí vždy zvolit nejvhodnější nabídku.

Pouze 12 % respondentů hodnotí své finanční znalosti jako dobré, nejčastěji lidé s vysok školským vzděláním a ze střední generace.

Fungování inflace znají dvě třetiny populace.

Risikovat s financemi odmítá až 50 % respondentů, 64 % respondentů má finanční situaci pod kontrolou a 10 % populace má velké dluhy. (Ministerstvo financí ČR, 2020)

Zajímavá zjištění oproti výzkumu v roce 2015

Úroveň finanční znalosti obyvatel se od roku 2015 mírně zvýšila. Úroveň ekonomické odpovědnosti občanů vzrostla, zato úroveň finančních znalostí zůstala beze změny. Základní matematické dovednosti se u občanů zhoršily. Dalším zjištěním bylo, že občané začali více spořit, stanovují si finanční cíle a omezují své výdaje. Oproti roku 2015 začalo více občanů využívat elektronické bankovníctví. (Ministerstvo financí ČR, 2020)

2.5.3 Mezinárodní šetření PISA 2012

Mezinárodní šetření PISA = Programme for International Student Assessment – Program pro mezinárodní hodnocení žáků je jedna z hlavních aktivit Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj. PISA je považován za největší světový vzdělávací výzkum, jehož hlavním úkolem je poskytnout informace o efektivitě a úspěšnosti vzdělávacích systémů v jednotlivých zemích. (OECD, 2013)

První výzkum proběhl v roce 2000 prostřednictvím České školní inspekce. Šetření je prováděno jednou za tři roky, přičemž pokaždé se výzkum zaměří na čtenářskou, matematickou nebo přírodovědnou gramotnost. V roce 2009 byl výzkum zaměřen na čtenářskou gramotnost, v roce 2012 na matematickou a v roce 2015 na přírodovědnou gramotnost. Výsledky šetření slouží nejen k porovnávání školských systémů v jednotlivých zemích, ale i na porovnávání se školami v tuzemsku. (OECD, 2013)

Finanční gramotnost se objevila v šetření PISA v roce 2012, většina dosavadních výzkumů se zaměřila na dospělou populaci, testování finanční gramotnosti u mladších 18 let nebylo do té doby realizováno. Na základě výsledků se posoudí, v jakých zemích je finanční gramotnost na nejlepší úrovni, poté se jejich postupy využívané na školách mohou použít pro tvorbu národních strategií finančního vzdělávání. (OECD, 2013) Česká republika se PISA výzkumu finanční gramotnosti zúčastnila pouze jednou, v dalších letech nikoli.

Jednotlivé otázky k finanční gramotnosti byly zvoleny ze čtyř okruhů – finanční prostředí, peníze a transakce, plánování a hospodaření s financemi, riziko a výnos. Test se dělil na otázky, které ověřovaly znalosti z oblasti financí a otázky, které se týkaly zkušeností žáků ve světě financí. Po zodpovězení otázek byli jednotliví studenti rozděleni do pěti gramotnostních úrovní. (Palečková, 2012)

Tabulka 1: Gramotnostní úrovně chlapců a dívek v ČR a zemích OECD

CHLAPCI		DOSAŽENÁ	DÍVKY	
Česká republika	OECD	ÚROVEŇ	Česká republika	OECD
11 %	11 %	Úroveň 5	8 %	8 %
26 %	22 %	Úroveň 4	27 %	22 %
33 %	28 %	Úroveň 3	32 %	32 %
20 %	22 %	Úroveň 2	22 %	24 %
9 %	17 %	Úroveň 1 a méně	11 %	14 %

Zdroj: Vlastní zpracování podle České školní inspekce (2012), s. 21

V tabulce 1 je znázorněno porovnání chlapců a dívek z České republiky a různých zemí OECD podle gramotnostních úrovní, které byly zvoleny pro Mezinárodní šetření PISA. Páté úrovně dosahují žáci, kteří mají nejrozvinutější znalosti a dovednosti v oblasti finanční gramotnosti. Úroveň 2 je považována za základní úroveň. Žáci, kteří dosáhnou této úrovně jsou schopni aplikovat své znalosti do běžného života. Respondenti, kteří dosahují první úrovně, prokazují nejjednodušší znalosti a dovednosti a lze u nich předpokládat, že budou v budoucnosti čelit v běžném životě řadě problémům. V tomto šetření dosáhli čeští žáci 513 bodů, a tím se Česká republika zařadila mezi sedm zemí s nadprůměrnými výsledky. (Česká školní inspekce, 2012)

Další výsledky šetření:

1. 10 % českých žáků dosahuje páté úrovně, 33 % žáků dosahuje třetí úrovně, 10 % nedosáhne ani na základní, 2,5 % se pohybuje pod první úrovní.
2. Na úroveň finanční gramotnosti českých studentů má ze socioekonomických faktorů největší vliv kulturní bohatství rodiny, povolání rodičů, vzdělávací zdroje v domácnosti.
3. Nejlepších výsledků dosáhli studenti středních odborných škol a gymnázií, naopak nejhorší výsledky měli žáci středních odborných učilišť a speciálních škol.
4. Česká republika je ze všech zúčastněných zemí druhá s nejdéle probíhající výukou finanční gramotnosti v rámci povinné školní docházky.
5. Celkový výsledek žáků z České republiky byl takový, že v porovnání s průměrem zemí OECD se umístili na 6. místě. Před Českou republikou se na předních

příčkách umístily: Šanghaj, Belgie, Estonsko, Austrálie, Nový Zéland. (Palečková, 2012)

2.6 Faktory ovlivňující finanční gramotnost

Mnoho českých zdrojů, pojednávajících o faktorech, které ovlivňují finanční gramotnost, není. Avšak znalost těchto faktorů můžeme využít k tomu, abychom je ovlivňovali či rozvíjeli. Kdyby tuto znalost měl každý jedinec, mohl by se lépe chránit v rizikových situacích a předejít tak problémům ve světě financí.

Na základě poznatků z předešlých výzkumů, které se prokázaly být důležité ve vztahu k finanční gramotnosti, se můžeme zabývat rozbořením faktorů, které determinují úroveň finanční gramotnosti jedince.

Tabulka 2: Faktory determinující úroveň finanční gramotnosti jedince

Společensko-demografické faktory	Psychologické faktory
• pohlaví • věk • vzdělání • rodinný stav • výše příjmu • bydliště • pracovní zkušenost • ekonomická aktivita	• náboženství • postoj k riziku • finanční spokojenost • penzijní plánování

Zdroj: Vlastní zpracování podle Bashir, Arshad, Nazir & Afzal (2013), s. 4

2.6.1 Společensko-demografické faktory

Do této skupiny spadá pohlaví, věk, úroveň vzdělání a výše příjmů domácností. Na formování finanční gramotnosti jedince může mít vliv jeho ekonomická aktivita, pracovní zkušenosti a počet závislých členů rodiny.

V empirické studii od Lusardi & Mitchell (2014) jsou zkoumány různé faktory v mezinárodním měřítku, které mohou ovlivňovat finanční gramotnost populace. Je zde

zkoumáno, jak jsou domácnosti schopny zpracovávat složitá finanční rozhodnutí a činit rozhodnutí o finančním plánování, akumulaci bohatství, důchodech a zadlužení.

Věk

Výše zmíněná studie potvrdila, že významný vliv má věk. Je zde rozdíl ve vnímání sebevědomí napříč generacemi. V nižším věku je obvykle finanční gramotnost nižší, protože jedinec nabývá nových zkušeností, učí se orientovat na finančním trhu a jsou tak v těchto záležitostech nejistí. Dle Lusardi, Mitchell & Curto (2010) vykazují nízké znalosti i vysokoškoláci a mladí, a tak mnozí začínají svou pracovní kariéru s nízkou úrovní finanční gramotnosti. Zajímavým zjištěním v řadě výzkumů byl fakt, že osoby starší 60 let mají v oblasti financí velké sebevědomí, přestože dosáhly špatných výsledků, co se týče základních otázek finanční gramotnosti a o další vzdělávání v této oblasti nejeví zájem. Podobně Finke, Howe a Houston (2011) potvrzují, že ačkoli skutečná finanční gramotnost s věkem klesá, důvěra lidí ve vlastní schopnosti finančního rozhodování se s věkem zvyšuje. Za nejvíce gramotné lze považovat osoby ve věku 30 – 60 let.

Pohlaví

V mnoha výzkumech se ukázalo, že muži dosahují ve většině případů lepších výsledků. V další studii od Lusardi & Mitchell (2011) je to způsobené především tím, že jsou ženy více konzervativní a hodnotí se jako osoby s nízkými finančními znalostmi. Proto v případech, kdy si ženy nebyly jisté odpovědí, zvolily raději variantu nevím. Řada výzkumů došla k závěru, že nemohou plně vysvětlit mezeru ve znalostech mezi muži a ženami. Autoři Fonseca, Mullen, Zamaro a Zissimopoulos (2012) poukazují na fakt, že velmi důležitou roli hraje sebevědomí, které se liší v závislosti na pohlaví.

Úroveň vzdělání

Dalším důležitým determinantem úrovně finanční gramotnosti je *úroveň vzdělání*. Ti, kteří dosáhli vysokoškolského vzdělání, mají předpoklad k vyšší finanční gramotnosti. Naopak ti, kteří mají nižší vzdělání, odpovídají na otázky v průzkumech chybně a většinou jim chybí numerická gramotnost, dělá jim problém porozumět nejzákladnějším logickým operacím. Vzdělání je klíčové v oblasti finanční gramotnosti, proto je nutné ho neustále zdokonalovat. (Henager & Cude, 2016)

Rodinný stav

Jedinci, kteří žijí sami, mají nižší finanční gramotnost než ti, kteří jsou sezdání. Před každým finančním rozhodnutím má jedinec tendenci se se svým partnerem poradit, aby nedošlo k nepříjemné konfrontaci. Musí se rozhodovat o společném bydlení, zajištění chodu domácnosti a spoření. Je nutné řešit finanční záležitosti, a tím se posiluje i finanční gramotnost partnerů. (Nayebzadeh, Kalantari & Sadrabadi, 2016) U žen se předpokládá, že se jejich finanční gramotnost zvýší v okamžiku, kdy to bude relevantní, například před smrtí manžela. (Hsu, 2011)

Výše příjmů

Finanční gramotnost se výrazně liší dle příjmů a podle typu zaměstnání. U zaměstnaných lidí je finanční gramotnost obvykle vyšší než u osob nezaměstnaných (Lusardi & Mitchell, 2014). Dle Atkinson & Messy (2012) jedinci s vyšším příjmem a osoby samostatně výdělečně činné oproti lidem s nízkým příjmem disponují vyšší úrovní finanční gramotnosti.

2.6.2 Psychologické faktory

V současnosti se zaměřila pozornost i na psychologické faktory, které mohou ovlivňovat finanční gramotnost jedince.

Podle Bashir, Arshad, Nazir & Afzal (2013) do skupiny psychologických faktorů spadá:

- Náboženství;
- Finanční spokojenost;
- Postoj k riziku;
- Penzijní plánování.

Penzijní plánování

Plánování a včasné přemýšlení o stáří z pohledu financí je považováno za nejvýznamnější psychologický faktor. Lusardi & Mitchell (2011) ve svých studiích došli k závěru, že respondenti, kteří dokáží provádět jednoduché výpočty a rozumí inflaci, plánují do budoucna.

Náboženství/víra

Na základě výzkumů dochází u tohoto faktoru k velkým rozdílům. Je to způsobené tím, že populace vyznává náboženství, která se od sebe v mnoha směrech odlišují.

U některých jedinců bylo zjištěno, že jsou averzní k riziku, a proto spoří a myslí do budoucna, aby byli připraveni na neočekávanou situaci, která se může přihodit. V jiných výzkumech se zjistilo, že se nábožensky založení jedinci spoléhají na pomoc od své rodiny či příbuzných a finance pro ně nejsou prioritou. (Renneboog & Spaenjers, 2009)

Finanční spokojenost

Některé výzkumy předpokládají, že je finanční spokojenost výsledkem finanční gramotnosti. Finanční gramotnost zvyšuje finanční uspokojení tím, že pomáhá jednotlivcům rozvíjet dovednosti, které jsou nezbytné na pokrytí výdajů, dosažení cílových úspor apod. (Loibl & Hira, 2005)

Úzkosti a traumata, která jsou způsobena finanční nespokojeností, mohou z krátkodobého hlediska povzbudit jedince, aby se stal finančně gramotným a mohl zlepšit stávající finanční i psychologickou situaci. Z dlouhodobého hlediska se však tento stav může proměnit na pocity beznaděje a deprese, což může vést k dluhům a špatnému finančnímu zabezpečení. (Firli, 2017)

3 Cíl práce a metodika

3.1 Cíl práce

Cílem práce je uvést přehled programů a strategií nadnárodních a vládních organizací za účelem zlepšení finanční gramotnosti. Identifikovat klíčové determinanty finanční gramotnosti u vybrané skupiny obyvatel v České republice.

Zvoleným výzkumným souborem byli vysokoškolští studenti, u kterých bylo cílem zjistit, zda mají vybrané faktory vliv na úroveň finanční gramotnosti.

3.2 Hypotézy

Jak je již zmíněno, hlavním cílem této práce bylo identifikovat klíčové determinanty finanční gramotnosti u vysokoškolských studentů v České republice. Faktory byly vybrány na základě zahraničních odborných článků a literatury, které jsou prezentovány v první části této práce. Prostřednictvím těchto poznatků byly stanoveny hypotézy:

H1: Úroveň finanční gramotnosti je vyšší u studentů než u studentek.

H2: Úroveň finanční gramotnosti se s rostoucím věkem studentů zvyšuje.

H3: Finanční gramotnost studentů ekonomických oborů je vyšší než u studentů neekonomických oborů.

H4: Finanční gramotnost studentů magisterského studia je vyšší než u studentů bakalářského studia.

Pro zkoumání determinantů finanční gramotnosti u vysokoškolských studentů byl v této diplomové práci použit kvantitativní výzkum prostřednictvím dotazníkového šetření, který zkoumá vztahy mezi proměnnými, které mohou být závislé či nezávislé. V této práci je závisle proměnnou finanční gramotnost vysokoškolských studentů a nezávisle proměnnými jsou stanovené faktory vlivu.

Hypotézy byly v tomto výzkumu statisticky ověřeny z hlediska významnosti rozdílu dvou výběrových rozptylů pomocí dvouvýběrového testu pro rozptyl a z hlediska významnosti rozdílu dvou výběrových průměrů prostřednictvím dvouvýběrového t-testu. Za sledovanou hladinu významnosti byla zvolena standardní hladina $\alpha = 0,05$ pro všechny testované faktory.

3.3 Sběr dat dotazníkového šetření

Cílem praktické části bylo provést analýzu determinant finanční gramotnosti vysokoškolských studentů pomocí strukturovaného dotazníku, který je k nahlédnutí v Příloze č. 1. Před samotným provedením vlastního šetření bylo nutné splnit řadu dílčích kroků.

V přípravné fázi dotazníkového šetření bylo důležité si stanovit cíle, výzkumný soubor, hypotézy a metody, kterými budou otázky zodpovězeny. Pro samotný výzkum byl použit strukturovaný dotazník, který obsahoval převážně uzavřené odpovědi. Mimo jiné měli respondenti možnost na nějaké otázky odpovědět jinak formou otevřených otázek, které byly čtyři. Dotazník můžeme označit též jako standardizovaný, jelikož byl při tvorbě otázek inspirován výzkumem realizovaným Ministerstvem financí ČR.

V dotazníku je zakotveno celkem 24 otázek, které jsou rozděleny do čtyř částí. Prvních 18 otázek je složeno z oblasti rozpočtové, cenové a finanční gramotnosti. V rozpočtové oblasti bylo celkem 6 otázek, které byly zaměřeny na vedení rozpočtu respondentem, zda je schopen vytvořit si a vést rozpočet, vhodně alokovat finance, jak je schopen spravovat své finanční závazky a aktiva. Následujících 6 otázek spadá do peněžní gramotnosti a týkají se správy hotovostních a bezhotovostních peněz respondenta, a řízení nástrojů, které jsou s nimi spjaty. Posledních 6 otázek je z oblasti cenové gramotnosti. Měly za cíl zjistit, prostřednictvím úloh, jak respondent chápe inflaci, časovou hodnotu peněz, nominální a reálnou úrokovou míru. Dotazník je zakončen identifikačními otázkami.

Respondenti měli možnost odpovídat prostřednictvím platformy Google, jelikož nabízí velmi příjemné uživatelské prostředí. Na Vysoké škole polytechnické v Jihlavě byli studenti oslovováni přímo a dotazník vyplňovali ručně. Dále bylo možné vyplnit dotazník na Facebookových stránkách, kde byli osloveni studenti z jiných vysokých škol po celé České republice. Celkem bylo vybráno 181 dotazníků, ale k finálnímu zpracování výzkumu bylo použito pouze 178 dotazníků, z důvodu neúplného vyplnění otázek.

Sběr dat probíhal od března do dubna. K vyhodnocení dotazníkového šetření byl použit software MS Excel, kdy byly výsledky prezentovány prostřednictvím tabulek a grafů, doplněných komentářem. Dále bylo provedeno porovnání s výsledky výzkumů realizovaných Ministerstvem financí z roku 2015 a 2020. Vyhodnocení dotazníkového šetření bylo poslední fází, jež probíhala krátce po sesbírání dat a jde o stěžejní část diplomové práce.

4 Praktická část

V teoretické části byl proveden náhled do problematiky finanční gramotnosti, která je v dnešní době velmi aktuálním tématem, kterým se zabývá celý svět. Každý občan by měl mít základní znalosti a dovednosti, které mu napomohou správně hospodařit s penězi a zabezpečit jak jeho samotného, tak i jeho rodinu a stát se tak důležitou součástí každodenního života každého člověka.

Teoretická část zahrnuje pojetí finanční gramotnosti z pohledu národního a obsahuje několik definic finanční gramotnosti. Dále jsou v práci popsány její složky, které hrají klíčovou roli ve výzkumu. Tyto složky jsou rozděleny na cenovou gramotnost, rozpočtovou gramotnost a peněžní gramotnost. Mimo jiné jsou zde popsány strategie, které byly vytvořeny na národní úrovni. Dále obsahuje popis institucí, které podporují finanční gramotnost v ČR a již provedené výzkumy.

Důležité je také zmínit faktory, které naopak ovlivňují finanční gramotnost jedinců. V teoretické části jsou rozděleny do dvou skupin – společensko-demografické faktory a psychologické faktory.

Součástí praktické části je výzkumné šetření finanční gramotnosti vysokoškolských studentů v České republice, které se zaměřuje na determinanty, které by mohly ovlivnit její úroveň. Hlavním účelem je zjistit, jakou mají studenti vysokých škol finanční gramotnost a případně odhalit, v jaké skupině – peněžní, cenové a rozpočtové, mají největší nedostatky.

Po zevrubném studiu teoretických materiálů – Doporučení OECD pro finanční gramotnost, Strategie finančního vzdělávání 2007 – 2010, Národní strategie finančního vzdělávání 2.0, Měření finanční gramotnosti 2015 – Kompletní výsledky, Měření finanční gramotnosti 2020 bylo dospěno k závěru, že z publikovaných materiálů není možné zjistit skutečnou úroveň finanční gramotnosti u vysokoškolských studentů v ČR.

Lze pouze okrajově usuzovat na tuto úroveň z různých komentářů autorů průzkumů PPM Factum, které bohužel nejsou systematické, ani podložené publikovanými relevantními daty, ani nejsou srovnatelné s výsledky minulých průzkumů, přestože se jedná o skupinu obyvatelstva s velkým ekonomickým potenciálem a velkou perspektivou dalšího zvyšování a šíření finanční gramotnosti v okruhu dalších skupin obyvatelstva.

Z tohoto důvodu bylo rozhodnuto toto téma zpracovat na základě dotazníkového šetření mezi studenty magisterských a bakalářských oborů a výsledky vyhodnotit analytickou metodou a dále podle předem stanovených hypotéz, případně ještě získané výsledky porovnat s výsledky průzkumů společnosti PPM Factum v oblastech, kde bude možné porovnat získaná data s publikovanými výsledky průzkumů 2015 a 2020.

4.1 Základní údaje respondentů

V rámci šetření byli jako zkoumaná skupina zvoleni studenti vysokých škol bakalářských a magisterských oborů v České republice. Vysokoškolští studenti byli zvoleni hlavně z důvodu, že velká část z nich zastupuje skupinu studujících, ale i částečně pracujících. Velká část studentů je již „osamostatněná“ a nedostává žádnou nebo pouze symbolickou finanční podporu od svých rodičů. Proto je u nich vnímána velká potřeba finančních znalostí a také se od nich očekává zodpovědné chování na finančním trhu.

Tabulka 3: Identifikační údaje výzkumného souboru

Kritérium	Kategorie	Počet	Poměr
Pohlaví	muž	58	32,6%
	žena	120	67,4%
Věk	19-22 let	91	51,1%
	23-25 let	73	41,0%
	26 a více	14	7,9%
Obor	ekonomický	106	59,6%
	neekonomický	72	40,4%
Ročník studia	1. ročník bakalářského studia	39	21,9%
	2. ročník bakalářského studia	52	29,2%
	3. ročník bakalářského studia	37	20,8%
	1. ročník magisterského studia	16	9,0%
	2. ročník magisterského studia	34	19,1%
Kraj	Hl. m. Praha	8	4,5%
	Středočeský	2	1,1%
	Jihočeský	20	11,2%
	Plzeňský	10	5,6%
	Karlovarský	2	1,1%
	Ústecký	0	0,0%
	Liberecký	1	0,6%
	Královéhradecký	4	2,2%
	Pardubický	13	7,3%
	Vysočina	100	56,2%
	Jihomoravský	13	7,3%
	Olomoucký	4	2,2%
	Moravskoslezský	1	0,6%
	Zlínský	0	0,0%
Velikost místa bydliště	do 3.000 obyvatel	65	36,5%
	3.001 do 15.000 obyvatel	46	25,8%
	15.001 do 100.000 obyvatel	53	29,8%
	100.001 do 1.000.000 obyvatel	8	4,5%
	obec nad 1.000.001 obyvatel	6	3,4%
Celkem		178	100,0%

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výzkumu se zúčastnilo celkem 178 studentů v České republice, z nichž bylo 58 mužů (32,6 %) a 120 žen (67,4 %). Jelikož bylo zaznamenáno více odpovědí od respondentů, kteří momentálně studují bakalářské studium, odpovídalo to také jejich věku. Celkem 91 (51,1 %) respondentů je ve věku 19-22 let, nejméně odpovídali studenti, jejichž věk se pohybuje v rozmezí 26 a více (7,9 %), a poměrně velkou část zastoupilo 73 studentů ve věkové skupině 23-25 let (41 %).

Dalším zkoumaným kritériem byl studovaný obor. Celkem 59,6 % odpovídajících 106 respondentům studuje ekonomický obor, zatímco 72 (40,4 %) respondentů je zaměřeno na jiný. V návaznosti na studovaný obor byla v dotazníku také otázka na současný ročník

studia každého respondenta. Největší počet zastupuje 2. ročník bakalářského studia s 29,2 %, zato s nejmenším podílem (9 %) zastupuje celkem 16 studentů 1. ročníku magisterského studia. Dotazník byl vložen na několik internetových stránek, odkud ho mohli vyplňovat studenti ze všech krajů České republiky a také z rozdílné velikosti místa bydliště. Největší zastoupení 100 studentů bylo z kraje Vysočina (56,2 %), což bylo způsobené tím, že dotazníky byly rozdány na Vysoké škole polytechnické v Jihlavě. Z Jihočeského kraje se dotazníkového šetření účastnilo 11,2 % studentů, Pardubického a Jihomoravského 7,3 % studentů a Plzeňského kraje 5,6 % studentů. Ústecký a Zlínský kraj není zastoupen ani jedním studentem.

Z hlediska velikosti místa bydliště pochází 65 (36,5 %) respondentů především z menších měst či vesnic, které mají do 3.000 obyvatel. Dalších 53 respondentů (29,78 %) žije ve městech od 15.001 do 100.000 obyvatel. Nejméně respondentů 3,4 % žije ve městě nad 1.000.001 obyvatel a 4,5 % žije ve městě od 100.001 do 1.000.000 obyvatel.

4.2 Analýza výsledků dotazníkového šetření

V této kapitole je provedena analýza dat z provedeného dotazníkového šetření. Pomocí grafického znázornění a kontingenčních tabulek budou prezentovány získané výsledky. Do zkoumaných determinantů finanční gramotnosti vysokoškolských studentů spadá pohlaví, věk, místo a velikost bydliště, studovaný obor a další. Jak již bylo zmíněno, tato práce je zaměřena na vysokoškolské studenty, kdy je cílem najít charakteristické znaky a vlastnosti, ze kterých by se daly naleznout faktory ovlivňující jejich finanční gramotnost. Pomocí zahraničních vědeckých článků, které se zabývaly podobnou problematikou, byly stanoveny čtyři faktory, u kterých se na základě stanovených hypotéz testoval jejich vliv na finanční gramotnost vysokoškolských studentů. Mezi tyto faktory byl zahrnut:

1. vliv pohlaví,
2. vliv věku,
3. vliv studovaného oboru,
4. vliv studovaného ročníku studia.

U každého z těchto faktorů je vyhodnoceno z dotazníku několik zvolených otázek z cenové, peněžní a rozpočtové gramotnosti, které nejlépe charakterizují zkoumanou problematiku. Důvodem je, že pokud by byly zkoumány všechny otázky, rozsah práce by byl příliš velký.

4.2.1 Vliv pohlaví

Na základě výzkumu z roku 2012 můžeme konstatovat, že existuje významný rozdíl mezi úrovní finanční gramotnosti u studentů a studentek. Úroveň finanční gramotnosti studentů je vyšší než u studentek. (Oanea & Dornean, 2012). Z další studie lze konstatovat, že jsou studenti schopni lépe porozumět otázkám týkajících se úročení, inflace apod. (Akhtar & Hameed & Aftab, 2021)

Na základě těchto výsledků byla stanovena hypotéza:

H1: Úroveň finanční gramotnosti je vyšší u studentů než u studentek.

Následně budou rozebrány výsledky otázek, které byly rozděleny podle peněžní, cenové a rozpočtové gramotnosti. Kompletní dotazník se všemi otázkami je přiložen v příloze.

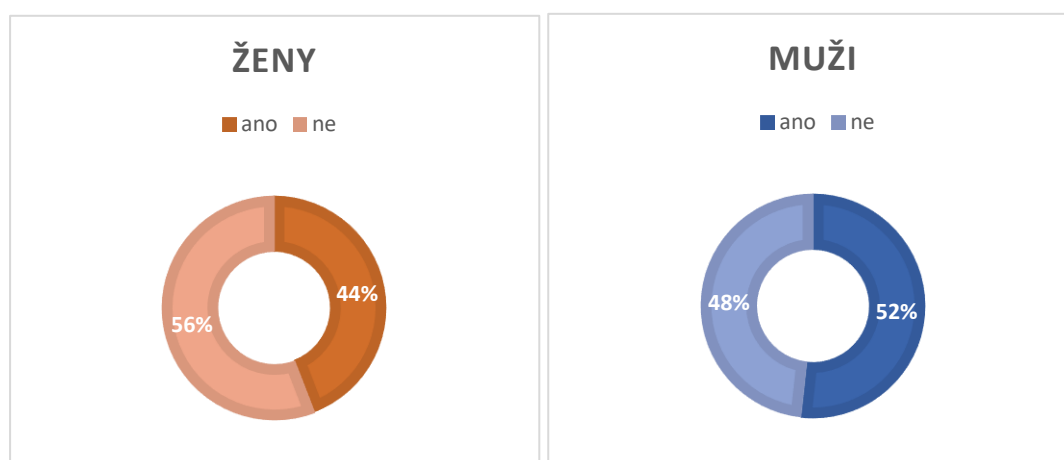
Rozpočtová gramotnost

Jak již bylo zmíněno v teoretické části této práce, rozpočtová gramotnost se zabývá schopností jedince vést svůj rozpočet a stanovovat své finanční cíle. Zahrnuje též schopnost zvládat neočekávané životní situace z finančního hlediska a spravovat finanční aktiva a závazky.

Otázka č. 1: Máte sestavený rozpočet?

První otázka se týkala rozpočtu, kde měli respondenti vybrat z možnosti ano/ne a posléze odpovědět, jaký je důvod pro nesestavování rozpočtu nebo na jaké období rozpočet sestavují viz – otázka 2 a 3.

Graf 1 a 2: Odpovědi na otázku č. 1 na základě pohlaví

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

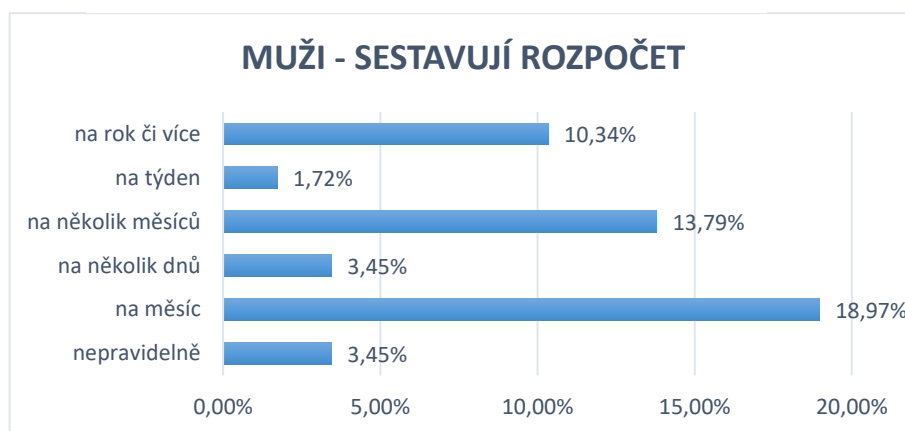
Výsledky: Z grafu 1 a 2 lze konstatovat, že muži sestavují rozpočet častěji než ženy. Z celkového počtu dotazovaných mužů, sestavuje rozpočet 30 (52 %), a nesestavuje 28 (48 %). Z pohledu ženského pohlaví, sestavuje rozpočet 53 (44 %) a nesestavuje 67 (56 %) studentek.

Otázka č. 2: Pokud ano, sestavujete plán příjmů a výdajů pravidelně? Pokud ano, na jaké období?

Tato otázka navazuje na první otázku, kde se zjišťovalo, zdali si respondent sestavuje rozpočet. Možnosti odpovědi byly:

- a) Na měsíc
- b) Na několik dnů
- c) Na několik měsíců
- d) Na týden
- e) Na rok či více
- f) Jiné

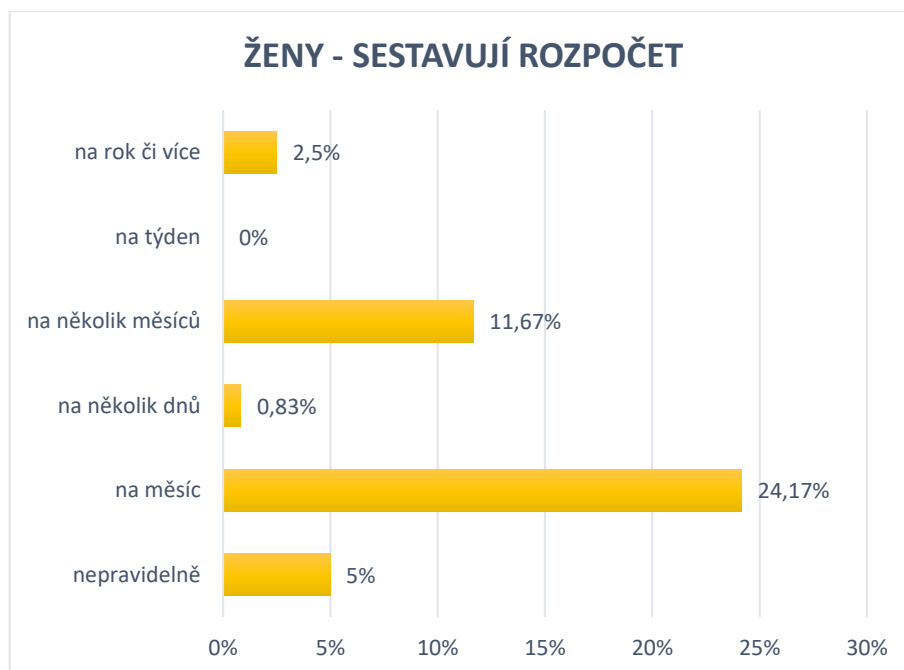
Graf 3: Odpovědi na otázku č. 2 z pohledu mužů

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výsledky: V případě, kdy muži sestavují svůj rozpočet, měla největší procentní zastoupení (18,97 %) odpověď „na měsíc“. Celkem 8 (13,79 %) mužů odpovědělo že sestavují rozpočet na několik měsíců a 10,34 % respondentů sestavuje svůj plán příjmů a výdajů na rok či více. Naopak nejmenší procentní zastoupení měla odpověď „na týden“. Na odpovědi „na několik dnů“ a „nepravidelně“ odpovědělo dohromady 6,9 % mužů.

Graf 4: Odpovědi na otázku č. 2 z pohledu žen

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

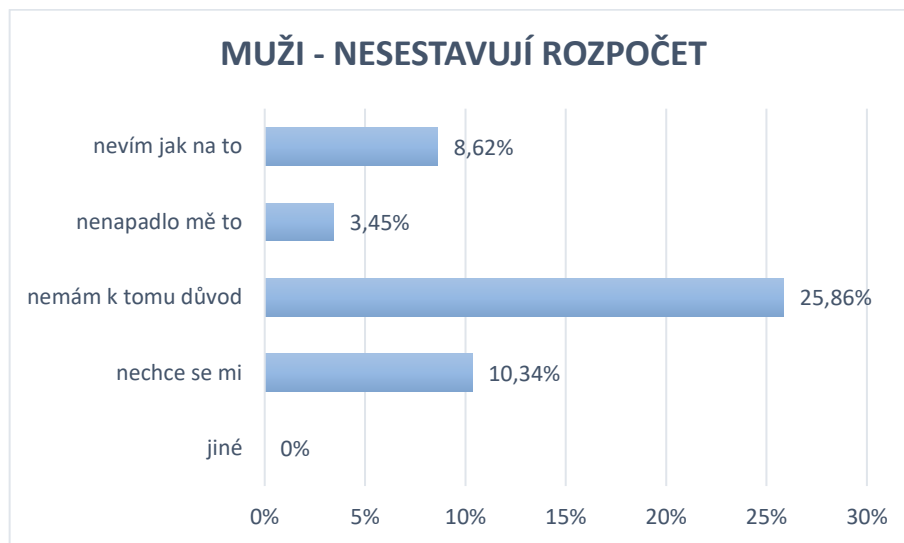
Výsledky: Z pohledu ženského pohlaví lze z grafu 4 konstatovat, že 29 (24,17 %) studentek sestavuje svůj rozpočet na měsíc a 14 (11,67 %) na několik měsíců. Nepravidelně sestavuje celkem 5 % studentek a 2,5 % respondentek na rok či více.

Otázka č. 3: Pokud ne, z jakého důvodu nesestavujete rozpočet? Uved'te prosím hlavní důvod.

Stejně jako předešlá otázka, i tato navazuje na první otázku, ovšem s tím rozdílem, že respondent nesestavuje svůj rozpočet. Cílem byl zjistit hlavní důvod, proč si plán příjmů a výdajů nesestavuje. Možné odpovědi byly:

- a) Nevím jak na to
- b) Nenapadlo mě to
- c) Nemám k tomu důvod
- d) Nechce se mi
- e) Jiné

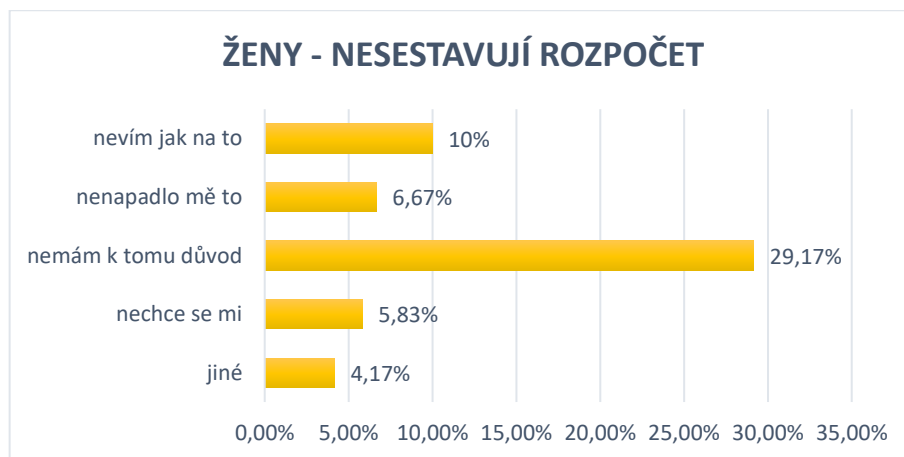
Graf 5: Odpovědi na otázku č. 3 z pohledu mužů

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výsledky: Z grafu lze konstatovat, že z velké části (25,86 %) nemají studenti k sestavení rozpočtu důvod. Dalším důvodem k nesestavení rozpočtu, na který odpovědělo 6 (10,34 %) mužů je ten, že se jim nechce. 3,45 % respondentů nad sestavením plánu příjmů a výdajů nikdy nepřemýšlelo.

Graf 6: Odpovědi na otázku č. 3 z pohledu žen

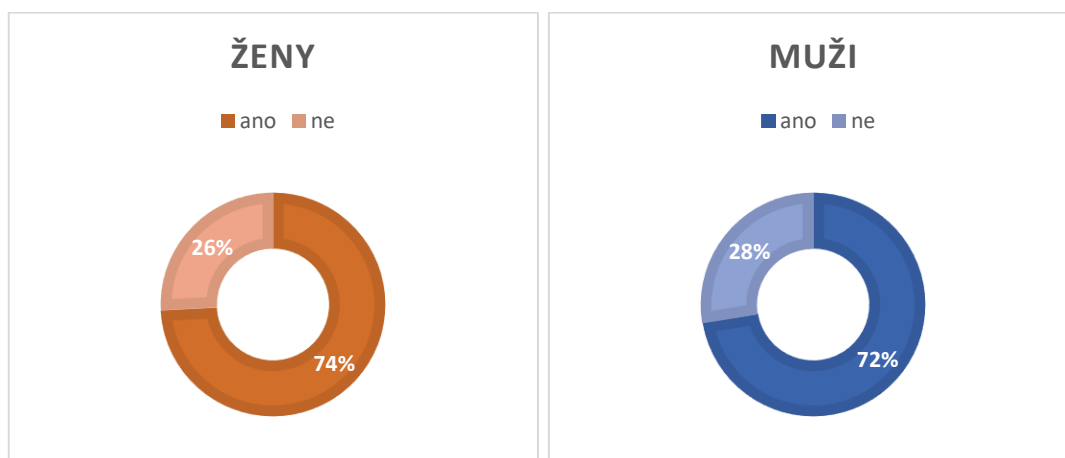

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výsledky: Na základě dat z grafu 5 a 6 lze konstatovat, že největší procento mužů (25,86 %) a největší procento žen (29,17 %) nemá důvod k sestavení rozpočtu. Celkem 10 % studentek neví, jak rozpočet sestavit a 6,67 % studentek to nenapadne. 4,17 % žen uvedlo jiný důvod, většinou odpověděly že nepotřebují, jelikož mají přehled, nesestavují pravidelně anebo se o jejich výdaje stará jejich rodič.

Otázka č. 5: Ukládáte pravidelně část svých příjmů stranou jako rezervu pro případ ztráty příjmu a mimořádných výdajů, např. zakoupení dražšího spotřebiče?

Graf 7 a 8: Odpovědi na otázku č. 5 na základě pohlaví

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výsledky: Počet odpovědí je u obou pohlaví téměř shodný. Dle grafu 74 % žen a 72 % mužů pravidelně ukládá část svých příjmů stranou jako rezervu, kterou by mohli využít při vzniku neočekávané životní situace.

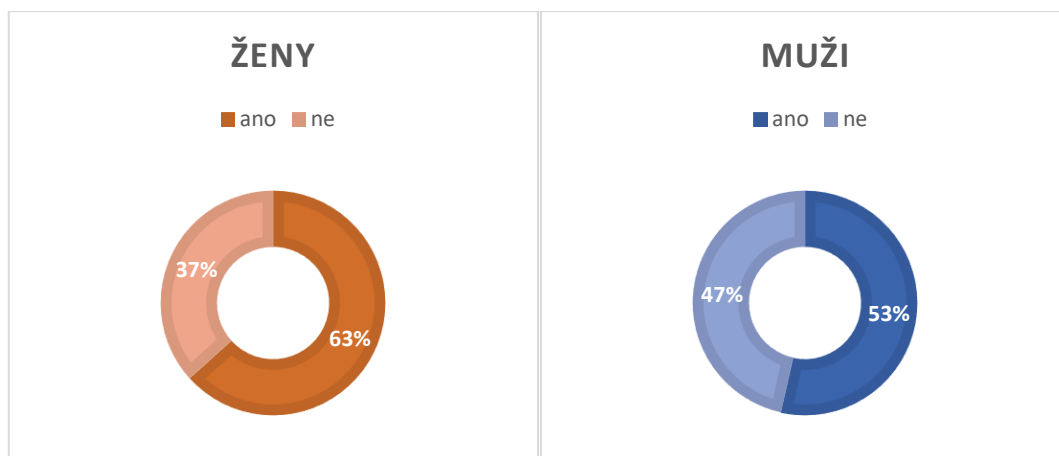
Peněžní gramotnost

Z pohledu finanční gramotnosti je její další složkou peněžní gramotnost, která se zabývá schopnostmi jedince, které jsou nutné pro správu hotovostních a bezhotovostních peněz a transakcí s nimi.

Otázka 8: Věděl(a) byste, jaký je rozdíl mezi debetní a kreditní kartou?

Pojmy jako „kreditní karta“ a „debetní karta“ patří mezi nejvíce problémové v dosavadních studiích a výzkumech. V průzkumech je na tento produktový rozdíl kladen důraz, jelikož převážné části obyvatel dělají tyto pojmy stále problém a neznalost těchto pojmů se uvádí jako příklad nízké finanční gramotnosti. Ve výzkumu pro Ministerstvo financí ČR z roku 2015 odpovědělo na otázku pouze 28 % tázaných správně, ve výzkumu z roku 2020 dokázalo správně popsat rozdíl 55 % populace, což bylo dvakrát více než v roce 2015. (Ministerstvo financí ČR, 2020b)

Graf 9 a 10: Odpovědi u otázky č. 8

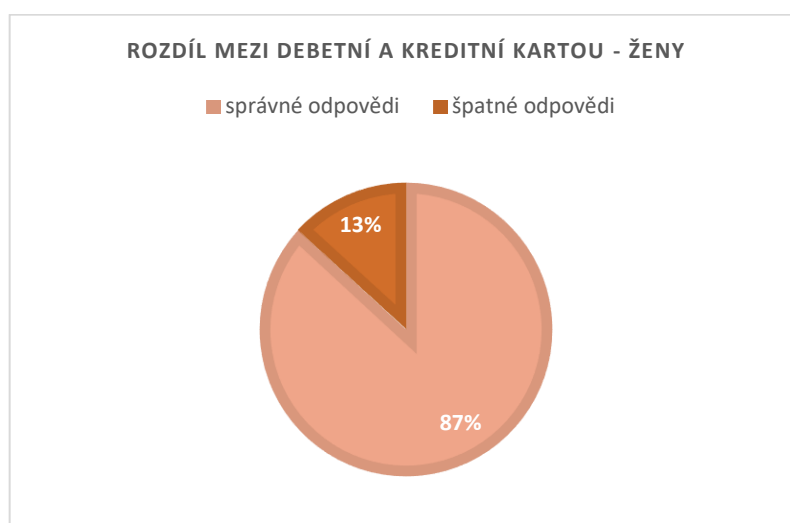

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výsledky: Z grafů 9 a 10 lze konstatovat, že 76 (63 %) žen zná rozdíl, kdežto u mužů je to poměrně vyrovnané – 53 % (31) mužů ví, jaký je rozdíl mezi debetní a kreditní kartou a 47 % (27) mužů neví, nebo si nejsou jisti správnou odpovědí.

Otázka 9: Pokud ano, popište, prosím, stručně rozdíl mezi debetní a kreditní kartou.

Graf 11: Odpovědi na otázku č. 9 z pohledu žen

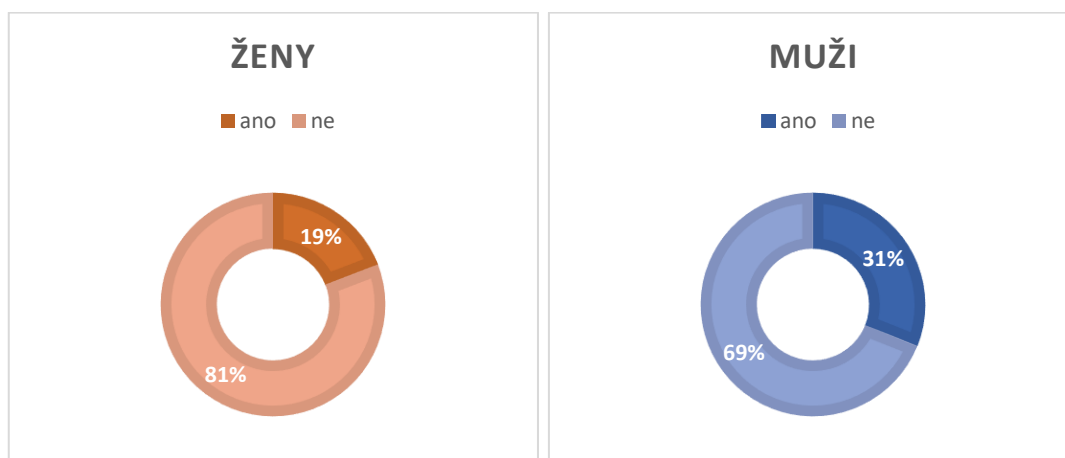

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výsledky: Na základě grafů 9 a 10 lze konstatovat, že poměrně velká část studentek a studentů si myslí, že znají rozdíl mezi debetní a kreditní kartou. Po zodpovězení „ano“ u této otázky následovala další, která chtěla rozdíl slovně vysvětlit. Všech 31 mužů (53 %), kteří věděli rozdíl, odpovědělo na tuto otázku správně, avšak u žen byl výsledek jiný (viz graf 11). Celkem 66 respondentek se domnívalo, že znají rozdíl, avšak 10 (13 %) z nich odpovědělo špatně protože uvedly opačné významy karet.

Otázka 10: Stalo se Vám v posledních 12 měsících, že jste se dostal(a) do situace, že jste nezaplatil(a) včas nějakou splátku nebo pravidelnou platbu?

Graf 12 a 13: Odpovědi na otázku č. 10 na základě pohlaví

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

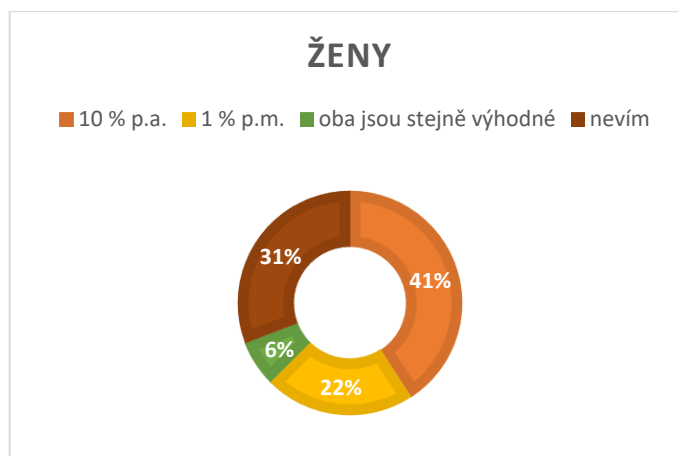
Výsledky: Celkem 97 (81 %) žen a 40 (69 %) mužů uvádí, že se jim v posledních 12 měsících nestalo, že by se dostali do situace, že by včas nezaplatili splátku či pravidelnou platbu. Naopak jak lze vidět z grafu 12 a 13, v poměrně mladém věku se dostává 19 % žen a 31 % mužů do nepříjemné finanční situace, kdy nezaplatili své závazky. Může to být způsobeno tím, že řada vysokoškolských studentů již není závislá na svých rodičích či jiných blízkých osobách a nedisponují toliká penězi, kolika by potřebovali.

Cenová gramotnost

Cenová gramotnost představuje kompetence, které jsou nezbytné pro porozumění rozdílu mezi nominální a reálnou úrokovou sazbou, cenám finančních nástrojů, principu vývoje „ceny peněz“ v čase. Ověření této kompetence bylo provedeno na praktických úlohách spojených s výpočty.

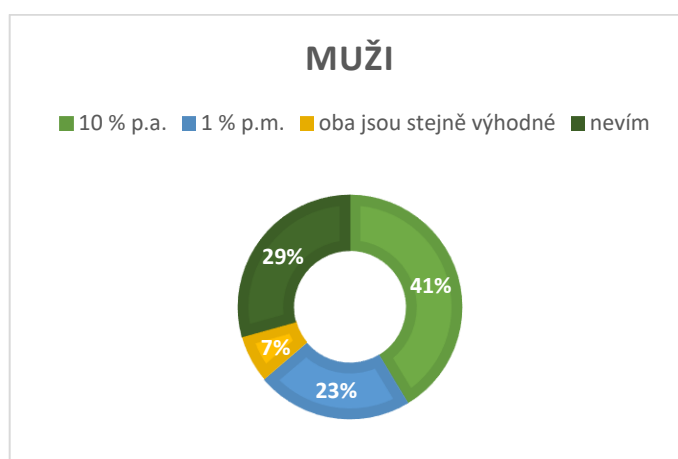
Otázka č. 13: Který úvěr bude pro Vás jako dlužníka výhodnější – ten, který bude úročen 1 % p.m., nebo ten, který bude úročen 10 % p.a.?

Graf 14: Odpovědi na otázku č. 13 z pohledu žen

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Graf 15: Odpovědi na otázku č. 13 z pohledu mužů

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výsledky: Z grafů 14 a 15 lze konstatovat, že z celkového počtu 120 žen odpovědělo 49 (41 %) správně a 51 % studentek odpovědělo nesprávně, velká část studentek (31 %) zvolila odpověď „nevím“. Z celkového počtu 58 mužů odpovědělo 24 studentů (41 %) správně. Velká část respondentů (29 %) volila odpověď „nevím“ a nebo odpověděli nesprávně (30 %).

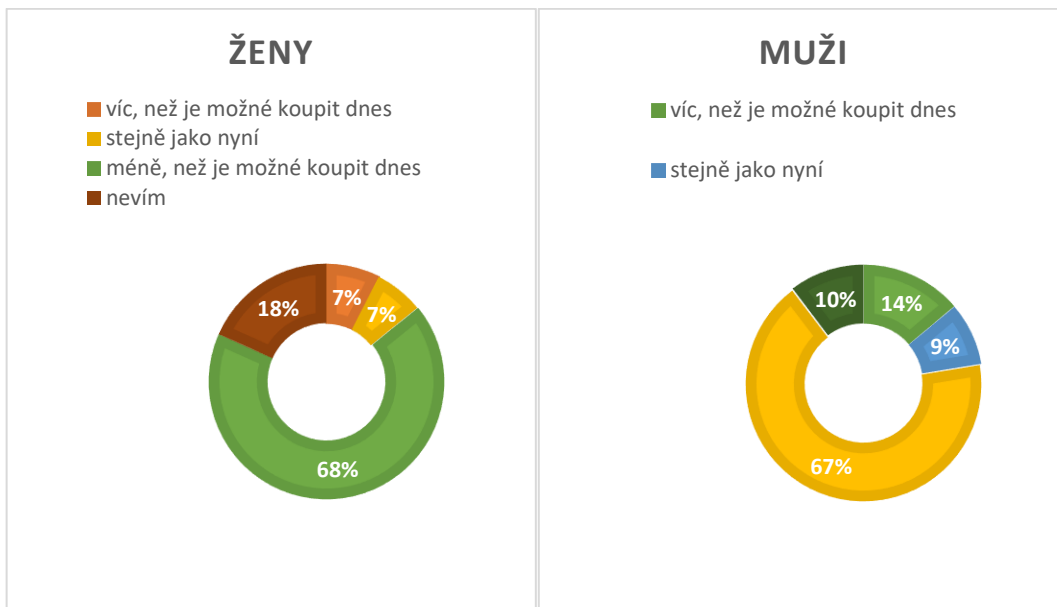
Otázka č. 14: Představte si, že bratři musejí na svůj podíl z 1.000 korun čekat jeden rok a inflace je na úrovni 2 %. Kolik si za tento svůj podíl budou moci koupit za rok?

Tato otázka testovala orientaci v makroekonomických ukazatelích, v tomto případě šlo o inflaci a o to, jak dokáže respondent správně odvodit její důsledky. Možné odpovědi byly:

- a) Více, než je možné koupit dnes

- b) Stejně jako nyní
- c) Méně, než je možné koupit dnes
- d) Nevím

Graf 16 a 17: Odpovědi na otázku č. 14 na základě pohlaví

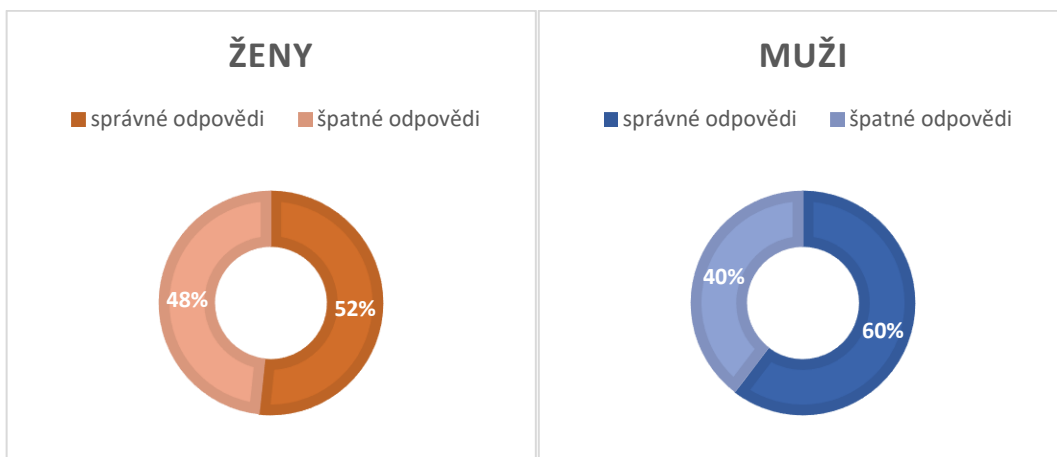

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výsledky: Z grafů 16 a 17 lze konstatovat, že ženy (68 %) i muži (67 %) znají správnou odpověď a lze tvrdit, že většina respondentů odpovídala správně. V případě, kdy si nebyli jisti, spíše volili odpověď „nevím“ (ženy – 18 %, muži – 10 %).

Otázka 17: Předpokládejme, že uložíte 1.000 korun na spořicí účet s garantovanou úrokovou sazbou 2 % ročně. Na tomto účtu neprovedete žádné další platby ani výběry. Jaký byl zůstatek na účtu na konci prvního roku po připsání úroku?

Graf 18 a 19: Správné odpovědi u otázky č. 17 na základě pohlaví

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

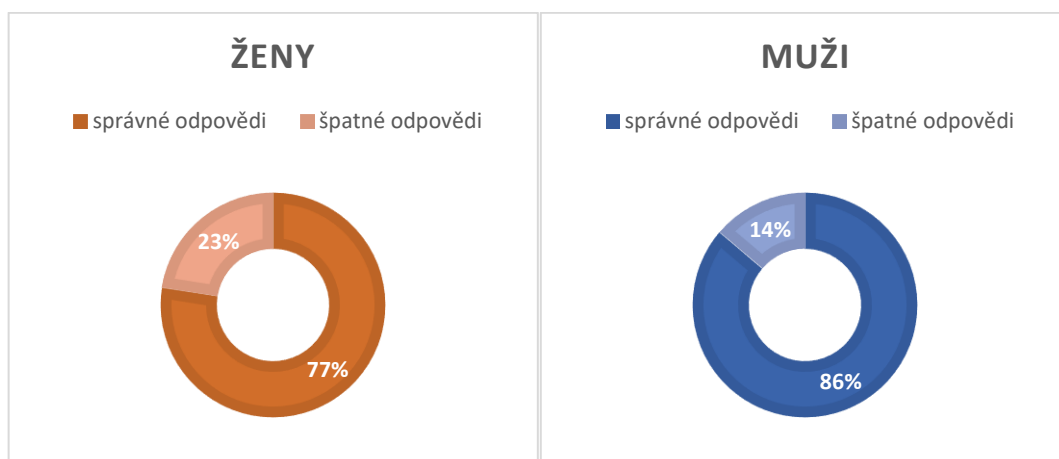
Výsledky: Dle grafů 18 a 19 lze konstatovat, že se tato otázka řadí k těm lehčím podle počtu správných odpovědí. Otázka vyžadovala lehkou matematickou operaci. Celkem 60 % studentů a 52 % studentek odpovědělo správně. Mezi hlavní příčinu špatných odpovědí bych zařadila fakt, že respondenti byli schopni vypočítat úrok, ale už nevěděli, zda ho přičíst nebo odečíst od uložené částky. Mnoho studentů odpovědělo na tuto otázku tak, že odpověděli pouze vypočítaným úrokem, někdo nevypočítal ani úrok.

Otázka č. 18: Co si představíte pod pojmem konsolidace úvěrů?

Další otázka se týkala konsolidace úvěrů, kde respondenti vybírali ze čtyř možností:

- a) Konsolidace nám umožňuje navolit si nový objem půjčky
- b) Konsolidací rozumíme převzetí půjčky jiným věřitelem
- c) Konsolidace označuje sloučení více půjček do jedné
- d) Nevím

Graf 20 a 21: Správné odpovědi u otázky č. 18 na základě pohlaví

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výsledky: Jak lze vidět v grafech, které se týkaly konsolidace úvěrů, jedná se o otázku, se kterou neměli respondenti velký problém, jelikož 77 % žen a 86 % mužů odpovědělo správně. Mnoho studentů zná, že je konsolidace sloučení více půjček do jedné (118) a poměrně malá část (25) ví, že je to také převzetí půjčky jiným věřitelem. Zbylá část většinou odpovídala „nevím“ a pouze 16 respondentů odpovědělo, že nám konsolidace umožňuje navolit si nový objem půjčky.

Shrnutí úspěšnosti dotazníku finanční gramotnosti u obou pohlaví

Tabulka 4: Procentní rozdíl úspěšnosti jednotlivých otázek u žen a mužů (vztaženo na muže)

OTÁZKY	1	5	8	9	10	13	14	17	18
ŽENY	44	74	63	87	81	41	68	52	77
MUŽI	52	72	53	100	69	41	67	60	86
Rozdíl v %	8	-2	-10	13	-12	0	-1	8	9

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Tabulka 5: Celková úspěšnost otázek z finanční gramotnosti u mužů a žen

Pohlaví	ŽENY	MUŽI
Celkový počet studentů (N)	120	58
Celkový počet možných správných odpovědí	1036	495
Celkový počet dosažených správných odpovědí	666	322
Celková úspěšnost	64,3 %	65,1 %

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Jak lze vyčíst z tabulek 4 a 5, výrazné rozdíly v úspěšnosti mezi pohlavími nebyly zaznamenány. Celková úspěšnost se mezi pohlavími pohybovala mezi 64–65 %. Lze si všimnout, že muži byli o 0,8 procentních bodů úspěšnější než ženy.

Testování statistických hypotéz

Na základě zjištění z výzkumů a vědeckých článků byla stanovena hypotéza:

H1: Úroveň finanční gramotnosti je vyšší u studentů než u studentek.

K tomu byla stanovena nulová hypotéza:

H01: Úroveň finanční gramotnosti studentů a studentek je stejná.

Nejdříve se hypotéza otestovala pomocí tzv. F-testu (Testu o shodě 2 rozptylů), kde bylo ověřeno, zda je rozptyl výsledků finanční gramotnosti stejný u žen a mužů.

Testované hypotézy:

$$H01: \sigma_1^2 = \sigma_2^2 \text{ proti alternativní hypotéze } H1: \sigma_1^2 \neq \sigma_2^2$$

Tabulka 6: Dvouvýběrový F-test pro rozptyl

	Soubor 1: Muži	Soubor 2: Ženy
Stř. hodnota	0,616858238	0,616666667
Rozptyl	0,064185581	0,06366843
Pozorování	58	120
Rozdíl	57	119
F	1,008122561	
P(F<=f) (1)	0,475193711	
F krit (1)	1,437296804	

F =	1,008122561	<	F krit =	1,437296804
-----	-------------	---	----------	-------------

V testu vyšlo F menší než kritické => nezamítáme nulovou hypotézu. Mezi rozptyly není statisticky významný rozdíl, variabilitu můžeme v obou případech považovat za shodnou.

Následně byl proveden dvouvýběrový t-test pro posouzení významnosti dvou výběrových průměrů (tabulka 7). Pomocí statistických vzorců bylo vypočítáno testové kritérium a kritický obor, následně byly tyto dvě hodnoty porovnány.

Tabulka 7: Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů

	Soubor 1: Muži	Soubor 2: Ženy
Stř. hodnota	0,616858238	0,616666667
Rozptyl	0,064185581	0,06366843
Pozorování	58	120
Společný rozptyl	0,063835917	
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0	
Rozdíl	176	
t Stat	0,004741236	
P(T<=t) (1)	0,498111212	
t krit (1)	1,653557435	
P(T<=t) (2)	0,996222425	
t krit (2)	1,973534388	

testové kritérium	kritický obor
T= 0,004741236	tp= 1,973534388

Testová hodnota vyšla menší než kritická hodnota, to znamená, že nemůžeme zamítnout nulovou hypotézu. Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ se neprokázalo, že se finanční gramotnost mužů a žen liší.

Závěr: Zamítáme alternativní hypotézu H1 – úroveň finanční gramotnosti studentů je vyšší a přijímáme nulovou hypotézu H01: Úroveň finanční gramotnosti studentů a studentek je stejná.

4.2.2 Vliv věku

Dle výzkumu Mudzingiri, Mwamba & Keyser (2018) zmíněného v předchozí kapitole, patří k důležitým determinantům finanční gramotnosti také věk. V této studii je zmíněno, že se finanční gramotnost zvyšuje díky získaným zkušenostem, které student získává jak při studiu, z brigád, nebo také od sociálních skupin, se kterými se jedinec stýká. Ze studie z roku 2021 je patrné, že po absolvování každého semestru na vysoké škole se zvyšuje finanční gramotnost studentů. Z toho lze konstatovat, že finanční gramotnost roste s věkem studentů. (Akhtar & Hameed & Aftab, 2021)

Na základě těchto výsledků byla stanovena hypotéza:

H2: Úroveň finanční gramotnosti se s rostoucím věkem zvyšuje.

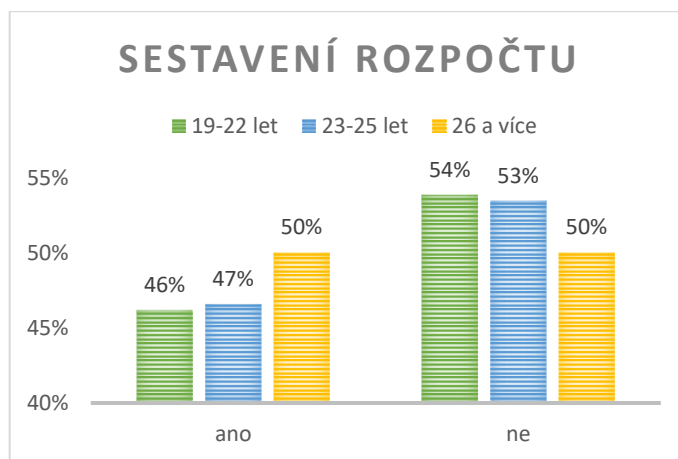
Rozpočtová gramotnost

Otázka č. 1: Máte sestavený rozpočet?

Otázka č. 2: Sestavujete plán příjmů a výdajů pravidelně? Pokud ano, na jaké období?

Otázka č. 3: Z jakého důvodu nesestavujete rozpočet? Uveďte prosím hlavní důvod.

Graf 22: Odpovědi na otázku č. 1 na základě věkové kategorie

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výsledky: Na základě porovnání odpovědí respondentů zvolených věkových kategorií (graf 22) lze konstatovat, že velká část studentů ve věku 19-22 let a 23-25 let rozpočet nesestavují. Mezi hlavní důvody nesestavování uvedli, že k tomu nemají důvod (19-22 let – 23 %, 23-25 let – 29 %), neví jak na to (19-22 let – 10 %, 23-25 let – 11 %), nebo se jim nechce (19-22 let – 9 %, 23-25 let – 7 %). Otázky 2 a 3 jsou zaměřeny na to, zda respondent rozpočet sestavuje, na jaké období a pokud ne, proč ho nesestavuje. Studenti

ve věku 19-22 let převážně rozpočet sestavují na měsíc (24 %), nebo na několik měsíců (11 %), na týden nesestavuje žádný respondent. U studentů ve věku 23-25 let se nejčastější odpovědi shodují jako u první skupiny, na měsíc rozpočet sestavuje 17 % a na několik měsíců 16 %. Studenti ve věku 26 a více sestavují rozpočet na několik měsíců a rok či více procentuálně stejně – 14 %, dále uvádí procentuálně na stejné úrovni nepravidelně, na měsíc a na týden – 7 % a mezi hlavní důvody nesestavování patří, že k tomu nemají důvod (50 %).

Tabulka 8: Odpovědi na otázku č. 2 na základě věkové kategorie

OTÁZKA 2	19-22 let	23-25 let	26 a více
Nepravidelně	4 %	5 %	7 %
Na měsíc	24 %	17 %	7 %
Na několik dnů	1 %	3 %	0 %
Na několik měsíců	11 %	16 %	14 %
Na týden	0 %	1 %	7 %
Na rok či více	4 %	7 %	14 %

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Tabulka 9: Odpovědi na otázku č. 3 na základě věkové kategorie

OTÁZKA 3	19-22 let	23-25 let	26 a více
Nevím jak na to	10 %	11 %	0 %
Nenapadlo mě to	9 %	3 %	0 %
Nemám k tomu důvod	23 %	29 %	50 %
Nechce se mi	9 %	7 %	0 %
Jiné	3 %	3 %	0 %

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Otázka 4: Co byste udělal(a), abyste se dostal(a) ze situace, při níž by Váš příjem zcela nepokrýval Vaše životní náklady?

Další otázka se zabývá odpověďmi respondentů na otázku, jak by zareagovali, kdyby jejich příjem nepokrýval životní náklady. Na tuto otázku bylo možné zaškrtnout více odpovědí.

Tabulka 10: Odpovědi na otázku č. 4 na základě věkové kategorie (údaje v absolutních číslech)

	vybírání úspor	práce přesčas	nalezení druhé práce	placení se zpožděním	půjčka od rodiny/známých	jiné
19-22 let	21	59	55	2	26	4
23-25 let	29	48	48	0	18	5
26 a více	6	8	10	0	4	3

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výsledky: Z tabulky 10 můžeme konstatovat, že by se většina zachovala racionálně a nejčastěji by situaci vyřešili situací prací přesčas, nalezením druhé práce, vybíráním úspor, nebo půjčkou od rodiny či známých. Dva studenti ve věku 19-22 let zvolili, že by situaci řešili placením se zpožděním, jiní (4) by situaci vyřešili úvěrem od banky či záložny, nebo se pokusili najít práci, která by jejich životní náklady pokryla. Pět respondentů ve věku 23-25 let by si vzali též úvěr od banky, záložny nebo nebankovní instituce. Věková skupina 26 a více by tuto situaci vyřešila jiným způsobem (3) tak, že by změnili své dosavadní hospodaření s penězi a snažili se ušetřit.

Peněžní gramotnost

Otázka 7: Které z následujících finančních produktů využíváte (osobně či s dalším)?

Otázka 7 se zabývá finančními produkty a jaké z nich dotazovaní respondenti využívají. Jelikož lidé znají poměrně velkou část finančních produktů, aktivně využívají pouze malou část. Jak znalosti, tak i míra využívání produktů jsou závislé na finanční znalosti, ekonomické závislosti ale také i na výši příjmů dotazovaných. Čím vyšší jsou tyto charakteristiky, tím vyšší znalost finančních produktů populace má a také je ve větší míře využívá. (Ministerstvo financí ČR, 2020b) Na tuto otázku bylo možné zaškrtnout více odpovědí.

Tabulka 11: Odpovědi na otázku č. 7 na základě věkové kategorie (údaje v absolutních číslech)

	běžný účet	pojištění	spořicí účet	kreditní karta	účet mobil. operátora	penzij. přípoj. / důchod. spoř.	jiné
19-22 let	86	38	61	29	21	6	19
23-25 let	71	29	51	27	10	15	17
26 a více	14	8	6	8	5	1	7

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

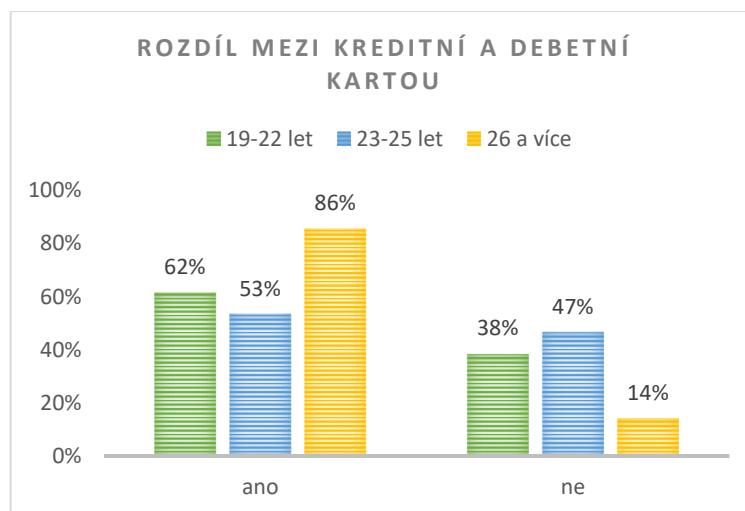
Výsledky: Jak lze z tabulky 11 konstatovat, většina respondentů vlastní běžný účet, posléze je i velký podíl osob, které mají spořicí účet. Jako „jiné“ odpovídali studenti ve věku 19-22 let akcie (9), dluhopisy (7), kolektivní investování (2) a operativní leasing (1). Pouze dva studenti ve věku 23-25 let ze všech dotazovaných nevyužívají běžný účet.

Z dalších věkových skupin též využívají kolektivní investování (4), akcie (5), dluhopisy (3).

Otázka 8: Věděl(a) byste, jaký je rozdíl mezi debetní a kreditní kartou?

Otázka 9: Popište, prosím, stručně rozdíl mezi debetní a kreditní kartou.

Graf 23: Odpovědi na otázku č. 8 na základě věkové kategorie

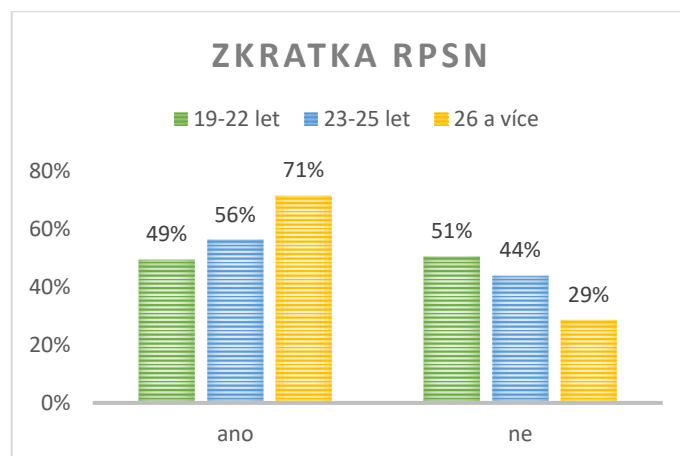
Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výsledky: Jak lze z grafu 23 vyčíst, věková skupina 26 a více převážně zná rozdíl mezi debetní a kreditní kartou. Převážná část z ostatních věkových skupin také. Jak již vyšlo v předešlé podkapitole, někteří respondenti se domnívají, že odpověď znají, avšak 6 respondentů z věkové skupiny 19-22 let a 4 respondenti z věkové skupiny 23-25 let odpovíděli na otázku špatně.

Otázka 11: Věděl(a) byste, co v souvislosti s úvěry a půjčkami znamená zkratka „RPSN“ a k čemu slouží?

Co znázorňuje zkratka RPSN je velmi často užívaná otázka v testech, která hodnotí finanční gramotnost jedinců. Ve výzkumu finanční gramotnosti obyvatel ČR za rok 2020 bylo doloženo, že se znalost zkratky od roku 2010 zlepšuje. (Ministerstvo financí ČR, 2020b) Na otázku respondent odpovídal ano/ne a v případě kladné odpovědi měl tázaný napsat co tato zkratka znamená, případně k čemu slouží (viz tabulka 12).

Graf 24: Vyhodnocení otázky č. 11 na základě věkové kategorie

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Otázka 12: Pokud ano, pokuste se, prosím, alespoň přibližně říci o co se jedná.

Tabulka 12 Správné odpovědi u věkových skupin u otázky č. 12

OTÁZKA č.12	Správné odpovědi	
	Absolutní číslo	Relativní číslo
Věková skupina		
19-22 let (N = 45)	44	97,8 %
23-25 let (N = 41)	39	95,1 %
26 a více (N = 10)	10	100,0 %

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výsledky: Co se týče výsledků odpovědí u otázky na RPSN zobrazených v grafu 24, s přibývajícím věkem studentů povědomí o významu zkratky roste. Za hlavní důvod neznalosti tohoto pojmu u mladších věkových kategorií považuji to, že vysokoškolští studenti nemají moc zkušeností s úvěrovou oblastí. Proto předpokládám, že znalost tohoto pojmu bude ovlivněna věkem nebo studovaným oborem, jelikož u studentů ekonomických oborů se předpokládá, že se s touto zkratkou setkali v některém z vyučovaných předmětů. Po zodpovězení otázky 11 kladnou odpovědí, pro respondenty následovala otázka, aby se pokusili říct, o co se jedná. V tabulce 12 lze vidět, že tato otázka byla celkově úspěšná, jak ukazuje velký počet správných odpovědí. Z celkového počtu 96 respondentů, kteří se domnívali, že zkratku znají, odpověděli nesprávně tři respondenti.

Cenová gramotnost

Otázka č. 13: Který úvěr bude pro Vás jako dlužníka výhodnější – ten, který bude úročen 1 % p.m., nebo ten, který bude úročen 10 % p.a.?

Další otázka se týkala termínů „p.a.“ a „p.m.“ a zjišťovala, zda dokáží studenti tyto termíny správně definovat a posoudit, které úročení je výhodnější na základě uvedené sazby.

Tabulka 13: Správné odpovědi u věkových skupin u otázky č. 13

OTÁZKA č.13	Správné odpovědi	
Věková skupina	Absolutní číslo	Relativní číslo
19-22 let (N = 91)	34	37,4 %
23-25 let (N = 73)	29	39,7 %
26 a více (N = 14)	10	71,4 %

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výsledky: Tato otázka by se mohla zařadit mezi ty složitější, jelikož správně odpovědělo poměrně malé procento studentů u prvních dvou skupin. U věkové skupiny 26 a více správně odpovědělo 10 respondentů ze 14 tázaných. Pravděpodobně se bude projevovat pozitivní korelace s ohledem na věk, kde jsou studenti s vyšším věkem úspěšnější. U této otázky se také zaznamenalo nejvíce odpovědí „nevím“, kdy tak odpovědělo u 19-22 let 32 (35 %) a u 23-25 let 21 (29 %) studentů.

Otázka č. 14: Představte si, že bratři musejí na svůj podíl z 1.000 korun čekat jeden rok a inflace je na úrovni 2 %. Kolik si za tento svůj podíl budou moci koupit za rok?

Další otázka se týká inflace, a zda respondent dokáže správně odvodit její důsledky.

Tabulka 14: Správné odpovědi u věkových skupin u otázky č. 14

OTÁZKA č.14	Správné odpovědi	
Věková skupina	Absolutní číslo	Relativní číslo
19-22 let (N = 91)	62	68,1 %
23-25 let (N = 73)	48	65,8 %
26 a více (N = 14)	10	71,4 %

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výsledky: Z tabulky 14 lze vyčíst, že studenti všech věkových skupin byli poměrně úspěšní a většina z nich dokáže správně odvodit důsledky inflace.

Otázka 15: Vyberte správný matematický vztah

Tato otázka se řadí mezi ty složitější, jelikož musí respondent znát vztah mezi nominální a reálnou úrokovou mírou a jakým výpočtem tyto veličiny získáme. Respondent vybíral mezi 5 možnostmi, z nichž dvě byly správné.

- a) Nominální úroková míra = reálná úroková míra
- b) Nominální úroková míra = reálná úroková míra + inflace
- c) Nominální úroková míra = reálná úroková míra – inflace
- d) Reálná úroková míra = nominální úroková míra – inflace
- e) Nominální úroková míra + reálná úroková míra = inflace

Tabulka 15: Správné odpovědi u věkových skupin u otázky č. 15

OTÁZKA č.15	Správné odpovědi	
Věková skupina	Absolutní číslo	Relativní číslo
19-22 let (N = 91)	64	70,3 %
23-25 let (N = 73)	55	75,3 %
26 a více (N = 14)	14	100,0 %

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výsledky: Jak lze z tabulky 15 vyčíst, procentuální úspěšnost je vysoká. Největší procentuální úspěšnost měli studenti ve věku 26 a více (100 %), poté studenti 23-25 let (75,3 %), ale i studenti ve věku 19-22 let mají dobré výsledky a znají vztah mezi nominální a reálnou úrokovou mírou.

Otázka 17: Předpokládejte, že uložíte 1.000 korun na spořicí účet s garantovanou úrokovou sazbou 2 % ročně. Na tomto účtu neprovedete žádné další platby ani výběry. Jaký byl zůstatek na účtu na konci prvního roku po připsání úroku?

Tabulka 16: Správné odpovědi u věkových skupin u otázky č. 17

OTÁZKA č.17	Správné odpovědi	
Věková skupina	Absolutní číslo	Relativní číslo
19-22 let (N = 91)	45	49,5 %
23-25 let (N = 73)	39	53,4 %
26 a více (N = 14)	13	92,9 %

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výsledky: Z tabulky 16 je patrné, že respondenti ve věku 26 a více měli u této otázky vysokou úspěšnost, pouze jeden z dotazovaných neodpověděl správně. Ostatní věkové kategorie se pohybovaly okolo 50 %.

Shrnutí úspěšnosti testu finanční gramotnosti u věkových kategorií

Tabulka 17: Procentní rozdíl úspěšnosti jednotlivých otázek u věkových kategorií (vztaženo na 19-22 let)

OTÁZKY	1	8	9	11	12	13	14	15	17
19-22 let	46	62	89	49	98	37	68	70	50
23-25 let	47	53	90	56	95	40	66	75	53
Rozdíl v %	-1	9	-1	-7	3	-3	2	-5	-3

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Tabulka 18: Procentní rozdíl úspěšnosti jednotlivých otázek u věkových kategorií (vztaženo na 19-22 let)

OTÁZKY	1	8	9	11	12	13	14	15	17
19-22 let	46	62	89	49	98	37	68	70	50
26 a více	50	86	100	71	100	71	71	100	93
Rozdíl v %	-4	-24	-11	-22	-2	-34	-3	-30	-43

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Tabulka 19: Celková úspěšnost otázek z finanční gramotnosti u věkových kategorií

Věková skupina	19-22 let	23-25 let	26 a více
Celkový počet studentů (N)	91	73	14
Celkový počet možných správných odpovědí	738	591	120
Celkový počet dosažených odpovědí	442	359	98
Celková úspěšnost	59,9 %	60,7 %	81,7 %

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Z tabulky 19 lze konstatovat, že úspěšnost odpovědí roste s věkem respondentů. Věková skupina 26 a více je o 21 % úspěšnější, než studenti ve věku 23-25 let. Věková skupina 23-25 let byla úspěšnější od věkové skupiny 19-22 let o 0,8 procentních bodů, což je zanedbatelný rozdíl.

Testování statistických hypotéz

Na základě zjištění z výzkumů a vědeckých článků byla stanovena hypotéza:

H2: Úroveň finanční gramotnosti se s rostoucím věkem studentů zvyšuje.

K tomu byla stanovena nulová hypotéza:

H02: Úroveň finanční gramotnosti studentů se s rostoucím věkem nezvyšuje.

Na základě testování byla do souboru 1 zařazena věková skupina 19-22 let a do souboru 2 věkové skupiny 23–25 let a 26 a více pro zjednodušení s tím, že se předpokládá, že do prvního souboru spadají studenti bakalářského studia a do druhého souboru studenti magisterského. Nejdříve se hypotéza otestovala pomocí F-testu pro ověření významnosti rozdílu dvou výběrových rozptylů, jestli je rozptyl výsledků finanční gramotnosti stejný u studentů spadajících do 1. věkové skupiny 19-22 let jako u 2. věkové skupiny.

Testované hypotézy:

$$H0_2: \sigma_2^2 = \sigma_2^2 \text{ proti alternativní hypotéze } H2: \sigma_2^2 \neq \sigma_2^2$$

Tabulka 20: Dvouvýběrový F-test pro rozptyl

	Soubor 1: 19-22 let	Soubor 2: 23 a více let
Stř. hodnota	0,53968254	0,583652618
Rozptyl	0,068743876	0,076146538
Pozorování	91	87
Rozdíl	90	86
F	0,902784003	
P(F<=f) (1)	0,315644714	
F krit (1)	0,703378323	

$$F = 0,902784003 > F \text{ krit} = 0,703378323$$

Následně vyšel výsledek, že je testované F větší než kritické => zamítáme nulovou hypotézu H0 a přijímáme alternativní hypotézu H2. Rozptyly souborů se tedy statisticky významně neliší.

Poté byl proveden dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů pro posouzení významnosti dvou výběrových průměrů (tabulka 21). Pomocí statistických vzorců bylo vypočítáno testové kritérium a kritický obor, následně byly tyto dvě hodnoty porovnány.

Tabulka 21: Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů

	<i>Soubor 1: 19-22 let</i>	<i>Soubor 2: 23 a více let</i>
Stř. hodnota	0,53968254	0,583652618
Rozptyl	0,068743876	0,076146538
Pozorování	91	87
Společný rozptyl	0,072361086	
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0	
Rozdíl	176	
t Stat	-1,090121799	
P(T<=t) (1)	0,138574879	
t krit (1)	1,653557435	
P(T<=t) (2)	0,277149758	
t krit (2)	1,973534388	

testové kritérium	kritický obor
T = 1,090121799 <	tp = 1,973534388

Testová hodnota vyšla menší než kritická hodnota, to znamená, že na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ se neprokázalo, že finanční gramotnost studentů věkových skupin 19-22 let a 23 a více let se zvyšuje, tudíž není možné zamítnout nulovou hypotézu.

Závěr: Zamítáme alternativní hypotézu H2 a přijímáme nulovou hypotézu H0₂: Úroveň finanční gramotnosti se s rostoucím věkem studentů nezvyšuje.

4.2.3 Vliv studovaného oboru

Studenti ekonomických fakult mají v rámci svých programů více předmětů, které se týkají financí. Do nichž spadají například předměty jako jsou: Bankovníctví a pojišťovnictví, Finance, Účetnictví, Ekonomie, Mezinárodní finance, Veřejné finance. Studenti neekonomických oborů splňují předměty, které se specializují na jejich zaměření, proto se obecně předpokládá, že předmětů týkajících se financí bude na jejich fakultě méně a nebudou povinné.

Na základě poznatků z této oblasti jsem stanovila hypotézu:

H3: Finanční gramotnost studentů ekonomických oborů je vyšší než u studentů neekonomických oborů.

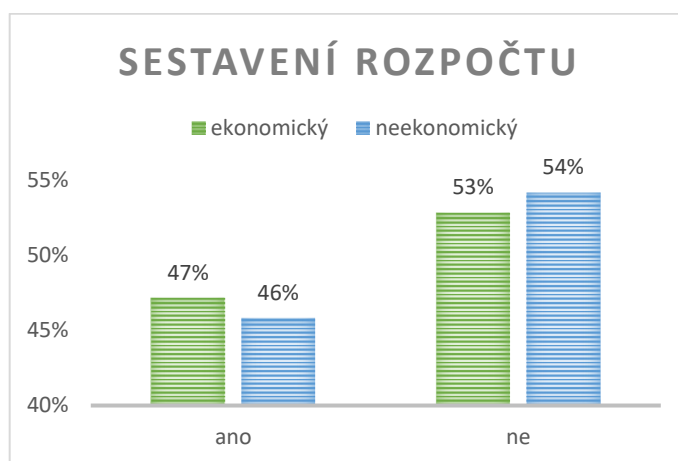
Rozpočtová gramotnost

Otázka č. 1: Máte sestavený rozpočet?

Otázka č. 2: Sestavujete plán příjmů a výdajů pravidelně? Pokud ano, na jaké období?

Otázka č. 3: Z jakého důvodu nesestavujete rozpočet? Uveďte prosím hlavní důvod.

Graf 25: Odpověď na otázku č. 1 podle studovaného oboru

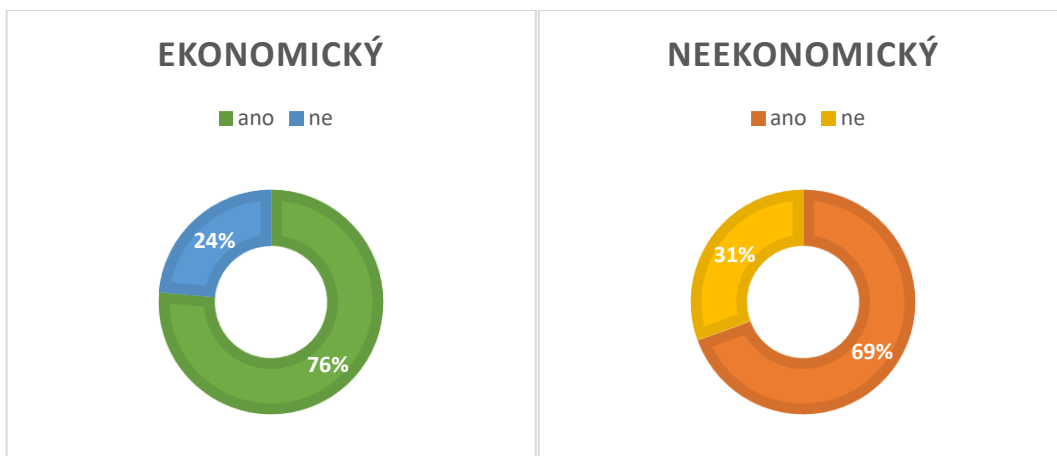
Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výsledky: Na základě grafu 25 lze konstatovat, že více než 50 % respondentů nemá sestavený rozpočet, a to ať se jedná o studenty ekonomických i neekonomických oborů. Mezi hlavní důvody toho, proč studenti rozpočet nesestavují patří, že k tomu nemají důvod (ekonomický – 27 %, neekonomický – 29 %), neví jak na to (ekonomický – 8 %,

neekonomický – 13 %) anebo se jim nechce. U studentů, kteří rozpočet sestavují, měly největší zastoupení odpovědi „na měsíc“ (43 %) nebo „na několik měsíců“ (26 %).

Otázka č. 5: Ukládáte pravidelně část svých příjmů stranou jako rezervu pro případ ztráty příjmu a mimořádných výdajů, např. zakoupení dražšího spotřebiče?

Graf 26 a 27: Odpovědi na otázku č. 5 podle studovaného oboru

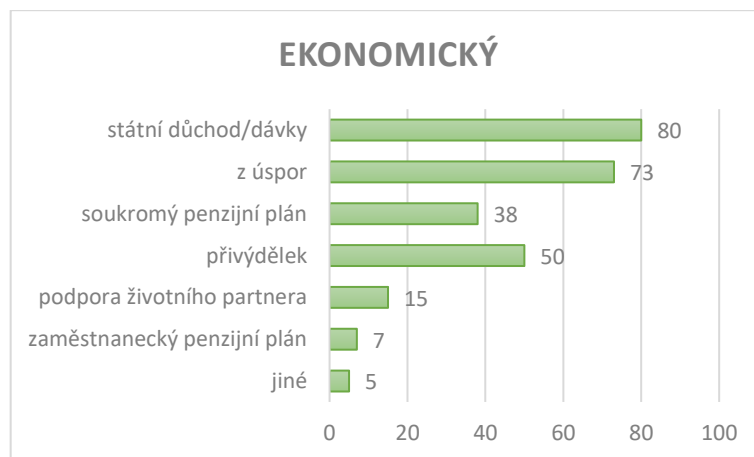
Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výsledky: Co se týká toho, zda si respondenti ukládají část svých příjmů stranou pro případ vyskytnutí nečekané situace, tak se velká část studentů jak z ekonomických (76 %), tak i z neekonomických oborů (69 %) chová zodpovědně a má určitou rezervu.

Otázka 6: Jak budete financovat své životní náklady v důchodu?

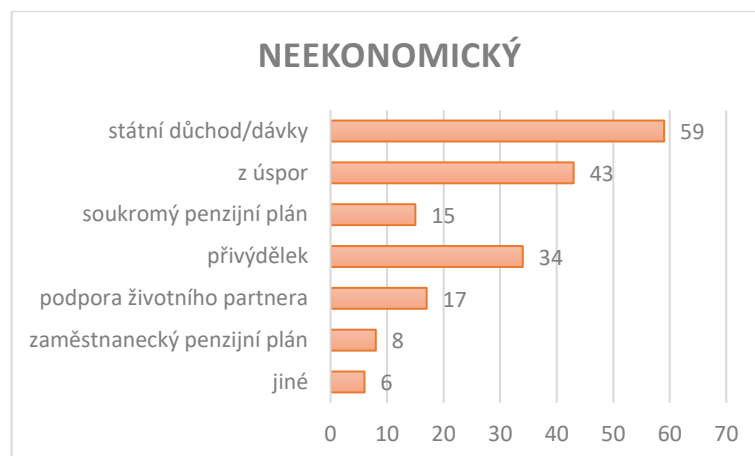
Tato otázka se zabývá finanční odpovědností respondentů, jestli přemýšlejí o tom, jak budou financovat své životní náklady v důchodu. U této otázky mohli respondenti zaškrtnout více odpovědí.

Graf 28: Odpovědi na otázku č. 6 respondentů ekonomického oboru (údaje v absolutních číslech)

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Graf 29: Odpovědi na otázku č. 6 respondentů neekonomického oboru (údaje v absolutních číslech)

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

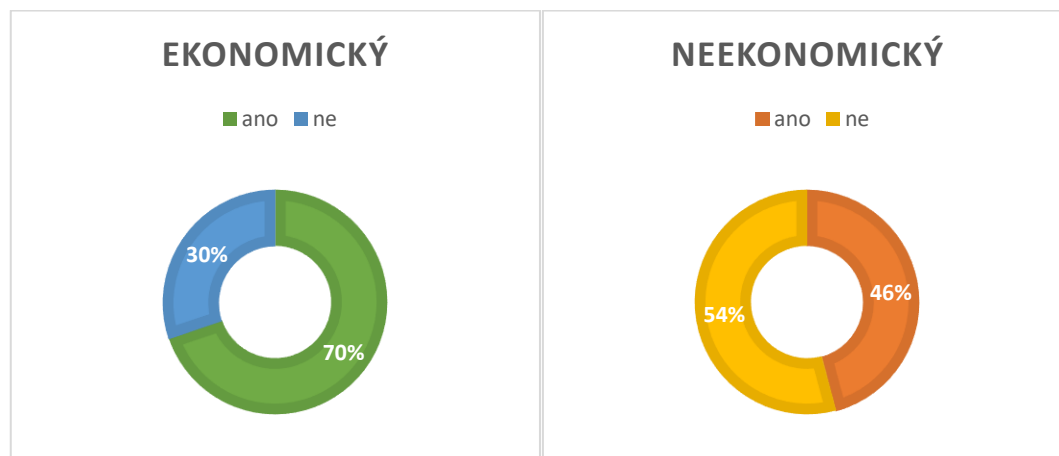
Výsledky: Naprostá většina studentů jak z ekonomického (80) tak neekonomického (59) oboru spoléhá na financování důchodu státem, ale také i na úspory (73) a (43). Méně, než polovina studentů z ekonomického oboru chce financovat důchod ze soukromého penzijního plánu (38), větší část počítá s přivýdělkem (50). Na podporu životního partnera spoléhá 15 studentů z ekonomického a 17 studentů z neekonomického oboru.

Peněžní gramotnost

Otázka 8: Věděl(a) byste, jaký je rozdíl mezi debetní a kreditní kartou?

Otázka 9: Popište, prosím, stručně rozdíl mezi debetní a kreditní kartou.

Graf 30 a 31: Odpovědi na otázku č. 8 podle studovaného oboru

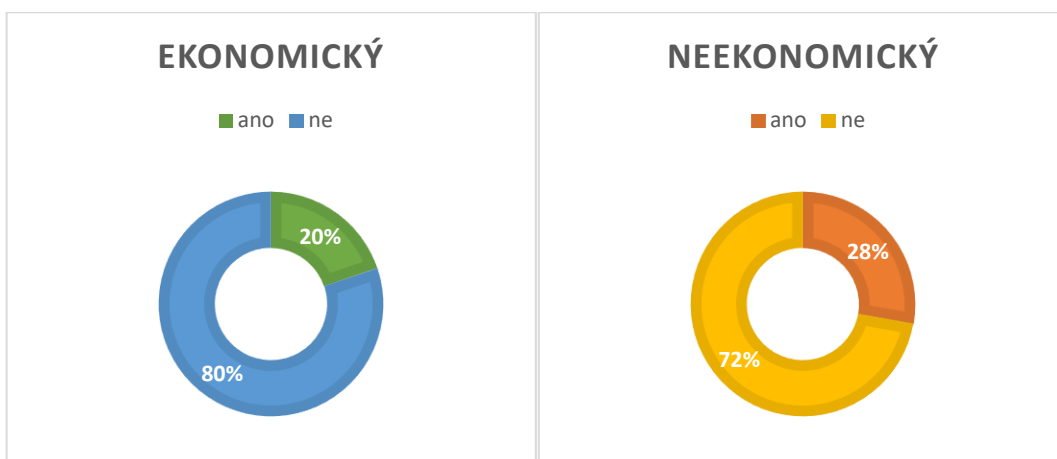
Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výsledky: Na základě grafu 30 a 31 lze konstatovat, že 70 % respondentů, kteří studují ekonomický obor, znají rozdíl mezi kreditní a debetní kartou. Ti, kteří odpověděli kladně, následně odpovídali na otázku, která rozdíl vysvětlovala. Téměř každému se podařilo

rozdíl správně rozpoznat, pouze 8 respondentů odpovědělo nesprávně, a to tak, že významy karet přehodili. U studentů, kteří ekonomický obor nestudují, počet záporných odpovědí přerůstá (54 %), na otázku 9 odpověděli dva studenti nesprávně.

Otázka 10: Stalo se Vám v posledních 12 měsících, že jste se dostal(a) do situace, že jste nezaplatila(a) včas nějakou splátku nebo pravidelnou platbu?

Graf 32 a 33: Odpovědi na otázku č. 10 podle studovaného oboru

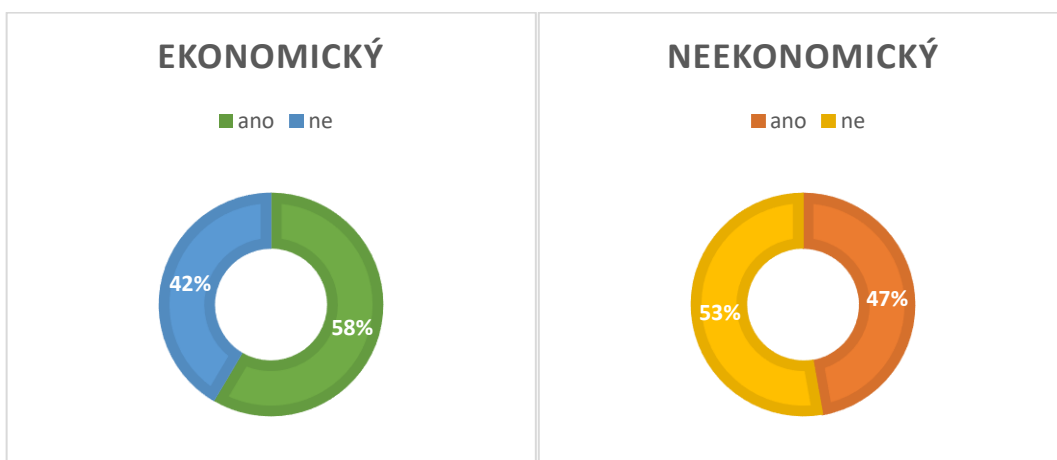

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výsledky: Co se týká správného hospodaření s penězi, lze z grafů 32 a 33 vyčíst, že více jak polovina respondentů jak z ekonomických, tak neekonomických oborů nebyla za posledních 12 měsíců ve finanční tísní a jejich příjmy stačily na pokrytí jejich každodenních nákladů. Zbývající odpovědi ekonomický – 20 % a neekonomický – 28 % ukazují, že se zbývajícím počtem respondentů minimálně jednou ocitl ve finanční tísní. Na základě výzkumu Ministerstva financí z roku 2020 se ukázalo, že existuje procento populace, která neumí efektivně nakládat s penězi a nemá zdravé návyky. Poukazuje se na to, že chyba může být v tom, že respondenti nechtějí sestavovat rozpočty, protože to nepovažují za důležité a nemají tak přehled o svých příjmech a výdajích. Dalším nepříjemným návykem může být ten, že si lidé neukládají část svých příjmů jako rezervu v případě neočekávané ztráty příjmů. (Ministerstvo financí ČR, 2020b)

Otázka 11: Věděl(a) byste, co v souvislosti s úvěry a půjčkami znamená zkratka „RPSN“ a k čemu slouží?

Graf 34 a 35: Odpovědi na otázku č. 11 podle studovaného oboru

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Otázka 12: Pokud ano, pokuste se, prosím, alespoň přibližně říci o co se jedná.

Tabulka 22: Správné odpovědi studovaných oborů u otázky č. 12

OTÁZKA č.12 Studovaný obor	Správné odpovědi	
	Absolutní číslo	Relativní číslo
ekonomický (N = 62)	60	96,8 %
neekonomický (N = 34)	33	97,1 %

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výsledky: Z grafů 34 a 35 je zřejmé, že u ekonomického oboru převládalo více kladných odpovědí (58 %), než u neekonomického (47 %). Nicméně je velké procento studentů, co stále neví, co zkratka RPSN je a co představuje. Ti, kteří odpověděli že ví, co zkratka RPSN znamená, následně odpovídali na její vysvětlení. Nesprávně z ekonomického oboru odpověděli pouze 2 studenti a to tak, že nemají jasno i přes to, že otázka před tím se tázala na to, zda ví, co tato zkratka znamená. Dobrého výsledku dosáhlo 47 % studentů z neekonomického oboru, pouze jeden nevěděl správnou odpověď.

Cenová gramotnost

Otázka č. 13: Který úvěr bude pro Vás jako dlužníka výhodnější – ten, který bude úročen 1 % p.m., nebo ten, který bude úročen 10 % p.a.?

Tabulka 23: Správné odpovědi studovaných oborů u otázky č. 13

OTÁZKA č.13	Správné odpovědi	
	Absolutní číslo	Relativní číslo
Studovaný obor		
ekonomický (N = 106)	48	45,3 %
neekonomický (N = 72)	25	34,7 %

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výsledky: Na základě tabulky 23 lze konstatovat, že jsou studenti z ekonomického oboru úspěšnější, co se týče správných odpovědí a znají v porovnání s neekonomickým oborem význam zkratk p.m. a p.a. lépe. Zbylí respondenti odpovídali, že je výhodnější úvěr 1 % p.m. (ekonomický – 23 studentů, neekonomický – 16 studentů), velká část (62 %) také volila odpověď „nevím“.

Otázka č. 14: Představte si, že bratři musejí na svůj podíl z 1.000 korun čekat jeden rok a inflace je na úrovni 2 %. Kolik si za tento svůj podíl budou moci koupit za rok?

Tabulka 24: Správné odpovědi studovaných oborů u otázky č. 14

OTÁZKA č.14	Správné odpovědi	
	Absolutní číslo	Relativní číslo
Studovaný obor		
ekonomický (N = 106)	76	71,7 %
neekonomický (N = 72)	44	61,1 %

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výsledky: U této otázky můžeme pozorovat fakt, že velká část studentů dokáže správně odvodit důsledky inflace. Z tabulky 24 lze vyčíst, že jsou úspěšnější studenti ekonomických oborů (71,7 %), kdy lze předpokládat, že se s pojmem „inflace“ setkali v několika předmětech na vysoké škole a dokáží predikovat, jaký bude mít vývoj v budoucnu.

Otázka 15: Vyberte správný matematický vztah

Tabulka 25: Správné odpovědi studovaných oborů u otázky č. 15

OTÁZKA č.15	Správné odpovědi	
	Absolutní číslo	Relativní číslo
Studovaný obor		
ekonomický (N = 106)	80	75,5 %
neekonomický (N = 72)	53	73,6 %

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výsledky: U otázky 15 se museli respondenti z několika možností rozhodnout, jaký matematický vztah je správný. Jak můžeme z tabulky 25 vyčíst, většina odpovědí byla

správná. Studenti jak z ekonomického, tak neekonomického oboru mají procentuální úspěšnost téměř stejnou a mají určité znalosti co se týče nominální a reálné úrokové míry.

Otázka 17: Předpokládejte, že uložíte 1.000 korun na spořicí účet s garantovanou úrokovou sazbou 2 % ročně. Na tomto účtu neprovedete žádné další platby ani výběry. Jaký byl zůstatek na účtu na konci prvního roku po připsání úroku?

Tabulka 26: Správné odpovědi studovaných oborů u otázky č. 17

OTÁZKA č.17	Správné odpovědi	
	Absolutní číslo	Relativní číslo
ekonomický (N = 106)	66	62,3 %
neekonomický (N = 72)	31	43,1 %

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výsledky: Z tabulky 26 lze vyčíst, že tato otázka byla pro respondenty složitější, především pro neekonomický obor, jelikož správně odpovědělo méně než 50 % studentů. Studentů ekonomických oborů na tuto otázku odpovědělo správně poněkud více (62,3 %), avšak v porovnání s jinými příklady byla úspěšnost nižší.

Shrnutí úspěšnosti testu finanční gramotnosti u studovaného oboru

Tabulka 27: Procentní rozdíl úspěšnosti jednotlivých otázek u studovaného oboru (vztaženo na neekonomický obor)

OTÁZKY	1	5	9	10	12	13	14	15	17
EKONOMICKÝ	47	76	89	80	97	45	72	76	62
NEEKONOMICKÝ	46	69	94	72	97	35	61	74	43
Rozdíl v %	-1	-7	5	-8	0	-10	-11	-2	-19

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Tabulka 28: Celková úspěšnost otázek z finanční gramotnosti u studovaného oboru

Studovaný obor	EKONOMICKÝ	NEEKONOMICKÝ
Celkový počet studentů (N)	106	72
Celkový počet možných správných odpovědí	878	571
Celkový počet dosažených odpovědí	612	352
Celková úspěšnost	69,7 %	61,6 %

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Tabulka 28 nám ukazuje, že celková úspěšnost studentů ekonomického oboru je o 8,1 % vyšší než u studentů jiných oborů.

Testování statistických hypotéz

Na základě zjištění z výzkumů a vědeckých článků byla stanovena hypotéza:

H3: Finanční gramotnost studentů ekonomických oborů je vyšší než u studentů neekonomických oborů.

K tomu byla stanovena nulová hypotéza:

H03: Finanční gramotnost studentů ekonomických oborů je stejná jako u studentů neekonomických oborů.

Tak jako v předchozích podkapitolách provedeme nejdříve dvouvýběrový F-test, kde bylo ověřeno, zda je rozptyl výsledků finanční gramotnosti stejný u studentů ekonomického a neekonomického oboru.

Testované hypotézy:

$$H0_3: \sigma_3^2 = \sigma_3^2 \text{ proti alternativní hypotéze } H3: \sigma_3^2 \neq \sigma_3^2$$

Tabulka 29: Dvouvýběrový F-test pro rozptyl

	Soubor 1: Neekonomický	Soubor 2: Ekonomický
Stř. hodnota	0,543209877	0,641509434
Rozptyl	0,053749106	0,05556332
Pozorování	72	106
Rozdíl	71	105
F	0,967348717	
P(F<=f) (1)	0,445061705	
F krit (1)	0,693006456	

F=	0,967348717	>	F krit=	0,693006456
----	-------------	---	---------	-------------

Z tabulky 29 lze konstatovat, že je testované F větší než kritické => zamítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu H3. Rozptyly souborů se statisticky významně liší.

Opět následovalo provedení dvouvýběrového t-testu s rovností rozptylů pro posouzení významnosti dvou výběrových průměrů (tabulka 30). Pomocí statistických vzorců bylo vypočítáno testové kritérium a kritický obor, následně byly tyto dvě hodnoty porovnány.

Tabulka 30: Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů

	Soubor 1: Neekono- mický	Soubor 2: Ekono- mický
Stř. hodnota	0,543209877	0,641509434
Rozptyl	0,053749106	0,05556332
Pozorování	72	106
Společný rozptyl	0,05483145	
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0	
Rozdíl	176	
t Stat	-2,748817313	
P(T<=t) (1)	0,003302459	
t krit (1)	1,653557435	
P(T<=t) (2)	0,006604918	
t krit (2)	1,973534388	

testové kritérium		kritický obor
T=	2,748817313	> 1,973534388

Testová hodnota vyšla větší než kritický obor, tedy že se na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ neprokázalo, že je finanční gramotnost studentů ekonomických a neekonomických oborů stejná. Proto zamítáme nulovou hypotézu H_0 a přijímáme hypotézu H_3 .

Závěr: Zamítáme nulovou hypotézu H_0 . Finanční gramotnost studentů ekonomických oborů je stejná jako u studentů neekonomických oborů. Přijímáme alternativní hypotézu H_3 : Finanční gramotnost studentů ekonomických oborů je vyšší než u studentů neekonomických oborů.

4.2.4 Vliv studovaného ročníku studia

Z pohledu studentů u ekonomických fakult mají studenti magisterského studia možnost absolvovat předměty, které poskytují detailnější náhled do problematiky financí a dalších ukazatelů souvisejících s finanční gramotností. Jsou povinni splnit předměty, jako jsou Makroekonomie II., Mikroekonomie II., Finance podniku II., Veřejné finance II. a mnoho jiných. V této souvislosti je třeba zmínit studii provedenou v roce 2021, ve které bylo prokázáno, že se finanční gramotnost studentů zvyšuje po absolvování každého semestru. (Akhtar & Hameed & Aftab, 2021)

Na základě těchto poznatků jsem stanovila hypotézu:

H4: Finanční gramotnost studentů magisterského studia je vyšší než u studentů bakalářského studia.

Na úvod je třeba uvést, že celkový počet respondentů byl 178 z toho bylo nejvíce zastoupených studentů bakalářského studia, studentů z magisterského studia bylo zastoupeno méně.

Pro výzkumné účely byly ročníky studia rozděleny do dvou skupin:

- 1) 1. ročník bakalářského studia, 2. ročník bakalářského studia a 3. ročník bakalářského studia
 - N = 128 (71,9 %)
- 2) 1. ročník magisterského studia a 2. ročník bakalářského studia u studentů s vyšší délkou studia
 - N = 50 (28,1 %)

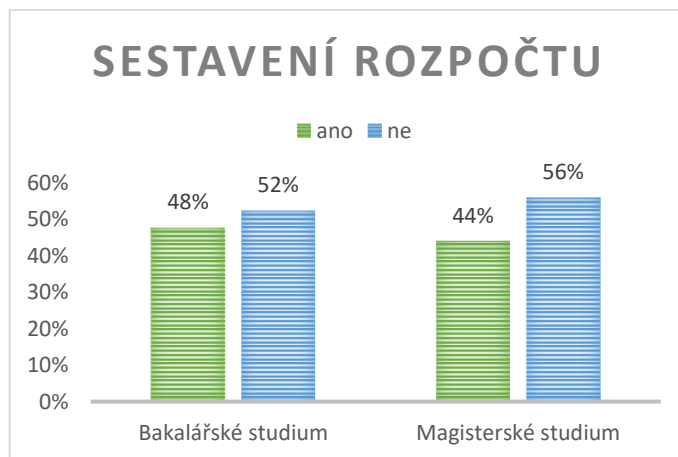
Rozpočtová gramotnost

Otázka č. 1: Máte sestavený rozpočet?

Otázka č. 2: Sestavujete plán příjmů a výdajů pravidelně? Pokud ano, na jaké období?

Otázka č. 3: Z jakého důvodu nesestavujete rozpočet? Uved'te prosím hlavní důvod.

Graf 36: Odpovědi na otázku č. 1 podle studovaného ročníku studia

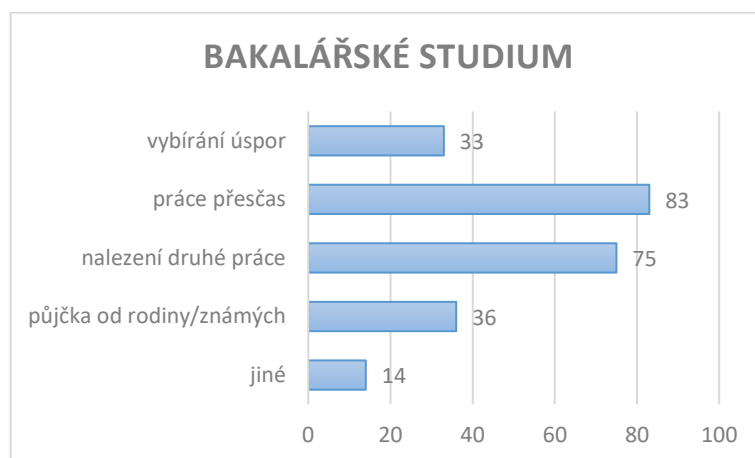

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výsledky: Z grafu 36 můžeme konstatovat, že více jak polovina studentů jak z bakalářského, tak magisterského studia rozpočet nesestavuje. Mezi hlavní důvody nesestavování respondenti uvedli, že k tomu nemají důvod a je to pro ně zbytečné. Z grafu lze vyčíst, že v tomto případě jsou zodpovědnější studenti z bakalářského studia, kteří rozpočet sestavují převážně na měsíc nebo na několik měsíců.

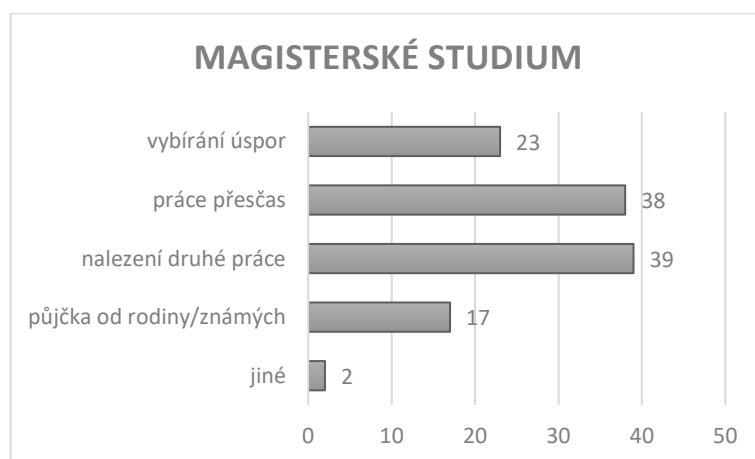
Otázka 4: Co byste udělal(a), abyste se dostal(a) ze situace, při níž by Váš příjem zcela nepokrýval Vaše životní náklady?

Graf 37: Odpovědi na otázku č. 4 studenti bakalářského studia (údaje v absolutních číslech)

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Graf 38: Odpovědi na otázku č. 4 studenti magisterského studia (údaje v absolutních číslech)

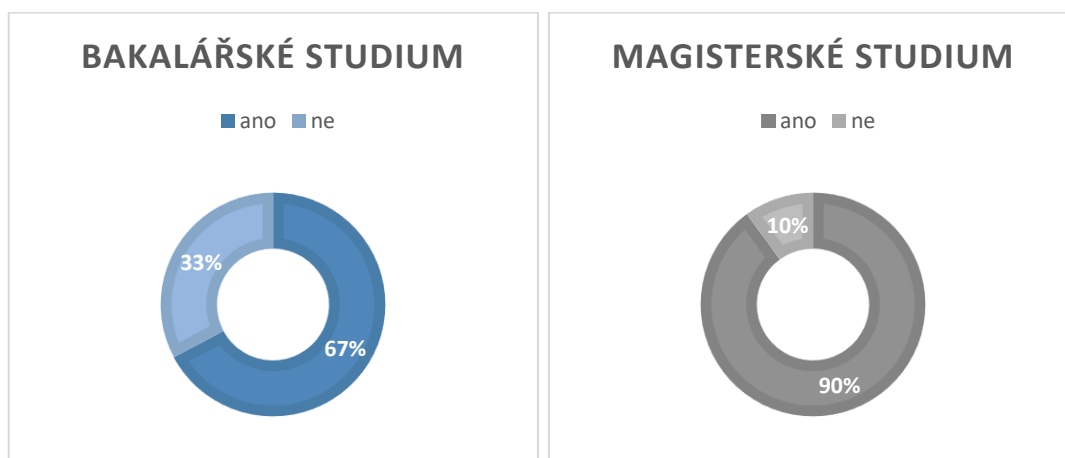

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výsledky: V případě, že by se respondenti dostali do situace, že by jejich příjem nepokrýval životní náklady, ve většině případů by pracovali přesčas, nebo našli druhou práci. Studenti bakalářského studia by dále volili půjčku od rodiny/známých (36), do kolony „jiné“ zvolili úvěr od banky či záložny (7), nebo nebankovní instituce (1), dva respondenti by platili se zpožděním, čtyři by se snažili snížit své výdaje. U studentů magisterského studia je situace obdobná, nejprve by si našli práci, potom práci přesčas, dále by vybírali úspory a nakonec volili půjčku od známých. Dva studenti z magisterského studia by mimo jiné zvolili změnu hospodaření.

Otázka č. 5: Ukládáte pravidelně část svých příjmů stranou jako rezervu pro případ ztráty příjmu a mimořádných výdajů, např. zakoupení dražšího spotřebiče?

Graf 39 a 40: Odpovědi na otázku č. 5 na základě studovaného ročníku studia

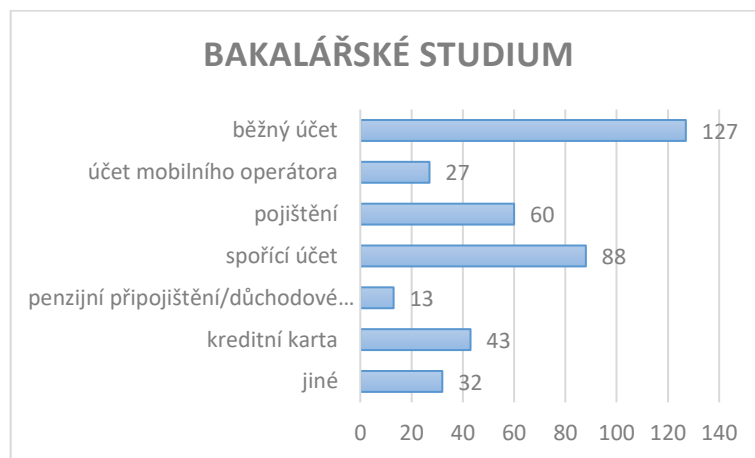
Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výsledky: Na základě grafů 39 a 40 lze konstatovat, že se většina studentů chová zodpovědně a pravidelně si ukládá část svých příjmů stranou pro případ, kdyby se dostali do neočekávané situace a museli by zaplatit mimořádný výdaj. Z grafů můžeme vidět, že více zodpovědně se chovají studenti z magisterského studia (90 %). Toto může plynout z toho, že dosahují vyššího věku a vzdělání a tím mají více získaných zkušeností, více o tom přemýšlejí a chtějí mít určitou „jistotu“ v životě.

Peněžní gramotnost

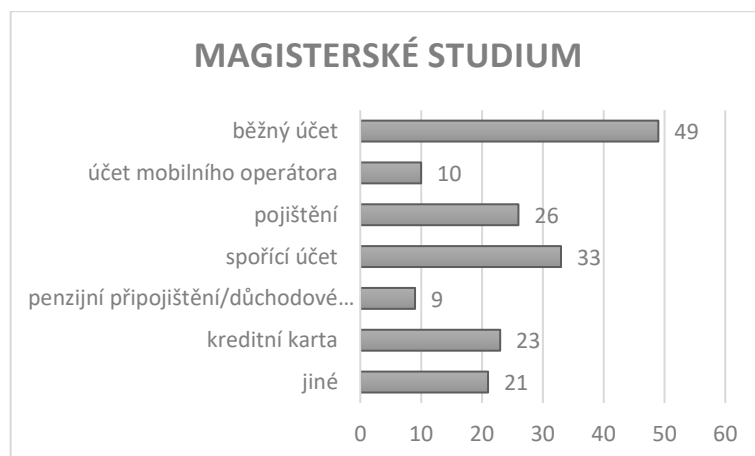
Otázka 7: Které z následujících finančních produktů využíváte (osobně či s dalším)?

Graf 41: Odpovědi na otázku č. 7 od studentů bakalářského studia (údaje v absolutních číslech)

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Graf 42: Odpovědi na otázku č. 7 od studentů magisterského studia (údaje v absolutních číslech)

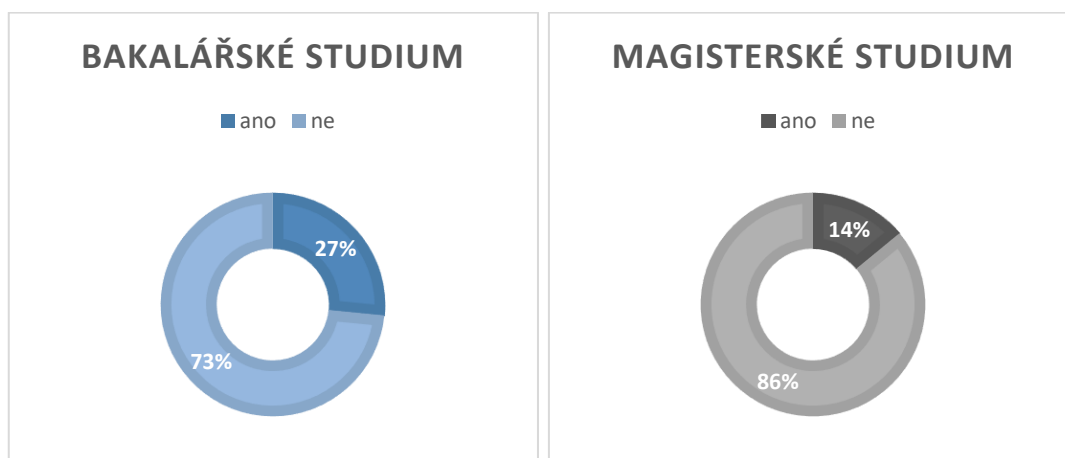

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výsledky: Z grafů 41 a 42 lze vyčíst, že naprostá většina studentů aktivně využívá běžný účet, dále spořicí účet a pojištění. Účet mobilního operátora zvolilo malé procento respondentů, přičemž ho musí využívat naprostá většina. Je možné, že studenti nemohli odhadnout, co to znamená. To samé platí u kreditní karty. Na základě vyhodnocené otázky z předešlých kapitol ohledně rozdílu mezi debetní a kreditní kartou, je možné že studenti nevědí, že místo kreditní vlastní debetní kartu. Finanční produkty, které využívá méně studentů, jsou zahrnuty v kolonce „jiné“, do které spadá kolektivní investování, akcie, dluhopisy apod.

Otázka 10: Stalo se Vám v posledních 12 měsících, že jste se dostal(a) do situace, že jste nezaplatila(a) včas nějakou splátku nebo pravidelnou platbu?

Graf 43 a 44: Odpovědi na otázku č. 10 na základě studovaného ročníku studia

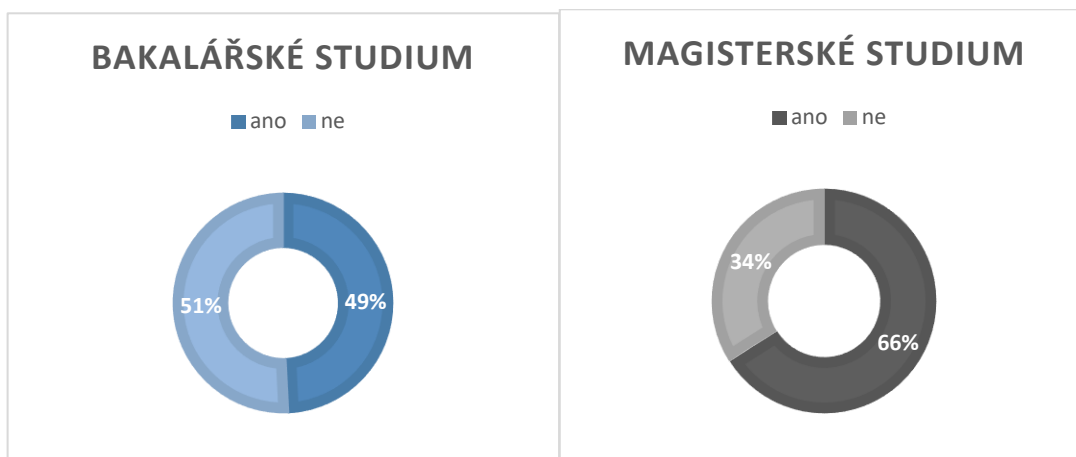

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výsledky: Dle grafů 43 a 44 lze konstatovat, že se více než polovina studentů jak magisterského (86 %), tak bakalářského (73 %) studia nedostala v posledních 12 měsících do situace, že by nebyli schopni zaplatit pravidelnou platbu.

Otázka 11: Věděl(a) byste, co v souvislosti s úvěry a půjčkami znamená zkratka „RPSN“ a k čemu slouží?

Graf 45 a 46: Odpovědi na otázku č. 11 na základě studovaného ročníku studia

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Otázka 12: Pokud ano, pokuste se, prosím, alespoň přibližně říci o co se jedná.

Tabulka 31: Správné odpovědi respondentů studovaných ročníků studia u otázky č. 12

OTÁZKA č.12	Správné odpovědi	
	Absolutní číslo	Relativní číslo
Studovaný ročník		
bakalářský (N = 63)	62	98,4 %
magisterský (N = 33)	31	93,9 %

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výsledky: Dle grafů 45 a 46 lze konstatovat, že si bylo více studentů magisterského studia jisto tím, že znají zkratku RPSN a vědí, co představuje (66 %), oproti studentům bakalářského studia (49 %). Nicméně, téměř všichni studenti bakalářského ročníku (98,4 %), kteří odpověděli na otázku 10 kladně, znali správnou odpověď, u magisterského se spletli studenti dva.

Cenová gramotnost

Otázka č. 13: Který úvěr bude pro Vás jako dlužníka výhodnější – ten, který bude úročen 1 % p.m., nebo ten, který bude úročen 10 % p.a.?

Tabulka 32: Správné odpovědi studovaných ročníků studia u otázky č. 13

OTÁZKA č.13	Správné odpovědi	
	Absolutní číslo	Relativní číslo
Studovaný ročník		
bakalářský (N = 128)	43	33,6 %
magisterský (N = 50)	30	60,0 %

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výsledky: Otázka 13 byla pro studenty bakalářského studia složitější a nemají jasno mezi pojmy p.m. a p.a., jelikož v porovnání se studenty magisterského studia s úspěšností 60 %, je jejich úspěšnost nižší (33,6 %).

Otázka 15: Vyberte správný matematický vztah

Tabulka 33: Správné odpovědi studovaných ročníků studia u otázky č. 15

OTÁZKA č.15	Správné odpovědi	
	Absolutní číslo	Relativní číslo
Studovaný ročník		
bakalářský (N = 128)	90	70,3 %
magisterský (N = 50)	43	86,0 %

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výsledky: Další otázka, týkající se vztahu mezi nominální a reálnou úrokovou mírou, byla pro studenty poněkud lehčí, jelikož obě zkoumané skupiny přesáhli hranici úspěšnosti vyšší než 50 %. Jak lze z tabulky 33 konstatovat, studenti magisterského studia mají hranici úspěšnosti vyšší než studenti bakalářského studia.

Otázka 16: Pokuste se odhadnout, jaká byla v loňském roce průměrná roční míra inflace v ČR

Tato otázka byla otevřená, dle získaných odpovědí lze říci, že byla pro respondenty nejobtížnější, jelikož na ni správně odpovědělo deset studentů.

Tabulka 34: Správné odpovědi studovaných ročníků studia u otázky č. 16

OTÁZKA č.16	Správné odpovědi	
	Absolutní číslo	Relativní číslo
Studovaný ročník		
bakalářský (N = 128)	6	4,7 %
magisterský (N = 50)	4	8,0 %

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výsledky: Dle tabulky 34 lze konstatovat, že pouze malé procento studentů jak bakalářských, i magisterských ročníků ví, jaká je průměrná roční míra inflace. Velká část studentů volila vyšší čísla, a to 52 % bakalářů a 50 % magistrů. Odpověď „nevím“ zvolilo 20 % studentů bakalářského studia a 10 % magisterského. Zbytek respondentů volil nižší hodnoty.

Otázka 17: Předpokládejte, že uložíte 1.000 korun na spořicí účet s garantovanou úrokovou sazbou 2 % ročně. Na tomto účtu neprovedete žádné další platby ani výběry. Jaký byl zůstatek na účtu na konci prvního roku po připsání úroku?

Tabulka 35: Správné odpovědi studovaných ročníků studia u otázky č. 17

OTÁZKA č.17	Správné odpovědi	
	Absolutní číslo	Relativní číslo
Studovaný ročník		
bakalářský (N = 128)	59	46,1 %
magisterský (N = 50)	38	76,0 %

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Výsledky: Další početní otázka byla pro studenty magisterského studia lehčí, správně na ni odpovědělo 76 % respondentů, oproti studentům bakalářského studia, kterých správně odpovědělo 46,1 %.

Shrnutí úspěšnosti testu finanční gramotnosti u studovaného oboru podle ročníku studia

Tabulka 36: Procentní rozdíl úspěšnosti jednotlivých otázek u studovaného ročníku studia (vztaženo na magisterské studium)

Otázky	1	5	10	11	12	13	15	16	17
BAKALÁŘSKÝ	48	67	73	49	98	34	70	5	46
MAGISTERSKÝ	44	90	86	66	94	60	86	8	76
Rozdíl v %	-4	23	13	17	-4	26	16	3	30

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Tabulka 37: Celková úspěšnost otázek z finanční gramotnosti u studovaného ročníku studia

Ročník studia	BAKA-LÁŘSKÝ	MAGIS-TERSKÝ
Celkový počet studentů (N)	128	50
Celkový počet možných správných odpovědí	1087	433
Celkový počet dosažených odpovědí	564	289
Celková úspěšnost	51,9 %	66,7 %

Zdroj: Vlastní zpracování výzkumu

Tabulka 37 nám ukazuje celkovou úspěšnost v testu finanční gramotnosti u studentů, kteří studují bakalářské či magisterské studium. Z tabulky je patrné, že o 14,8 % byli úspěšnější studenti magisterského studia. Zde je možné sledovat korelaci s výsledky studentů dle věku, kdy stále vyšších procentuálních výsledků dosahovali studenti ve vyšších věkových kategoriích.

Testování statistických hypotéz

Na základě zjištění z výzkumů a vědeckých článků byla stanovena hypotéza:

H4: Finanční gramotnost studentů magisterského studia je vyšší než u studentů bakalářského studia.

K tomu byla stanovena nulová hypotéza:

H04: Finanční gramotnost studentů magisterského studia je stejná jako finanční gramotnost studentů bakalářského studia.

Tak jako v předchozích podkapitolách, i v tomto případě provedeme nejdříve dvouvýběrový F-test, kde bude ověřeno, zda je rozptyl výsledků finanční gramotnosti stejný u studentů magisterského a bakalářského studia.

Testované hypotézy:

$$H0_4: \sigma_4^2 = \sigma_4^2 \text{ proti alternativní hypotéze } H4: \sigma_4^2 \neq \sigma_4^2$$

Tabulka 38: Dvouvýběrový F-test pro rozptyl

	Soubor 1: Baka- lářský	Soubor 2: Magis- terský
Stř. hodnota	0,489583333	0,642222222
Rozptyl	0,050051035	0,041466364
Pozorování	128	50
Rozdíl	127	49
F	1,207027337	
P(F<=f) (1)	0,228976844	
F krit (1)	1,513093304	

$$F = 1,207027337 < F_{\text{krit}} = 1,513093304$$

Na základě tabulky 38 lze konstatovat, že je testovací F menší než kritické F => nezamítáme nulovou hypotézu. Mezi rozptyly není statisticky významný rozdíl, a tudíž můžeme variabilitu výsledků v obou případech považovat za shodnou.

Následně byl proveden dvouvýběrový t-test pro posouzení významnosti dvou výběrových průměrů (tabulka 39). Pomocí statistických vzorců bylo vypočítáno testové kritérium a kritický obor, následně byly tyto dvě hodnoty porovnány.

Tabulka 39: Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů

	<i>Soubor 1: Bakalář- ský</i>	<i>Soubor 2: Magister- ský</i>
Stř. hodnota	0,489583333	0,642222222
Rozptyl	0,050051035	0,041466364
Pozorování	128	50
Společný rozptyl	0,047660985	
Hyp. rozdíl stř. hodnot	0	
Rozdíl	176	
t Stat	-4,1924093	
P(T<=t) (1)	2,18226E-05	
t krit (1)	1,653557435	
P(T<=t) (2)	4,36452E-05	
t krit (2)	1,973534388	

$$\begin{array}{ccccc} \text{testové kritérium} & & & \text{kritický obor} & \\ T = & 4,1924093 & > & t_p = & 1,973534388 \end{array}$$

Testová hodnota vyšla vyšší než kritická hodnota, to znamená, že můžeme zamítnout nulovou hypotézu a konstatovat, že se prokázalo, že výsledky finanční gramotnosti jsou horší u studentů bakalářského studia než u studentů magisterského studia.

Závěr: Zamítáme nulovou hypotézu H_0 a přijímáme alternativní hypotézu H_4 : Finanční gramotnost studentů magisterského studia je vyšší než u studentů bakalářského studia.

5 Závěr

Finanční gramotnost se v posledních letech ve společnosti stala velmi diskutovaným tématem. Lze ji chápat jako soubor dovedností, znalostí, postojů, díky kterým má každý jedinec možnost podílet se na dosažení finančního blahobytu. Současná situace na finančním trhu je velmi proměnlivá a mnohdy nepřehledná. Znesnadňuje běžnému občanovi orientovat se na tomto trhu a adekvátně rozhodovat. Důležitost finanční gramotnosti si uvědomují i veřejné státní orgány ve spolupráci s dalšími veřejnými orgány a podnikají kroky, které vedou ke zvýšení finanční gramotnosti obyvatel České republiky.

Diplomová práce je zaměřena na vysokoškolské studenty v České republice hlavně z důvodu, že mnozí z nich během nebo po absolvování vysokoškolského vzdělání přejdou na pracovní trh a bude nutné, aby se orientovali ve finanční problematice. Proto je důležité finanční vzdělávání pro kvalitní život jedinců bez tíživých finančních situací.

Cílem této práce bylo uvést přehled programů a strategií nadnárodních a vládních organizací za účelem zlepšení finanční gramotnosti, dále identifikovat klíčové determinanty finanční gramotnosti u vybrané skupiny obyvatel v České republice. Na základě poznatků z rešerší zahraničních odborných článků a výzkumů byly vybrány čtyři faktory, u kterých se v praktické části ověřovalo, zda souvisejí s výsledky finanční gramotnosti vysokoškolských studentů.

První část práce byla zaměřena na problematiku finanční gramotnosti v širších souvislostech. Pomocí odborných článků, výzkumných studií, literatury, zákonů, oficiálních strategií Ministerstva financí ČR a mezinárodních organizací byla vypracována teoretická část. Je zde několik definic finanční gramotnosti z pohledu národního i mezinárodního, dále popsány její složky, které sehraávají v praktické části klíčovou roli. V této části je také splněn dílčí úkol práce – jsou zde popsány programy a strategie nadnárodních a vládních organizací, provedené výzkumy (průzkum České bankovní asociace, Měření úrovně finanční gramotnosti dospělé populace ČR 2020, Mezinárodní šetření PISA 2012) a společensko-demografické a psychologické faktory ovlivňující finanční gramotnost.

Před praktickou částí se nachází kapitola, která vysvětluje cíl a metodiku práce. Jsou zde popsány výzkumné metody, stanoveny hypotézy, popsán hlavní cíl práce, charakterizován výzkumný soubor a harmonogram šetření.

Praktická část obsahuje analýzu výsledků dotazníkového šetření. Stěžejní část práce tvoří kvantitativní výzkum provedený formou dotazníkového šetření, který hodnotil úroveň

finanční gramotnosti vysokoškolských studentů. Na základě studia teoretických materiálů a průzkumů PPM Factum z roku 2015 a 2020 byl vytvořen dotazník, který byl rozdělen na tři oblasti – rozpočtovou, peněžní a cenovou gramotnost. Dále následovaly identifikační otázky. V práci je věnována pozornost čtyřem faktorům, u kterých se testovala souvislost s výsledky finanční gramotnosti vysokoškolských studentů. Tyto zkoumané faktory jsou – pohlaví, věk, studovaný obor a ročník studia. Výsledky odpovědí na otázky dotazníku byly zanalyzovány pomocí tabulek a grafů s doplněním komentářů u každého zkoumaného faktoru.

Na základě poznatků z rešerší zahraničních odborných článků a české literatury byly stanoveny hypotézy, které byly následně ověřeny statistickými metodami. Stanovené hypotézy byly pomocí programu STATISTICA testovány z hlediska významnosti rozdílu dvou výběrových průměrů pomocí dvouvýběrového t-testu a z hlediska významnosti rozdílu dvou výběrových rozptylů pomocí dvouvýběrového F-testu.

Získané výsledky lze shrnout do následujících závěrů:

1) Testování hypotézy H1: Úroveň finanční gramotnosti je vyšší u studentů než u studentek.

Nejdříve se testovala hypotéza H1, která měla za úkol ověřit, zda má pohlaví vliv na výsledky finanční gramotnosti. Na základě provedené rešerše odborných článků bylo zjištěno, že existuje významný rozdíl mezi úrovní finanční gramotnosti u studentů a studentek. Muži jsou schopni lépe porozumět otázkám a finančním produktům. U mezinárodního průzkumu finanční gramotnosti PISA 2012, se také potvrdilo, že muži dosáhli lepších výsledků než ženy.

Výsledky testu finanční gramotnosti ve zkoumaném souboru respondentů ukázaly, že výrazné rozdíly v úspěšnosti mezi pohlavími nebyly zaznamenány. Celková úspěšnost odpovědí byla u mužů 65,1 % a u žen 64,3 %, rozdíl je téměř zanedbatelný. Při testování hypotézy pomocí F-testu a t-testu bylo zjištěno, že na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ se neprokázalo, že je úroveň finanční gramotnosti vyšší u studentů než u studentek. Proto zamítáme alternativní hypotézu H1: Úroveň finanční gramotnosti studentů je vyšší a přijímáme nulovou hypotézu H01: Úroveň finanční gramotnosti studentů a studentek je stejná.

2) Testování hypotézy H2: Úroveň finanční gramotnosti se s rostoucím věkem studentů zvyšuje.

Dále se testovala hypotéza, která ověřovala, zda má věk vliv na úroveň finanční gramotnosti studentů. V další publikované studii od Mudzingiri, Mwamba & Keyser (2018) je zmíněno, že se finanční gramotnost zvyšuje díky získaným zkušenostem, které studenti získávají ve školách, z brigád nebo ze sociálních skupin, se kterými se stýkají. Z další výzkumné studie bylo zjištěno, že se po absolvování každého semestru na vysoké škole zvyšuje finanční gramotnost jedince.

Výsledky dotazníkového šetření ukázaly, že úspěšnost studentů rostla s přibývajícím věkem. U studentů 19-22 let byla celková úspěšnost správných odpovědí 59,9 %, zatímco u studentů 26 a více 81,7 %. Rozdíl je tedy 21 % a lze konstatovat, že je významný. Při testování statistických hypotéz se potvrdilo, že se rozptýly u obou výběrových souborů statisticky významně neliší. Po provedení dvouvýběrového t-testu na základě výsledků testování však zamítáme alternativní hypotézu H2: Finanční gramotnost se s věkem studentů zvyšuje a přijímáme nulovou hypotézu H02: Úroveň finanční gramotnosti se s rostoucím věkem nezvyšuje.

3) Testování hypotézy H3: Finanční gramotnost studentů ekonomických oborů je vyšší než u studentů neekonomických oborů.

Třetí hypotéza ověřovala, zda má studovaný obor vliv na finanční gramotnost studentů. Studenti ekonomických fakult mají v rámci svých programů více předmětů, které se týkají financí. Neekonomické obory zahrnují předměty, které se specializují na jejich zaměření, proto se obecně předpokládá, že předmětů týkajících se financí bude na jejich fakultě méně a nebudou povinné. Také se nabízí myšlenka, že studenti ekonomických oborů budou mít lepší schopnost porozumět souvislostem a pojmům z finanční oblasti než studenti neekonomických oborů.

Celková úspěšnost otázek z finanční gramotnosti ukázala, že si studenti ekonomických oborů vedli lépe o 8,1 % než studenti oborů neekonomických. Na základě provedených statistických testů zamítáme nulovou hypotézu H03: Finanční gramotnost studentů ekonomických a neekonomických oborů je stejná a přijímáme alternativní hypotézu H3: Finanční gramotnost studentů ekonomických oborů je vyšší než u studentů neekonomických oborů.

4) Testování hypotézy H4: Finanční gramotnost studentů magisterského studia je vyšší než u studentů bakalářského studia.

Tato hypotéza navazuje na hypotézu H2, která předpokládá, že se finanční gramotnost s rostoucím věkem studentů zvyšuje. V odborném článku (Akhtar & Haameed & Aftab, 2021) byla zmínka, že se po absolvování každého semestru

zvyšuje finanční gramotnost jedince. V magisterském studiu mají studenti možnost absolvovat předměty, které poskytují detailnější náhled do problematiky financí a dalších ekonomických ukazatelů souvisejících s finanční gramotností.

Na základě analýzy dotazníkového šetření bylo zjištěno, že úspěšnost studentů magisterského ročníku studia byla 66,7 % a studentů bakalářského studia 51,9 %. Zde je možné sledovat korelaci s výsledky studentů dle věku, kdy stále vyšších výsledků dosahovali studenti ve vyšších věkových kategoriích. Jako u předchozích faktorů byla hypotéza ověřena pomocí F-testu a t-testu a na základě výsledků zamítáme nulovou hypotézu H04: Finanční gramotnost studentů magisterského studia je stejná jako finanční gramotnost studentů bakalářského studia a přijímáme alternativní hypotézu H4: Finanční gramotnost studentů magisterského studia je vyšší než u studentů bakalářského studia.

Vzhledem k tomu, že dotazníkové šetření probíhalo v termínech od 1.3.2022 do 15.4. 2022 prostřednictvím přímého oslovení respondentů a zároveň elektronickým dotazováním pomocí platformy Google, jednalo se tedy o dostatečnou dobu pro vyplnění dotazníků. Počet získaných respondentů představuje 178 vyplněných dotazníků, avšak pro ověření dosažených výsledků by bylo nutné získat větší datový soubor. V této práci se otevírá prostor pro další výzkumy zkoumající determinanty finanční gramotnosti u populace vysokoškolských studentů, kdy z důvodu rozsahu práce nebylo možné se zaměřit na další zajímavé faktory, např. místo bydliště a jeho velikost.

Závěrem by se dalo říci, že cíle stanovené v úvodu práce byly splněny. Hlavním přínosem práce je shrnutí poznatků výzkumů v této oblasti a přehledu rolí jednotlivých institucí a orgánů státní správy při zvyšování finanční gramotnosti. Předpokládané faktory finanční gramotnosti byly podloženy sekundárním výzkumem a ověřeny jednak dotazníkovým šetřením mezi studenty bakalářských a magisterských oborů ekonomického i neekonomického zaměření a následně statistickým testováním stanovených hypotéz.

I. Summary a keywords v anglickém jazyce

Determinants of financial literacy

The master thesis is divided into two main parts, a theoretical and a practical part. The first part is purely theoretical, in which two goals were met. The first objective was to provide an overview of the programs and strategies of multinational and governmental organizations to improve financial literacy. Furthermore, the determinants of financial literacy, which occur in foreign literature, other research and professional articles that focus on financial literacy, are presented in this work. The theoretical part also enshrines the concept of financial literacy of supranational institutions and the concept of financial literacy in the Czech Republic. In the following chapters, the division of financial literacy was outlined, which also plays a key role in the practical part.

The practical part concerns the determinants of financial literacy in a selected group of people. University students in the Czech Republic were elected. The main goal was to find out whether specific factors have an impact on students' financial literacy. Among the examined factors were gender, age, field of study and year of study studied. Quantitative research was used through a questionnaire survey, the creation of which was based on research conducted by the Ministry of Finance of the Czech Republic. The questionnaire was divided into three areas - money, price and budget literacy. Each section contained six questions, followed by identification questions. Based on the survey, the level of financial literacy of university students was examined and evaluated. A total of 178 students from almost all regions in the Czech Republic took part in the survey. The obtained results were plotted using graphs and tables. Four hypotheses were also established, which were tested using the statistical methods of F-test and t-test. For the first hypothesis, *“The level of financial literacy is higher among students male than among students female”* was rejected based on the findings. The second hypothesis, *“The level of financial literacy increases with age”*. Although the overall success of financial literacy of the age groups showed that the success of the answers increases with the age of the respondents, after performing a two-sample t-test to assess the significance of the sample averages, it was confirmed that there are no statistically significant differences between the results of the age groups. This means that this hypothesis was also rejected.

The third hypothesis, *“The financial literacy of students studying economics is higher than that of students studying non-economic studies”* was also not rejected. The last hypothesis *“The financial literacy of master's students is higher than that of bachelor's students”*, was not rejected either. At the end of the work is a conclusion about the obtained results of the questionnaire survey.

Key words: financial literacy, financial education, gender, age, field of study, studied year of study, university students, money literacy, price literacy, budget literacy

II. Seznam použitých zdrojů

Knižní publikace

- Balabán Z. & Noveský I. (2009). *Slabikář finanční gramotnosti: Učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. Praha: COFET
- Bohanesová E. (2018). *Finanční gramotnost (1.vyd.)*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Janda J. (2012). *Zajištění na stáří: Jak se co nejlépe připravit na podzim života*. Praha: Grada
- Kalátová V. (2021). *Finanční zralost: Klíč k finanční spokojenosti*. Praha: PLOT
- Málek P., Oškrdalová G. & Valouch P. (2010). *Osobní finance*. Brno: Masarykova univerzita.
- Polouček S. a kol. (2009). *Peníze, banky, finanční trhy*. Praha: C.H.Beck
- Rejnuš O. (2014). *Finanční trhy*. Praha: Grada
- Škvára M. (2011). *Finanční gramotnost (1.vyd.)*. Praha: vydavatel Ing. Miroslav Škvára
- Škvára M. (2016). *Finanční gramotnost*. Praha: Miroslav Škvára
- Vybíhal V., Nováková V. & Sobotka V. (2011). *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti (2. vyd.)*. Praha: COFET.

Internetové zdroje

- Akhtar, M., Hameed, SMZ, & Aftab, R. (2021). *Financial Fragility, Changing Face of Academia and Their Role in the Dissemination of Financial Literacy*. Abasyn University Journal of Social Sciences, 14(1), 51–68. Dostupné z: <https://doi.org/10.34091/AJSS.14.1.04>
- Altmanová J. a kol. (2011). *Gramotnost ve vzdělávání: soubor studií (1.vyd.)*. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/Publikace/vup/Gramotnosti_ve_vzdelavani_soubor_studi1.pdf
- Atkinson, A., Messy, F. (2012). *Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study*. OECD Publishing:

Paris. Dostupné z: https://www.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/measuring-financial-literacy_5k9csfs90fr4-en

Bashir T., Arshad A., Nazir A. & Afzal N. (2013). *Financial literacy and influence of psychosocial factors*. Dostupné z: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.880.9322&rep=rep1&type=pdf>

cnb.cz (2022). *Co to je inflace?* Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/casto-kladene-dotazy/Co-to-je-inflace/>

Česká bankovní asociace (2021). *Průzkum ČBA: Finanční gramotnost Čechů 2021*. Dostupné z: <https://cbaonline.cz/cesi-a-financni-gramotnost-2021>

Česká bankovní asociace (2020). *Finanční gramotnost Čechů 2020*. Dostupné z: <https://cbaonline.cz/financni-gramotnost-cechu-2020>

Česká národní banka (2021). *Finanční a ekonomická gramotnost*. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/financni-a-ekonomicka-gramotnost/

Česká školní inspekce (2012). *Mezinárodní šetření PISA 2012. Finanční gramotnost patnáctiletých žáků*. Dostupné z: http://www.csicr.cz/html/PISA-FG/resources/_pdfs/_Zprava_PISA_financni_gramotnost_.pdf

Finke M. S., Howe J. S. & Huston S. J. (2011). *Old Age and the Decline in Financial Literacy*. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1948627

Finanční vzdělávání (2021a). *Úvodní stránka*. Dostupné z: <https://www.financnivzdela-vani.cz/>

Finanční vzdělávání (2021b). *Spořicí nebo vkladový účet*. Dostupné z: <https://www.financnivzdelavani.cz/svet-financi/bankovnictvi/bankovni-produkty/sporici-nebo-vkladovy-ucet>

Finanční vzdělávání (2021c). *RPSN*. Dostupné z: <https://www.financnivzdelavani.cz/svet-financi/bankovnictvi/bankovni-produkty/spotrebitelsky-uver/rpsn>

Firli A. (2017). *Factors that Influence Financial Literacy: A Conceptual Framework*. Dostupné z: <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1757-899X/180/1/012254>

Fonseca R., Mullen K. J., Zamarro G. & Zissimopoulos J. (2012). *What Explains the Gender Gap in Financial Literacy? The Role of Household Decision Making*. Dostupné z: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/23049140/>

- Henager R. & Cude B. J. (2016). *Financial Literacy and Long-and Short-Term Financial Behavior in Different Age Groups*. Dostupné z: <https://eric.ed.gov/?id=EJ1161904>
- Hesová A. (2015). *Finanční gramotnost – minimetodika*. Národní ústav pro vzdělávání. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=68059&view=2939>
- Hsu J. (2011). *Aging and Strategic Learning: The Impact of Spousal Incentives on Financial Literacy*. Dostupné z: <https://www.federalreserve.gov/pubs/feds/2011/201153/201153pap.pdf>
- Lusardi A. & Mitchell O. S. (2011). *Financial literacy and retirement planning in the United States*. Cambridge University Press. Dostupné z: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w17108/w17108.pdf
- Lusardi A. & Mitchell O. S. (2014). *The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence*. Pension Research Council. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/24433857>
- Lusardi A., Mitchell O. S. & Curto V. (2010). *Financial Literacy among the Young*. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1745-6606.2010.01173.x>
- Loibl C. & Hira T. K. (2005). *Self-directed Financial Learning and Financial Satisfaction*. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/252486288_Self-Directed_Financial_Learning_and_Financial_Satisfaction
- Ministerstvo financí ČR (2007a). *Národní strategie finančního vzdělávání 2007*. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/strategicke-dokumenty#strategie-2.0>
- Ministerstvo financí ČR (2007b). *Rámcová politika Ministerstva financí v oblasti ochrany spotřebitele na finančním trhu*. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/soukromy-sektor/ochrana-spotrebitele/ramcova-politika-mf-ochrany-spotrebitele>
- Ministerstvo financí ČR (2010). *Národní strategie finančního vzdělávání 2010*. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/narodni-strategie-finančního-vzdelavani-2010>
- Ministerstvo financí ČR (2016). *Výsledky měření úrovně finanční gramotnosti dospělé populace České republiky 2015*. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/mereni-urovne-financni-gramotnosti/2015/mereni-urovne-financni-gramotnosti-2784>

Ministerstvo financí ČR (2017). *Odkazy na instituce*. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/zajimave-odkazy/odkazy-na-institute>

Ministerstvo financí (2020). *Výsledky měření finanční gramotnosti 2020: CELKOVÉ VÝSLEDKY*. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/mereni-urovne-financni-gramotnosti/2020/vysledky-mereni-financni-gramotnosti-20-3286>

Ministerstvo financí ČR (2020a). *Národní strategie finančního vzdělávání 2.0*. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/strategicke-dokumenty#strategie-2.0>

Ministerstvo financí ČR (2020b). *Finanční gramotnost 2020: Zpráva z výzkumu pro Ministerstvo financí ČR*. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/aktuality/2020/vysledky-mereni-financni-gramotnosti-202-38672>

Ministerstvo financí ČR (2021a). *Doporučení Rady OECD k finanční gramotnosti*. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/oecd/aktuality/2021/doporuceni-rady-oecd-k-financni-gramotno-3343>

Ministerstvo financí ČR (2021b). *Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat?* Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/>

Ministerstvo práce a sociálních věcí (2021). *Mezirezortní pracovní skupina k posilování finanční gramotnosti a prevence předlužení*. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/mezirezortni-pracovni-skupina-k-posilovani-financni-gramotnosti-a-prevence-predluzeni>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (2021). *Finanční gramotnost*. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/financni-gramotnost-2>

Ministerstvo financí (2020). *Výsledky měření finanční gramotnosti 2020: CELKOVÉ VÝSLEDKY*. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/mereni-urovne-financni-gramotnosti/2020/vysledky-mereni-financni-gramotnosti-20-3286>

Mudzingiri, C., Mwamba, JWM, & Keyser, JN (2018). *Incentivized Time Preferences, Level of Education in a Household and Financial Literacy: Laboratory Evidence*. Journal of Economics & Behavioral Studies. Dostupné z: <https://content.ebscohost.com/>

Nayebzadeh S., Kalantari M.T. & Sadrabadi M. M. M. (2013). *The Study of University Professors Financial Literacy*. Dostupné z: <https://www.researchgate.net/profile/Seyyed->

Mehrizi/publication/271316355_The_Relation_between_Financial_Literacy_Financial_Wellbeing_and_Financial_Concerns/links/5b5f91f1a6fdccf0b20263b4/The-Relation-between-Financial-Literacy-Financial-Wellbeing-and-Financial-Concerns.pdf

Nb.vse.cz (2021). *Přednáška: Peníze*. Dostupné z: <https://nb.vse.cz/~janda/mtp-1.pdf>

Oanea, D.-C., & Dornean, A. (2012). *Defining and Measuring Financial Literacy. New Evidence from Romanian' Students of the Master in Finance*. Scientific Annals of the "Alexandru Ioan Cuza" University of Iasi: Economic Sciences Series, 59(2), 113–129. <https://doi.org/10.2478/v10316-012-0036-3>

OECD OCDE (2005). *Recommendation on Principles and Good Practices for Financial Education and Awareness*. Paris: OECD. Dostupné z: <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/35108560.pdf>

OECD INFE (2011) *Measuring Financial Literacy: Core Questionnaire in Measuring Financial Literacy: Questionnaire and Guidance Notes for conducting an Internationally Comparable Survey of Financial literacy*. Paris: OECD

OECD (2013). *PISA 2012: Konceptní rámec finanční gramotnosti*. Dostupné z: http://www.csicr.cz/html/PISA_koncepcni_ramecFG/html5/index.html?&locale=CSY

OECD Financial Education (2021). *OECD Financial Resilience Webinar Series*. Dostupné z: <https://www.oecd.org/financial/education/oecd-financial-resilience-webinar-series.htm>

OECD Legal Instruments (2020). *Recommendation of the Council on Financial Literacy*. Dostupné z: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0461#mainText>

OECD (2021a). *About: Who we are*. Dostupné z: <https://www.oecd.org/about/>

OECD (2021b). *OECD International Network on Financial Education – OECD/INFE*. Dostupné z: <https://www.oecd.org/financial/education/oecd-international-network-on-financial-education.htm>

Palečková J. (2012). *PISA 2012*. Dostupné z: https://gymuo.cz/application/files/zprava_PISA_GyUO.pdf

Pavelková, J. (2014). *Finanční gramotnost: Financial literacy. Slovak Journal of Public Policy and Public Administration*. Dostupné z: <https://sjpppa.fsvucm.sk/index.php/journal/article/view/9>

Pettinger T. (2018). *Economics Help*. Dostupné z: <https://www.economicshelp.org/macroeconomics/inflation/definition/>

Renneboog B. C. & Spaenjers C (2009). *Where Angels Fear to Trade: The Role of Religion in Household Finance*. Dostupné z: <https://research.tilburguniversity.edu/en/publications/where-angels-fear-to-trade-the-role-of-religion-in-household-fina-2>

Strategie finančního vzdělávání (2007). *Strategie finančního vzdělávání ve znění koncepčního materiálu vytvořeného MF*. Dostupné z: <http://zivot-bez-dluhu.vcity.cz/download.php?idx=889>

Vláda České republiky (2005). *Usnesení vlády České republiky ze dne 7. prosince 2005 č. 1594 o zlepšení podmínek v bankovním sektoru*. Praha. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Usneseni_2005-1594_2005-12-07_o-zlepseni-podminek-v-bankovnim-sektoru.pdf

Worthington A. C. (2006). *Predicting financial literacy in Australia. University of Wollongong Australia*. Dostupné z: <https://ro.uow.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1124&context=commpapers>

III. Seznam obrázků a tabulek

Obrázek 1: Členění ekonomické gramotnosti a její vztah k ostatním gramotnostem 9

Tabulka 1: Gramotnostní úrovně chlapců a dívek v ČR a zemích OECD	26
Tabulka 2: Faktory determinující úroveň finanční gramotnosti jedince	27
Tabulka 3: Identifikační údaje výzkumného souboru	35
Tabulka 4: Procentní rozdíl úspěšnosti jednotlivých otázek u žen a mužů (vztaženo na muže)	47
Tabulka 5: Celková úspěšnost otázek z finanční gramotnosti u mužů a žen	47
Tabulka 6: Dvouvýběrový F-test pro rozptyl	48
Tabulka 7: Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů	48
Tabulka 8: Odpovědi na otázku č. 2 na základě věkové kategorie	50
Tabulka 9: Odpovědi na otázku č. 3 na základě věkové kategorie	50
Tabulka 10: Odpovědi na otázku č. 4 na základě věkové kategorie (údaje v absolutních číslech)	51
Tabulka 11: Odpovědi na otázku č. 7 na základě věkové kategorie (údaje v absolutních číslech)	51
Tabulka 12: Správné odpovědi u věkových skupin u otázky č. 12	53
Tabulka 13: Správné odpovědi u věkových skupin u otázky č. 13	54
Tabulka 14: Správné odpovědi u věkových skupin u otázky č. 14	54
Tabulka 15: Správné odpovědi u věkových skupin u otázky č. 15	55
Tabulka 16: Správné odpovědi u věkových skupin u otázky č. 17	55
Tabulka 17: Procentní rozdíl úspěšnosti jednotlivých otázek u věkových kategorií (vztaženo na 19-22 let)	55
Tabulka 18: Procentní rozdíl úspěšnosti jednotlivých otázek u věkových kategorií (vztaženo na 19-22 let)	56
Tabulka 19: Celková úspěšnost otázek z finanční gramotnosti u věkových kategorií	56
Tabulka 20: Dvouvýběrový F-test pro rozptyl	57
Tabulka 21: Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů	57
Tabulka 22: Správné odpovědi studovaných oborů u otázky č. 12	62
Tabulka 23: Správné odpovědi studovaných oborů u otázky č. 13	63
Tabulka 24: Správné odpovědi studovaných oborů u otázky č. 14	63

Tabulka 25: Správné odpovědi studovaných oborů u otázky č. 15	63
Tabulka 26: Správné odpovědi studovaných oborů u otázky č. 17	64
Tabulka 27: Procentní rozdíl úspěšnosti jednotlivých otázek u studovaného oboru (vztaženo na neekonomický obor)	64
Tabulka 28: Celková úspěšnost otázek z finanční gramotnosti u studovaného oboru	64
Tabulka 29: Dvouvýběrový F-test pro rozptyl	65
Tabulka 30: Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů	66
Tabulka 31: Správné odpovědi respondentů studovaných ročníků studia u otázky č. 12	72
Tabulka 32: Správné odpovědi studovaných ročníků studia u otázky č. 13	72
Tabulka 33: Správné odpovědi studovaných ročníků studia u otázky č. 15	72
Tabulka 34: Správné odpovědi studovaných ročníků studia u otázky č. 16	73
Tabulka 35: Správné odpovědi studovaných ročníků studia u otázky č. 17	73
Tabulka 36: Procentní rozdíl úspěšnosti jednotlivých otázek u studovaného ročníku studia (vztaženo na magisterské studium)	74
Tabulka 37: Celková úspěšnost otázek z finanční gramotnosti u studovaného ročníku studia	74
Tabulka 38: Dvouvýběrový F-test pro rozptyl	75
Tabulka 39: Dvouvýběrový t-test s rovností rozptylů	75

IV. Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník

V. Přílohy

Příloha č. 1: Dotazník

Dotazník finanční gramotnosti

Vážené respondentky, vážení respondenti,

jsem studentkou Jihočeské univerzity na Ekonomické fakultě v Českých Budějovicích a obracím se na Vás s prosbou o vyplnění mého dotazníku, který poslouží jako podklad pro moji diplomovou práci na téma Determinanty finanční gramotnosti.

Dotazník je zcela anonymní, obsahuje 18 otázek z oblasti rozpočtové, cenové a finanční gramotnosti a dále anonymní identifikační údaje. Celkově Vám vyplnění nezabere více než 5 minut Vašeho času.

Předem děkuji za Váš čas a spolupráci

1. Máte sestavený rozpočet?

- a) Ano
- b) Ne

2. Pokud ano, sestavujete plán příjmů a výdajů pravidelně? Pokud ano, na jaké období?

- a) Nepravidelně
- b) Na měsíc
- c) Na několik dnů
- d) Na několik měsíců
- e) Na týden
- f) Na rok či více
- g) Jiné:

3. Pokud ne, z jakého důvodu nesestavujete rozpočet? Uved'te prosím hlavní důvod.

- a) Nevím jak na to
- b) Nenapadlo mě to
- c) Nemám k tomu důvod
- d) Nechce se mi
- e) Jiné:

4. Co byste udělal(a), abyste se dostal(a) ze situace, při níž by Váš příjem zcela nepokrýval Vaše životní náklady? (Můžete zaškrtnout více odpovědí)

- a) Vybírání úspor
- b) Práce přesčas
- c) Nalezení druhé práce
- d) Placení se zpožděním, neplacení
- e) Půjčka od rodiny/známých
- f) Úvěr od banky či záložny
- g) Úvěr od nebankovní instituce
- h) Jiné:

5. Ukládáte pravidelně část svých příjmů stranou jako rezervu pro případ ztráty příjmu a mimořádných výdajů, např. zakoupení dražšího spotřebiče?

- a) Ano
- b) Ne

6. Jak budete financovat své životní náklady v důchodu? (Můžete zaškrtnout více odpovědí)

- a) Státní důchod/dávky
- b) Z úspor
- c) Soukromý penzijní plán
- d) Přivýdělek
- e) Podpora životního partnera
- f) Zaměstnanecký penzijní plán
- g) Podpora dětí/rodinných příslušníků

h) Jiné:

7. Které z těchto finančních produktů využíváte (osobně či s dalším)? (Můžete zaškrtnout více odpovědí)

- a) Běžný účet
- b) Účet mobilního operátora
- c) Pojištění
- d) Spořicí účet
- e) Penzijní připojištění/důchodové spoření
- f) Kreditní karta
- g) Hypoteční úvěr
- h) Kolektivní investování
- i) Akcie
- j) Operativní leasing
- k) Dluhopisy

8. Věděl(a) byste, jaký je rozdíl mezi debetní a kreditní kartou?

- a) Ano
- b) Ne

9. Pokud ano, popište, prosím, stručně rozdíl mezi debetní a kreditní kartou.

.....

10. Stalo se Vám v posledních 12 měsících, že jste se dostal(a) do situace, že jste nezaplatil(a) včas nějakou splátku nebo pravidelnou platbu?

- a) Ano
- b) Ne

11. Věděl(a) byste, co v souvislosti s úvěry a půjčkami znamená zkratka „RPSN“ a k čemu slouží?

- a) Ano
- b) Ne

12. Pokud ano, pokuste se, prosím, alespoň přibližně říci, o co se jedná.

.....

13. Který úvěr bude pro Vás jako dlužníka výhodnější – ten, který bude úročen 1 % p.m., nebo ten, který bude úročen 10 % p.a.?

- a) 10 % p.a.
- b) 1 % p.m.
- c) Oba jsou stejně výhodné
- d) Nevím

14. Představte si, že bratři musejí na svůj podíl z 1.000 korun čekat jeden rok a inflace je na úrovni 2 %. Kolik si za tento svůj podíl budou moci koupit za rok?

- a) Více, než je možné koupit dnes
- b) Stejně jako nyní
- c) Méně, než je možné koupit dnes
- d) Nevím

15. Vyberte správný matematický vztah:

- a) Nominální úroková míra = reálná úroková míra
- b) Nominální úroková míra = reálná úroková míra + inflace
- c) Nominální úroková míra = reálná úroková míra – inflace
- d) Reálná úroková míra = nominální úroková míra – inflace
- e) Nominální úroková míra + reálná úroková míra = inflace

16. Pokuste se odhadnout, jaká byla v loňském roce průměrná roční míra inflace v ČR

.....

17. Předpokládejte, že uložíte 1000 korun na spořicí účet (nezohledňuje se daň ani poplatky) s garantovanou úrokovou sazbou 2 % ročně. Na tomto účtu neprovedete žádné další platby ani výběry. Jaký by byl zůstatek na účtu na konci prvního roku po připsání úroku?

.....

18. Co si představíte pod pojmem konsolidace úvěrů?

- a) Konsolidace nám umožňuje navolit si nový objem půjčky
- b) Konsolidací rozumíme převzetí půjčky jiným věřitelem
- c) Konsolidace označuje sloučení více půjček do jedné
- d) Nevím

19. Pohlaví

- a) Žena
- b) Muž

20. Věk

- a) 19-22 let
- b) 23-25 let
- c) 26 a více

21. Obor

- a) Ekonomický
- b) Neekonomický

22. Ročník studia

- a) 1.ročník bakalářského studia
- b) 2. ročník bakalářského studia
- c) 3.ročník bakalářského studia
- d) 1.ročník magisterského studia
- e) 2.ročník magisterského studia

23. Kraj

- a) Hl.m.Praha
- b) Středočeský
- c) Jihočeský
- d) Plzeňský
- e) Karlovarský
- f) Ústecký
- g) Liberecký
- h) Královéhradecký
- i) Pardubický
- j) Vysočina
- k) Jihomoravský
- l) Olomoucký
- m) Moravskoslezský
- n) Zlínský

24. Velikost místa bydliště

- a) Do 3.000 obyvatel
- b) 3.001 do 15.000 obyvatel
- c) 15.001 do 100.000 obyvatel
- d) 100.001 do 1.000.000 obyvatel
- e) Obec nad 1.000.001 obyvatel